

Ὁ ὉΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Ὁ ὉΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΟΣΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ἈΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄ ΕΤΟΣ 2019 ΑΡΙΘΜ. 44

Εἰς δόξαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ καὶ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, Ἐφόρου τοῦ Ἀγιωνύμου Ὁρους.

Εἰς κοινὴν ἀπάντων τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλειαν.

* * *

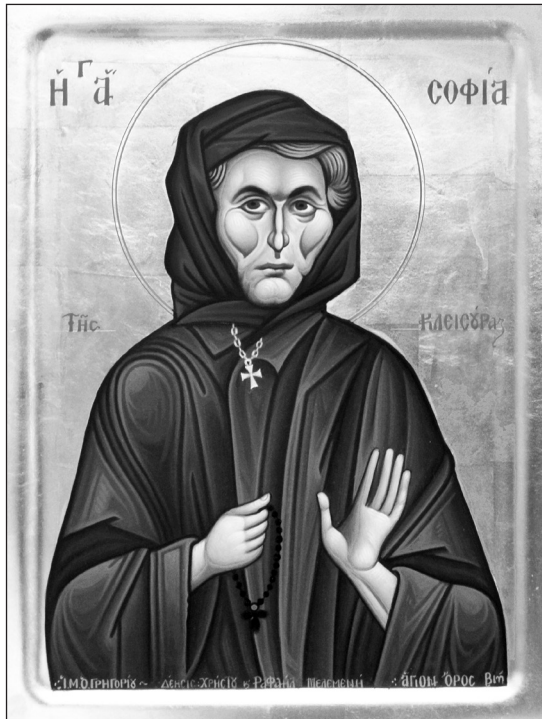
Περιέχει κείμενα ὀρθοδόξου δογματικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, ὡς καὶ κείμενα περὶ ὀρθοδόξου Μοναχισμοῦ, νήψεως καὶ νοερᾶς προσευχῆς, κατὰ τὴν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει παράδοσιν, δι' ᾧν ἡ καρδιά τοῦ Χριστιανοῦ κατανύσσεται καὶ ἔρχεται εἰς πόθον Χριστοῦ.

* * *

Δαπάνη καὶ προνοία τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς καὶ συνεργασία καὶ ἐτέρων εὐλαβῶν λογίων Πατέρων.

ΟΣΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ

Ἐθαυμαστός ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ Κύριος εὐδόκησε μεταξὺ τῶν πολλῶν εὐλογιῶν Του, πού ἀδιαλείπτως ἐπιδαφιλεύει σέ μᾶς, νά εὐλογήσῃ τήν Ἱερά Μονή μας καί μέ τήν Χάρι τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Σοφίας τῆς Κλεισούρας, ἡ ὁποία προσφάτως κατετάγη στό ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τά ιερά λείψανα τῆς Ὁσίας προσεκόμισε στήν Ἱ. Μονή μας μέσα σέ κλίμα κατανύξεως καί χαρᾶς πνευματικῆς ὁ φιλάγιος Μητροπολίτης Καστορίας κύριος Σεραφεῖμ τήν 20ή Μαΐου ἐνεστῶτος ἔτους, παραμονή τῆς πανηγύρεως τῆς Μονῆς μας ἐπί τῇ ἀνακομιδῇ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ προστάτου μας ἀγίου Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματοουργοῦ.

Ἡ ὁσία μήτηρ ἡμῶν Σοφία γεννήθηκε τό 1883 στό χωριό Σαρή παπαῦ τῆς Τραπεζοῦντος τοῦ Πόντου. «Ἀπό μικρή στήν πατρίδα ἔτρεχε στίς ἐκκλησίες καί τά ἐξωκκλήσια, γιά νά τά περιποιηθεῖ καί νά ἀνάψει τά καντήλια. Δέν τῆς ἄρεσαν οἱ παρέες καί οἱ ἄτακτες συζητήσεις τῶν συνομηλικῶν της κοριτσιῶν. Ἦταν, ὅπως λένε, ἐξαιρετικά ὁμορφη»¹. Σέ ἡλικία 24 ἐτῶν ὑπανδρεύθη παρά τήν θέλησί της τόν Ἰορδάνη Χοτοκουρίδη, μέ τόν ὁποῖο ἀπέκτησε ἕνα παιδί. Κρίμασι ὅμως Θεοῦ τό παιδί ἀπέθανε σέ ἡλικία 2 ἐτῶν. Τό 1914, ὅταν ξεκίνησε ὁ Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, μετά τήν ἐπιστράτευσί του, ἐξαφανίσθηκε καί ὁ σύζυγός της. «Ὁ θάνατος τοῦ παιδιοῦ καί ἡ ἐξαφάνιση τοῦ συζύγου σφράγισαν, μέ τήν τραγικότητά τους, τήν ζωή τῆς Σοφίας καί ἀποτυπώθηκαν ἀνεξίτηλα στό ἀσκητικό της βλέμμα. Αὐτά τήν ὀδήγησαν σέ βαθειά μετάνοια καί σέ διά βίου ἀσκητική ἀφι-

1. «Σοφία, ἡ ἀσκήτισσα τῆς Παναγίας», ἔκδ. Ἱ. Μονῆς Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Κλεισούρα Καστορίας 2002, σελ. 42.

έρωση... Ὄταν τά θυμόταν... σταυροκοπιούνταν καί ἐπικαλοῦνταν τό ὄνομα τῆς Παναγίας. Ἐκλαιε πικρά καί ἐπαναλάμβανε τήν ἀγαπημένη της φράση: “Εἶμαι πολλά ἀμαρτωλή. Ὁ Θεός νά ἐλεᾷ με”»². Τό 1916 μετά ἀπό τά φρικτά γεγονότα τῶν πολύ δύσκολων ἐκείνων ἐποχῶν τά ἴχνη τῆς Ὀσίας χάνονται. Τό 1923 τήν ἀνευρίσκουν οἱ συγγενεῖς της –ἀφοῦ ἦλθαν στήν Ἑλλάδα– στήν Ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως Θεσσαλονίκης. Στήν συνέχεια ἐγκαθίστανται ὅλοι μαζί στήν Ἀναρράχη Πτολεμαΐδος.

Ἡ Ὀσία, σέ ἡλικία 44 ἐτῶν, μετά ἀπό ἐπανειλημμένες ἐμφανίσεις τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία τήν διέτασσε νά ἔλθῃ στό σπίτι της στήν Κλεισούρα, ἐγκαθίσταται στήν Ἱερά Μονή Γενεσίου τῆς Θεοτόκου Κλεισούρας. Ἐκεῖ ζοῦσε διακονώντας ὄλους, ἐργαζομένους, ἀσθενεῖς, περαστικούς, καί κάνοντας συγχρόνως καί ὅλες τίς ἐργασίες τοῦ νοικοκυριοῦ.

Τό 1944, κατά τήν Κατοχή, οἱ Γερμανοί, ἐξαγριωμένοι ἀπό τόν φόνο ἑνός γερμανοῦ μοτοσυκλετιστή, φθάνουν μέ τόν στρατό τους στήν Κλεισούρα καί σκοτώνουν περί τούς 300 ἀνθρώπους. Στήν συνέχεια κατευθύνονται πρὸς τήν Μονή τῆς Παναγίας καί ἐτοιμάζονται νά τήν κάψουν καί αὐτήν. «Ἐκεῖ ἡ μοναχή Σοφία, μέ τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας στήν ἀγκαλιά της, γονατίζει στούς στρατιῶτες γερμανούς, τούς φιλά τά πόδια καί κλαίει δυνατά. Τούς λέγει: “ὄχι τήν

2. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 44.

Παναγία». Τότε οί Γερμανοί, ή Παναγία τούς φώτισε καί δέν πείραξαν τό Μοναστήρι καθόλου»³. Στήν Μονή είχαν συγκεντρωθή πολλοί άνθρωποι, κυρίως γυναικόπαιδα, γιά νά σωθοῦν. «Ἡ Σοφία γονατιστή προσευχόταν μέ πολύ πόνο γιά τά φρικτά συμβάντα. Ἡ παρουσία της δέσποζε καί παρηγοροῦσε, ἰδίως τίς χαροκαμένες μάνες. Ὁ πόνος τους ἔγινε δικός της πόνος. Μάτωνε ή καρδιά της καθώς πρόφερε ἐκεῖνο τό “ὑπομονή, ὑπομονή, ή Παναΐα κι θά χάντς σας (=ή Παναγία δέν θά σᾶς ἀφήσει νά χαθεῖτε)”»⁴.

«Πόσες φορές παρουσιάστηκε ή Κυρία Θεοτόκος στήν Σοφία δέν γνωρίζουμε. Ὅταν ὅμως ἐγκαταστάθηκε τελικῶς στό μοναστήρι, στήν Κλεισούρα, ἄν καί τότε ὅλα σχεδόν τά κελλιά τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν ἄδεια, αὐτή ἔμενε στήν ποδιά τοῦ τζακιοῦ, ἀπέναντι ἀπό τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού εἶναι στό ὑπέρθυρο τῆς νότιας πύλης τοῦ Καθολικοῦ. Αὐτή, ὅπως ἔλεγε, ἦταν ή ἐντολή πού πῆρε»⁵. «Ἡ πλάκα τοῦ τζακιοῦ... μέ ἐντολή τῆς Παναγίας ἦταν ή μόνιμη κατοικία τῆς Σοφίας. Γονατιστή ὅλη νύχτα, καθόταν μέ τήν πλάτη ἀκουμπισμένη στόν ὑγρό τοῖχο. Χωρίς τήν τζαμαρία, τό κρύο μέ τήν ὑγρασία ἀπό τά τρεχούμενα νερά ἦταν ἀκόμα πιό τσουχτερό... Τό θερμομέτρο... συχνά τόν χειμῶνα κατεβαίνει στούς

3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 52.

4. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 53.

5. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 55.

15 βαθμούς κάτω από τό μηδέν»⁶. «Ἐκεῖ καθόταν, ἐκεῖ ἔτρωγε, ἐκεῖ περνοῦσε τόν καιρό της, παρακολουθώντας συγχρόνως καί τήν πύλη τῆς Μονῆς. Συχνά, χωρίς καμία προηγούμενη εἰδοποίηση, ἀφοῦ τηλέφωνα ἢ ἄλλος τρόπος ἐπικοινωνίας τότε δέν ὑπῆρχε, ἐκεῖ πού συζητοῦσε μέ τήν παρέα της, τούς φανέρωνε αὐτούς πού σέ λίγο θά κατέφθαναν γιά νά προσκυνήσουν, μάλιστα προέλεγε καί τό ὄνομά τους, πρῖν κἂν οἱ ἄλλοι δοῦν τούς ἐπισκέπτες»⁷. «Τό τζάκι ἦταν ἀκόμα γιά τήν Σοφία καί τό ἀποστολικό της βῆμα, ὁ ἄμβωνας, ἀπό ὅπου ἔκανε τά κηρύγματα της. Ὁ λόγος της... ὄχι μόνον “ἄλατι ἡρτυμένος”, δηλαδή σοφός καί σίγουρος, ἀλλά καί μέλιτι μεμιγμένος, ὄλο στοργή καί γλυκύτητα»⁸. «Ἐκεῖ στό τζάκι, στήν πλάκα τοῦ τζακιοῦ, δεχόταν ἐπίσης ὅ,τι φαγώσιμο τῆς πῆγαιναν, καί, χωρίς νά σκεφτεῖ, ξάπλωνε ἐπάνω στά φαγητά καί λερωνόταν»⁹. Κάποιοι πού τήν ἐπισκέφθηκαν ἕνα χειμῶνα διηγοῦνται: «Ἐκανε κρύο καί φορούσαμε ζακέτες, ἐνῶ ἐκείνη, ξυπόλυτη, ἔριχνε κρύο νερό στά χέρια καί τά γυμνά της πόδια»¹⁰.

«Τά ἐνδύματα τῆς Σοφίας ἦσαν πάμφτωχα... Καμία φορά τό καταχείμωνο ἔριχνε στήν πλάτη της μία

6. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 56.

7. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 59.

8. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 60.

9. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 61.

10. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 62.

τρύπια κουβέρτα ἢ κανένα ποντικοφαγωμένο σάλι... Πάντα ἦταν ξυπόλητη... Σπάνια φοροῦσε κάτι μάλ-
λινα σκουφούνια, τρύπια καὶ παλιά, καὶ κάτι παλιο-
παντόφλες ἢ παλιοπάπουτσα»¹¹. «Βλέποντάς την οἱ
προσκυνηταὶ μέ τὰ παλιόρουχα, μέσα στά κρύα καὶ
τὴν ὑγρασία, τῆς πῆγαιναν ἄλλα, καινούργια καὶ ζε-
στά. Ἀλλά αὐτὴ ἢ μακαρία μέ τό ἕνα χέρι τὰ δεχό-
ταν καὶ μέ τό ἄλλο τὰ σκόρπιζε στοὺς φτωχοὺς»¹².
«Στό κεφάλι εἶχε πάντα δεμένη μαύρη μαντήλα. Τά
μαλλιά της, ἀπό τόν Πόντο ἀκόμα, οὔτε τὰ ἔλου-
σε οὔτε τὰ χτένισε. Εἶχαν κατσίάσει καὶ εἶχαν γίνει
σκληρὰ σάν κοτσάνι, “σάν τὴν οὐρά τοῦ ἀλόγου”. Τό
κεφάλι της ὁμως εὐωδιάζε»¹³.

«Τά βράδυα, καθισμένη στό τζάκι, συνήθως ἔβαζε
ὅποιον ἤξερε ἀνάγνωση νά τῆς διαβάξει βίους ἀγί-
ων, ἀπό μικρά φυλλαδιάκια, πού φύλαγε μέ προσο-
χή ἀνάμεσα στά πράγματά της»¹⁴.

«Στό μοναστήρι ἀνέβηκε ὅταν ἦταν σαραντατεσ-
σάρων ἐτῶν. Γιά νά μὴν σκανδαλίζει μέ τὴν ὁμορφιά
της, μαύριζε καὶ μουτζούρωνε τό ὠραῖο της πρόσ-
ωπο μέ γάνες καὶ κάπνες ἀπό τὰ καζάνια. Ἔπιανε
τά ἀναμμένα κάρβουνα μέ τὰ χέρια, χωρίς μασιά,
γιαυτό καὶ τὰ ροζιασμένα της δάκτυλα, τὰ γεμάτα

11. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 66.

12. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 67.

13. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 68.

14. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 69.

κόμπους σκληρούς από τίς ἀμέτρητες μετάνοιες, ἦ-
ταν, ἰδίως τόν χειμώνα, πάντα καμμένα»¹⁵.

«Ἡ τροφή της πάντα νηστεία. Κόκκινες πιπεριές,
ἢ κανένα πράσσο ψημένα στήν χόβολη τοῦ τζακιοῦ,
λίγο τουρσί ντομάτα πράσινη, ἄσπρη ἀπό τήν μού-
χλα, ἀλμυρές πιπεριές, καί σέ μέρες ἀρτύσιμες κα-
νένα παστό ψαράκι»¹⁶. «Τό ἐλαιόλαδο τό εἶχε μό-
νον γιά τά καντήλια τῆς Παναγίας, πού ἤθελε νά
εἶναι πάντοτε καθαρά καί ἀναμμένα, γιά νά λάμπει
ἡ Ἐκκλησία, πλημμυρισμένη στό φῶς»¹⁷.

«Ἡ Σοφία ποτέ δέν πλήγωσε οὔτε καί στενοχώρη-
σε ἄνθρωπο. Ὄταν καταλάβαινε πώς κάποιος δυσ-
κολευόταν ἀπό τίς ἁμαρτίες πού τόν τυραννοῦσαν,
περνοῦσε διακριτικά ἀπό δίπλα του. Μουρμούριζε
μία δύο κουβέντες, κάτι σάν σύνθημα... Μόνον ἐκεῖ-
νος πού ἔπρεπε νά καταλάβει, καταλάβαινε καί τήν
ἀκολουθοῦσε. Τότε μόνοι οἱ δύο τους, καθισμένοι ἀ-
πόμερα, ὥστε νά τούς βλέπουν ἀλλά νά μήν τούς ἀ-
κοῦν, χωρίς νά τοῦ φανερώσει τήν ἁμαρτία ἢ τό πρό-
βλημα, ἐνῶ τά προγνώριζε, πρῶτα τόν παρηγοροῦσε
κι ὕστερα τόν συμβούλευε μέ ψυχωφέλιμα στοργι-
κά λόγια τοῦ Θεοῦ»¹⁸. «Σέ κάποιες συγκεκριμένες
περιπτώσεις –π.χ. ὅταν κάποιος ἔβριζε τά θεῖα– ἡ
Σοφία θύμωνε πάρα πολύ· τουλάχιστον ἐπιφανεια-

15. Ἔνθ' ἄνωτ.

16. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 70.

17. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 71.

18. Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 71-72.

κά ἔτσι ἔδειχνε... Ἀμέσως ὅμως μετά ἀπό τό πρῶτο κύμα θυμοῦ, γαλήνευε καί ἄρχιζε νά κάνει ὄρθιες μετάνοιες καί νά ζητάει ἀπό τόν Θεό καί τήν Παναγία νά τήν συγχωρήσουν, ἀναστενάζοντας, μέ μακρόσυρτα ἄαααχ, κατηγορῶντας συνεχῶς τόν ἑαυτό της»¹⁹.

«Ἰδιαίτερα νοιαζόταν γιά τά ἀνύπαντρα κορίτσια, πού τύχαινε νά παραστρατήσουν... Τά μάζευε κοντά της καί τά νουθετοῦσε καλύτερα ἀπό μάνα... φρόντιζε νά τά καλοπαντρέψει, δίνοντάς τα καί προϊκα ἢ ἴδια, χρήματα καί ρουχισμό, ἀπό αὐτά πού ἄλλοι τῆς ἔδιναν»²⁰.

«Ἡ ἴδια ζοῦσε μέσα στήν ἀθλιότητα καί τήν φτώχεια. Ὅταν ἦταν πολύ δύσκολα κάτω στό τζάκι, πήγαινε στό ἐπάνω πάτωμα, σέ ἓνα κελλί... Ἐκεῖ εἶχε ριγμένα φύλλα καί ἄχυρα καί ξάπλωνε. Ἀλλά ἡ περιέργεια τοῦ κόσμου ἔφαξε καί ἐκεῖ, καί τί βρῆκε; Κάτω ἀπό τά ἄχυρα ἡ Σοφία εἶχε σουβλερές πέτρες»²¹. «Στήν περίοδο τῆς Κατοχῆς, κάτω ἀπό τά ἄχυρα, ἔκρυβε λάδια ἢ φαγώσιμα, καί τά μοίραζε, μέ τόν τρόπο της, ὅπου ὑπῆρχε μεγάλη ἀνάγκη»²². «Χρήματα ἀπό τά χέρια της πέρασαν πολλά. Τά ἔπαιρνε καί τά ἔβαζε ὅπου τύχαινε... Μόλις ὅμως τά

19. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 72.

20. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 73.

21. Ἐνθ' ἄνωτ.

22. Ἐνθ' ἄνωτ.

χρειαζόταν, άμέσως τά εύρισκε, και τά έδινε όπου έπρεπε»²³.

«Η γερόντισσα ήταν ένα γνήσιο καλλικέλαδο, αλλά και θρηνητικό άηδόνι τής Άνατολής, πού ή άσκησή της και οι προσευχές της διαπερνούσαν τό στερέωμα για νά φθάσουν κατ' εύθειαν στόν θρόνο του Ουρανίου Πατέρα... Έφλέγετο από τήν άγάπη του Χριστού... Τά πνευματικά μάτια τής ψυχής της ήσαν πολύ διεισδυτικά, ώστε νά βλέπουν άκόμη και εις τό μέλλον»²⁴.

«Τήν ρώτησαν πώς μένει μόνη της μέσα στην έρημιά, αλλά αυτή, ή ζωή της ήταν μισή στην γη, μισή στόν ουρανό. “Όχι, δέν ειμαι μόνη μου”, έλεγε εκείνη ή εύλογημένη ψυχούλα. “Έρχονται οι άγγελοι και μέ κάνουν παρέα. Μέ δείχνει ο Κύριος χωράφια και άγκάθια. Αυτή είναι ή γη πού ζοϋμε εδώ. Και μέ λέει· βλέπεις αυτά τά άγκάθια; Αυτά είναι ή άμαρτία, αυτά όλα θά καθαριστούν. Θα γίνει μεγάλο κακό, αλλά θά καθαριστεί ο κόσμος. “Έρχεται ή Παναγία, έρχεται ο Άπόστολος Παϋλος, έρχεται ή Αγία Παρασκευή και μέ λένε, Σοφία, νά χαίρεσαι. Δέν καταλαβαίνω πώς περνανε οι μέρες»²⁵.

«Άγαπημένη της φράση ήταν: “Πολλά ύπομονή νά κάμνετε, πολλά ύπομονή”. Τήν έλεγε και τήν ξανα-

23. Ένθ' άνωτ., σελ. 74.

24. Ένθ' άνωτ., σελ. 77.

25. Ένθ' άνωτ., σελ. 79-80.

έλεγε, αὐτή, πού ἡ ζωὴ της ἦταν μόνο ὑπομονὴ καὶ σκληρὸς ἀγώνας γιὰ τὸν Χριστό»²⁶.

«Τὸ σῶμα της σκελετωμένο, κατάξερο· ὅσια Μαρία Αἰγυπτία. Πρόσωπο μόνον κόκκαλα· σκαμμένο, χαρακωμένο ἀπὸ τὰ θεϊκὰ περπατήματα. Μῆλα ξεπεταγμένα σάν μυστικὲς σημαδοῦρες. Βαθουλωμένες κόγχες, σπήλαια πού ἔκρυβαν βαθιὰ βιώματα. Μάτια μικρά, κατάμαυρα, διαπεραστικά. Σάν νά διαπερνοῦσαν νοῦ, σκέψη, τὰ πάντα, ἐκείνα τὰ μάτια της. Σπηλαιώδη, ἀπὸ τὴν ἀγρυπνία τῆς προσευχῆς, πού δάκρυζαν συνεχῶς γιὰ τὸν κόσμο ἢ ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν Χριστό καὶ τὴν Παναγία. Τὸ στόμα χωρὶς δόντια, φρυγμένο ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴν ἐκούσια δίψα καὶ ἡ γλῶσσα σάν νά εἶχε κατεβεῖ στὸν λαιμό της. Ἡ θωριά της πολλοὺς τοὺς τρόμαζε. Ἄλλὰ ὅταν χαμογελοῦσε στὸν κόσμο, ἦταν πολὺ γλυκιά. Ἐλαμπαν καὶ τὰ μάτια της. Δέρμα χωρὶς ἰκμάδα, ἠλιοψημένο, κίτρινο, σχεδὸν ἄσπρο, δίχως αἶμα. Μαλλιά ἀχτένιστα, σκληρά, μπερδεμένα μὲ ἀγκάθια καὶ κολτσίδες, φύλλα, χορτάρια καὶ κοπριές ἀπὸ τὰ πρόβατα. Χέρια ροζιασμένα, καφαλισμένα ἀπὸ τίς στάχτες καὶ τὰ κάρβουνα. Δάχτυλα γεμάτα κόμπους σκληροὺς ἀπὸ τίς ἀμέτρητες μετάνοιες. Χτυποῦσε τὸ στήθος της κλαίγοντας καὶ ἀκουγόταν σάν νά χτυπᾶς λαμαρίνα, σκέτο κόκκαλο καὶ δέρμα ξερό... Πόδια σάν καλαμιᾶς, γόνατα ἀπὸ τὸ συνεχὲς γονάτισμα καὶ τίς

26. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 81.

ἀπειράριθμες γονυκλισίες, ἀπεσκληρότητα, σάν τῆς καμήλας, φτέρνες σκασμένες καί ματωμένες»²⁷.

Ἔτσι πέρασε τήν ὀσιακή ζωή της ἡ εὐλογημένη Μητέρα μας Σοφία. Πτωχή, καταφρονημένη ἀπό τοὺς ἀνθρώπους, μέ ἐπίπλαστη σαλότητα, μέ ἀπέραντο πόθο γιά τόν Θεό καί ἀγάπη γιά τοὺς ἀνθρώπους. Καί ὁ Θεός τήν ἐδόξασε μέ πολλά σημεῖα, μέ προόρασι καί θαυματουργία.

Στίς «ἔξι Μαΐου, τό 1974... μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰώβ τοῦ πολυάθλου ἐκοιμήθη ἡ μακαρία καί ἐν ὀσίαις δούλη τοῦ Θεοῦ Σοφία». Εἶχε θεϊκή πληροφορία γιά τήν κοίμησί της. «Τρεῖς ἡμέρες πρὶν ἀπό τό τέλος της, τήν μετέφεραν στό κελλί, στό ἐπάνω πάτωμα. Στό κορμί της δέν εἶχε μείνει σάρκα, μόνον κόκκαλα πού πονοῦσαν. Κρύωνε καί ἀναγκαστικά ἀναψαν τζάκι. Ἀλλά ἡ καμινάδα ἦταν βουλωμένη... Ὁ καπνός ἀπό τήν φωτιά καί τό θέαμα τῆς Σοφίας σέ ἔκαναν, θέλοντας καί μή, νά κλαῖς. Καί αὐτή παρέμενε στοργική καί γλυκομίλητη»²⁸.

«Ὅλη τήν ζωή της τήν πέρασε καλογερικά, καί ἴσως πιό σκληρά καί ἀπό μοναχή· σάν ἀσκήτρια, μέ τέλεια ἀκτημοσύνη, σωφροσύνη καί ὑπακοή στόν λόγο τῆς Κυρίας Θεοτόκου»²⁹.

27. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 81-82.

28. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 171.

29. Ἐνθ' ἄνωτ.

«Μόλις παρέδωσε τήν τελευταία της πνοή, τό καμπουριασμένο καί πολύπαθο σῶμα ἤρθε καί ἴσιωσε. Τό τίμιο λείψανό της τό συνέστειλαν καί τό τακτοποίησαν ὅσα πνευματικά της τέκνα ἔτυχε νά βρίσκονται ἐκεῖ, εἴτε εἰδοποιημένα εἴτε αὐθόρμητα»³⁰.

«Κατά τήν ἐκδημίαν της, προσεῖλκυσεν μεγάλο πλῆθος πιστῶν ἐξ ὅλων τῶν περιοχῶν Μακεδονίας καί Θεσσαλίας καί τοῦτο ἦτο ἀξιοθαύμαστον, πῶς καί πότε ἐπληροφορήθη τόσον πλῆθος λαοῦ διά νά παραστῆ εἰς τήν ἐξόδιον ἀκολουθίαν της»³¹.

«Μετά ἀπό 7 χρόνια... στίς 7 Ἰουλίου τό 1981, ἔγινε ἡ ἐκταφή τῶν λειψάνων τῆς Σοφίας... ἀνοίγοντας ὁ τάφος, εὐωδίασε βασιλικός... καί ἡ εὐωδία αὐτή παρέμεινε μέρες πολλές. Ἄλλοι εἶδαν τήν ἡμέρα ἐκείνη νά βγαίνει μία λάμψη ἀπό τόν τάφο της καί νά ἀνεβαίνει πρὸς τόν οὐρανό»³².

Ἔτσι δοξάζει ὁ Θεός αὐτούς πού μέ τήν ζωή τους Τόν ἐδόξασαν ἐδῶ στήν γῆ, ὅπως ἔκανε καί ἡ μακαρία δούλη τοῦ Θεοῦ Σοφία. Ἡ Ἐκκλησία μέ ἐπίσημη πρᾶξι της τήν κατέταξε μετά τῶν Ἁγίων της κατά τήν 4η Ὀκτωβρίου 2011 καί ὠρισε ἡ μνήμη της νά τελεῖται κατά τήν 6η Μαΐου.

30. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 172.

31. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 174.

32. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 180.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΣΙΑΝ ΣΟΦΙΑΝ
ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ^(*)

*Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καστορίας
κ. Σεραφείμ Παπακώστα*

Ένα καταπληκτικό φαινόμενο παρουσιάζει σέ μία περίφημη όμιλία του ό Άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος μιλώντας γιά τά πρόσωπα τών Άγίων τής πίστεώς μας. Καί αυτό εἶναι τό φαινόμενο τής άντοχῆς. Νά τί λέγει χαρακτηριστικά ό θεοφόρος Πατέρας τής Έκκλησίας : «Ποιός δέν θά έκπλαγεῖ, όταν κάποιος πού `ναι τής ἴδιας άνθρώπινης φύσεως μέ μᾶς καί συναναστρέφεται άνθρώπους, σάν διαμάντι δέν κάμπτεται άπ' τό πλήθος τών παθών; Τόν βρίζουν, κι αυτός εύλογεῖ. Τόν συκοφαντοῦν, κι αυτός έγκωμιάζει. Τόν βλάπτουν, κι αυτός προσεύχεται γιά όσους τόν άδικοῦν. Τόν έπιβουλεύονται, κι αυτός εύεργετεῖ όσους τόν πολεμοῦν»¹.

(*) Έν Καστορία τῆ 4ῆ Σεπτεμβρίου 2019.

1. Άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος, «Λόγος ΙΗ' εἰς τήν Α' πρός Κορινθίους έπιστολή», ΕΠΕ, τόμ. 18, σελ. 506.

Γιά τούς Ἁγίους ἰσχύει ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «οὐ μόνον τό εἰς αὐτόν πιστεύειν, ἀλλά καί τό ὑπέρ αὐτοῦ πάσχειν»². Ἐνωμένος ὁ Ἅγιος μέ τόν Θεό, μοιάζει σάν ἓνα διαμάντι πού δέν κάμπτεται ἀπό τό πλήθος τῶν παθῶν. Κι ὅταν βρίσκεται στή χαρά τοῦ ἄλλου, χαίρεται καί αὐτός μαζί του. Κι ὅταν ὁ ἄλλος θλίβεται, ἡ θλίψη εἶναι καί γι' αὐτόν ἓνας σταυρός καί μία δοκιμασία. Ὁ Ἅγιος εἶναι αὐτός ὁ ὁποῖος στή ζωή του ἀντιγράφει τή ζωή τοῦ Χριστοῦ. Ἀκολουθεῖ τόν ἴδιο δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ μαζί μέ τόν Χριστό. Σταυρώνεται, ἀλλά καί συνανίσταται καί συνδοξάζεται μαζί Του. Ὁ κόσμος τόν διώκει καί τόν περιφρονεῖ. Ὁ Χριστός ὁμως τόν ἀγκαλιάζει καί ἐν συνεχείᾳ τόν δοξάζει. Γι' αὐτό καί ἔχει παρρησία ἐνώπιόν Του. Εἶναι ὁ πρεσβευτής μας ἐνώπιον τοῦ Θρόνου τῆς Θείας Μεγαλωσύνης. Παρακαλεῖ, πρεσβεύει καί δέεται γιά τήν στρατευομένη Ἐκκλησία πού ἀγωνίζεται στή θάλασσα τῆς παρούσης ζωῆς, ὥστε νά συμμετάσχει στήν ἀθάνατη καί μακάρια ζωή πού καί αὐτός ζεῖ, στήν ἀνέσπερη Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Ἐνα τέτοιο πρόσωπο πού ἀγωνίστηκε σ' αὐτήν τή ζωή, πού βάσταξε «τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας καί τόν παγετό τῆς νυκτός», πού δέχτηκε πειρασμούς καί δυσκολίες, διωγμούς καί κατατρεγμούς, ἀλλά συγχρόνως ἀπήλαυσε πλούσια τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ

2. Φιλιπ. α' 29.

καί τήν φοβερά προστασία τῆς Παναγίας, εἶναι καί ἡ σύγχρονη Μυροφόρος Ὁσία Σοφία, πού ἀσκήθηκε στό φημισμένο Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Κλεισοῦρας. Ζωντανή ἡ παρουσία της μετά τήν ὀσιακή κοίμησή της. Ὁλοζώντανη στό Μοναστήρι της καί σέ ὀλόκληρο τόν ὀρθόδοξο κόσμο. Ἐνα πλῆθος ἀνθρώπων φθάνει καθημερινά στό ἀσκητήριό της καί στόν τάφο της, προκειμένου νά ἀσπασθεῖ τά μυροβόλα Ἱερά Λείψανά της καί νά ζητήσῃ τήν πρεσβεία καί τή μεσιτεία της. Καί ἐκείνη μέ ἀπλοχεριά, ὅπως τότε ἐν τῇ ζωῇ, ἔτσι καί τώρα συνεχίζει ἀδιάκοπα νά παραμυθεῖ, νά θεραπεύει, νά θαυματοουργεῖ, νά ἐνισχύει, νά ὀδηγεῖ στή μετάνοια, νά πρεσβεύει καί νά δείχνει στόν καθένα τό δρόμο πρός τήν πολυπόθητη πατρίδα, πού ἦταν γι' αὐτήν ὁ Παράδεισος. Γι' αὐτό καί εὐχόταν: «*Καλόν Παράδεισον!*».

Γιά νά μπορέσουμε νά προσεγγίσουμε μέ μεγαλύτερη ἀκρίβεια τήν Ὁσία καί νά ἀντιληφθοῦμε τό μέγεθος τῆς ἀγιότητός της, θά ἤθελα νά καταθέσω στήν ἀγάπη τῶν εὐλαβῶν ἀναγνωστῶν ἕνα χαρακτηριστικό γνώρισμα τῶν Ἁγίων μας, γνώρισμα συγχρόνως καί τῆς Ἁγίας Σοφίας. Καί αὐτό εἶναι ἡ ἀπόρριψη τοῦ δικαιώματος.

Πρῶτον, ὁ Ἅγιος, ὄντας ἐνωμένος μέ τό Θεό, προσπαθεῖ στή ζωή του νά τηρήσῃ τά δικαιώματα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό μαζί μέ τόν Προφήτη Δαβίδ ἐπαναλαμβάνει τόν γνωστό ψαλμό «*εὐλογητός εἶ,*

Κύριε· δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου»³. Δέν ὑπάρχει γιά τόν Ἅγιο, πού εἶναι ἕνας ὑγιῆς ἄνθρωπος, τό προσωπικό του δικαίωμα, ἀλλά μόνο τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἀπλούστατα, ἄλλη ἀξία ἔχει γιά τόν Ἅγιο ἢ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη καί ἄλλη ἢ θεία. Γι' αὐτό καί μέσα ἀπό τήν ἀφάνεια, τή φαινομενική ἀδικία, τήν περιθωριοποίηση ἀπό τοὺς ἀνθρώπους, τή μωρία καί τό χλευασμό, ὑπάρχει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ βρίσκει πλήρη ἐφαρμογή ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πού ζωγραφίζει ὅλη τήν ἀποστολική ζωή καί γίνεται συγχρόνως καί ζωή τῶν Ἁγίων: «ἡμεῖς μωροί διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δέ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δέ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δέ ἄτιμοι»⁴.

Δεύτερον, τό δικαίωμα, κατά τήν διδασκαλία τῶν ἁγίων πατέρων καί ιδιαίτερα τῶν νηπτικῶν τῆς Φιλοκαλίας, προκαλεῖ πνευματική καταστροφή στόν ἄνθρωπο. Μπορεῖ κανεῖς νά ἀδικεῖται ἀπό τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλά ἐπειδὴ τό ἀντιμετωπίζει κατά Θεόν, βιώνει μία διαφορετική πραγματικότητα, ἡ ὁποία τοῦ δημιουργεῖ ἀνέκφραστη ἐσωτερική χαρά, πού δέν μπορεῖ νά γίνει ἀντιληπτή ἀπό τόν ἄνθρωπο τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, πού θέλει νά προβάλλει στή ζωή του τό δικαίωμά του. Ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος εἶναι χαρακτηριστικός στό σημεῖο αὐτό: «Ὅταν μένουμε

3. Ψαλμ. ριγ' 12.

4. Α' Κορ. δ' 10.

δεμένοι στό δικό μας θέλημα καί προσκολλώμαστε στό δικαιώματά μας, τότε νομίζοντας ότι κάνουμε κάποιο καλό πράγμα, ἐπιβουλευόμαστε τούς ἑαυτούς μας καί οὔτε κἀν γνωρίζουμε πώς χανόμαστε... Ἐπειτα ὁ Ἀββᾶς Ποιμὴν λέγει καί γιὰ τὴν διεκδίκηση: “ἐάν δέ καί ἡ διεκδίκηση συνεργήσει μέ τό θέλημα, τότε ὁ ἄνθρωπος δέν ἀκολουθεῖ καλό κύκλο”... Ἡ σύμπτωση τῆς διεκδικήσεως μέ τό θέλημα εἶναι καθαρὸς θάνατος, μέγας κίνδυνος, μέγας φόβος... Ποιὸς μπορεῖ νά πείσει ἕναν τέτοιο ἄνθρωπο ὅτι κάποιος ἄλλος γνωρίζει καλύτερα ἀπό αὐτόν τό συμφέρον του; Τότε παραδίδεται τελείως στόν δικό του λογισμό καί τελικῶς ὁ ἐχθρὸς τὸν κάνει, ὅπως θέλει, πτώμα»⁵.

Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δέν ἀνταποδίδει τὴν κακία ὅταν ἀδικεῖται, ἀλλὰ περιμένει νά μιλήσει ὁ Θεός, ἀφοῦ πάντοτε ἔχει ὡς κανόνα τῆς ζωῆς του τὴν ἀναφορά στόν Θεό. Δέν ζητᾶ ἐδῶ στή γῆ, τὴν ὁποία θεωρεῖ «μέλαινα καί ζοφώδη τοῦ βίου θάλασσα»⁶, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τὴ δικαίωσή του ἀπὸ τούς ἀνθρώπους. Δέν εἰσέρχεται πολὺ περισσότερο στόν ἀτέρμονα κύκλο τῶν δικαιολογιῶν. Δέν δικαιολογεῖ τὸν ἑαυτό του, δέν ὑπάρχει γι’ αὐτόν δικαίωμα, ἀλλὰ περιμένει τὴν

5. Ἀββᾶς Δωρόθεος, «Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλῃν τινὰ στοιχεῖν τῇ ἰδίᾳ συνέσει», *Φιλοκαλία*, ΕΠΕ, τόμ. 12, σελ. 365-367.

6. Ἁγ. Γρηγ. Νύσσης, «Περὶ Παρθενίας», ΕΠΕ, Θεσ/νίκη 1990, τόμ. 9, κεφ. Δ', σελ. 48.

ἀποκατάστασή του ἀπό τό Θεό. Χαίρεται ἀκόμη περισσότερο ἀπό τήν ἀδικία πού τοῦ προσφέρουν οἱ ἄνθρωποι, γιατί γνωρίζει ὅτι διὰ τῆς ὑπομονῆς «τρέχει τόν προκείμενον ἀγῶνα, ἀφορῶν εἰς τόν τῆς πίστεως ἀρχηγόν καί τελειωτήν Ἰησοῦν»⁷. Εἶναι ἀποκαλυπτικός στό σημεῖο αὐτό ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Ἀσκητής: «Ἄν ζημιώθηκες ἤ κατηγορήθηκες ἤ διώχθηκες ἀπό κάποιον, νά μή σκέφτεσαι τό παρόν, ἀλλά νά περιμένεις τό μέλλον. Θά δεῖς ὅτι σοῦ ἔγινε πρόξενος μεγάλων ἀγαθῶν, ὄχι μόνο στό παρόν, ἀλλά καί στόν μέλλοντα αἰῶνα»⁸.

Τρίτον, στό ἴδιο μῆκος κύματος γιά τήν ἀπόρριψη τοῦ δικαιώματος, πού στέκεται ἐμπόδιο στήν πνευματική ζωή καί στή βίωση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καθῶς ἐπίσης καί στίς μεγάλες εὐλογίες πού δέχεται ὁ ἀγωνιστής πού προσκολλᾶται στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, κινεῖται καί ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος. Διδάσκει πῶς, ἐκεῖνος πού ἀποκρούει τίς ἀδικίες καί ὑπομένει θλίψεις καί δοκιμασίες, δέχεται πολλές εὐλογίες ἀπό τό Θεό. Ἔτσι ἐξηγεῖται καί ὁ παύλειος ἀποστολικός λόγος: «Ἐγώ δέ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τούς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καί προσεύχεσθε ὑπέρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καί διωκόν-

7. Πρβλ. Ἐβρ. ιβ' 1-2.

8. Ἅγιος Μᾶρκος ἀσκητής, «Περί νόμου πνευματικοῦ», *Φιλοκαλία*, ΕΠΕ, τόμ. 13, σελ. 31.

των υμᾶς»⁹. Λέγει χαρακτηριστικά ὁ νηπτικός πατήρ: «Ὅστις δύναται νά ὑποφέρει μετά χαρᾶς καί εὐχαριστήσεως τήν ἀδικίαν, καίτοι ἔχει τόν τρόπο ν' ἀποφύγει αὐτήν, αὐτός δέχθηκε παρά Θεοῦ τήν παρηγορία διὰ τῆς πίστεως, τήν ὁποία ἔχει πρὸς αὐτόν. Καί ὅστις ὑπομένει μετά ταπεινοφροσύνης τίς κατ' αὐτοῦ κατηγορίες, αὐτός ἔφθασε στήν τελειότητα καί θαυμάζεται ὑπό τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐπειδή δέν ὑπάρχει ἄλλη τέτοια μεγάλη καί δυσκατόρθωτη ἀρετή»¹⁰.

Γράφει γιά τήν Ὁσία Σοφία ὁ Γέροντας Πορφύριος, ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου τῆς Σκήτης Βεροίας: «Τήν μάλωναν οἱ ἄνθρωποι πῶς τάχα ἔριχνε λάδια ἀνάβοντας τίς ἱερές κανδήλες καί λέρωνε τόν τόπο»¹¹. Δέν τῆς ἔδιναν καμμία σημασία ἐπειδή τήν ἔβλεπαν ἀτημέλητη, πολύ δέ περισσότερο δέν μπορούσαν νά καταλάβουν τόν τρόπο ζωῆς της.

Μοῦ ἀνέφερε κατά τήν περίοδο τῆς ἐπισήμου ἀγιοκατατάξεως στό Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας ἕνα γνωστό μου πρόσωπο ἀπό τήν πόλη τῆς Καστοριάς: «Πῆγα στό Μοναστήρι. Ἔβλεπα τούς ἀνθρώπους νά φιλοῦν τό χέρι της κι ἐγώ ἀπέφευγα, γιατί ἦταν

9. Ματθ. ε' 44.

10. Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, *Ἀσκητικά*, «Λόγος Ε', περί τοῦ μακρύνεσθαι τοῦ κόσμου», ἐκδ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 20-21.

11. Πρβλ. *Σοφία, ἡ ἀσκήτισσα τῆς Παναγίας*, ἐκδ. Ἱερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου Κλεισούρας, 2002, σελ. 166.

πάρα πολύ λερωμένο και στήν ουσία ἀπεχθανό-
μουν νά τήν πλησιάσω ὅπως τήν ἔβλεπα σ' ἐκείνη
τήν κατάσταση. Ἐκείνη μέ πλησίασε και μέ καλω-
σύνη μου μίλησε λέγοντάς μου: “μέ ἀπεχθάνεσαι
ἐπειδή μέ βλέπεις λερωμένη;”. Ντρέπομαι τώρα,
γιατί ὁ Θεός μου ἔδωσε τή μοναδική εὐλογία τῆς
ζωῆς μου νά γνωρίσω τήν Ἁγία και νά ἀσπαστῶ
τό χέρι της κι ἐγώ αὐτήν τήν εὐλογία δέν τή δέ-
χτηκα. Γι' αὐτό και ζητῶ νά μέ συγχωρέσει και νά
πρεσβεύει γιά μένα και τήν οἰκογένειά μου».

Τέτοια παραδείγματα ἀπορρίψεως τοῦ δικαιώ-
ματος συναντοῦμε σέ ὅλα τά πρόσωπα τῶν Ἁγίων
μας, ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο μέχρι τόν τελευταῖο
ἀσκητή τῶν ἡμερῶν μας. Ὁ πνευματικά ὑγιῆς ἄν-
θρωπος ἀφήνει τόν Θεό νά δράσει στή ζωή του, δέν
ἀνταποδίδει τήν ἀδικία, χαίρεται ὑπερβολικά γι' αὐ-
τήν κι ἀκολουθεῖ, σύμφωνα μέ τόν ὑψιπέτη ἀετό τῆς
Ἀποκαλύψεως, τό Ἄρνιο «ὅπου ἄν ὑπάγη»¹². Γι'
αὐτό και τό βασικό μας πρόβλημα θά πρέπει νά εἶ-
ναι, ὄχι τό πῶς θά κατορθώσουμε νά λύσουμε τά
προβλήματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν, ἀλλά τό πῶς θά
ἀποκτήσουμε ἀμυδρή αἴσθηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ
Θεοῦ, ὥστε νά περάσουμε χάιροντες ἀπό τήν κοινω-
νική ἀσφυξία στήν ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ
στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

12. Ἀποκ. ιδ' 4.

Οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μᾶς ἔδειξαν τόν δρόμο πού ὀδηγεῖ στήν αἰωνιότητα. Αὐτόν τόν δρόμο ἀκολούθησε καί ἡ Ὁσία Σοφία τῆς Κλεισούρας, ἡ ὁποία ζώντας ξεχασμένη ἀπό τοὺς ἀνθρώπους μὰ σέ διαρκῆ ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό, ἀπέριψε τά δικαιώματά της, βίωσε τήν πνευματική ἐλευθερία, κατέκτησε τίς κατά Θεόν ἀρετές καί κατέστη πολίτης τοῦ Παραδείσου. Εἶθε κι ἐμεῖς νά ἀκολουθήσουμε τό παράδειγμά της!

«ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΖΩΗΣ»

Λόγοι Ἑπτά

Περίληψις τοῦ ὁμωνύμου ἔργου
τοῦ ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα

ὑπό Ἀδελφῶν τοῦ Ἱ. Κελλίου
Ἁγ. Νικολάου Μπουραζέρη

ΛΟΓΟΣ Α΄

*Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ συγκροτεῖται
διὰ τῶν ἱερῶν Μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος,
τοῦ Χρίσματος καὶ τῆς Θείας Κοινωνίας.*

Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ γεννᾶται καὶ ἀρχίζει στὴν παροῦσα ζωὴ, ὀλοκληρῶνεται ὅμως στὴ μέλλουσα, ὅταν θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. Σέ ὅσους φθάσουν ἐκεῖ χωρὶς τίς δυνάμεις καὶ τίς αἰσθήσεις πού εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴ ζωὴ ἐκείνη, τίποτε δέν θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ μακαριότητα, ἀλλὰ θὰ εἶναι νεκροὶ καὶ δυστυχεῖς.

Γενικά, ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος κυοφορεῖται σ' αὐτόν ἐδῶ τόν κόσμον καί, ἀφοῦ πλασθῇ καὶ διαμορφωθῇ ἐδῶ, ἔτσι τέλειος γεννᾶται στὸν τέλειον καί

ἀγέραστο ἐκεῖνο κόσμο. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς τό ἔμβρυο, ὅσο βρίσκεται στό σκοτεινό καί ὑγρό χῶρο τῆς μήτρας, ἡ φύσι τό ἐτοιμάζει γιά τή ζωή στό φῶς καί τό πλάθει σύμφωνα μέ τούς κανόνες τῆς ζωῆς πού θά τό ὑποδεχθῆ, τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τούς πιστούς. Ἄλλ' ὅμως, ἐνῶ τά ἔμβρυα δέν μποροῦν σέ καμμία περίπτωσι νά ἀντιληφθοῦν αὐτήν ἐδῶ τή ζωή, οἱ πιστοί στήν παροῦσα ζωή ἔχουν πολλές φανερώσεις τῆς μελλούσης. Καί ἡ διαφορά ὀφείλεται στό ἐξῆς: Στά μέν ἔμβρυα τούτη ἡ ζωή δέν εἶναι παροῦσα ἀλλά μελλοντική, ἀφοῦ ποτέ δέν ἔφθασε στό χῶρο τῆς μήτρας ἀκτίνα φωτός οὔτε καί τίποτε ἄλλο ἀπό ὅσα συνιστοῦν τήν μετά τή γέννησι ζωή. Γιά ἐμᾶς ὅμως δέν ἰσχύει τό ἴδιο, ἀλλ' ἡ μέλλουσα ζωή χύθηκε κατά κάποιον τρόπο μέσα στήν παροῦσα καί ἀναμίχθηκε μαζί της.

Γι' αὐτό, λοιπόν, οἱ πιστοί ἔχουν τή δυνατότητα ὄχι μόνο νά προετοιμάσουν τόν ἑαυτό τους γιά τή μέλλουσα ζωή, ἀλλά καί νά ζοῦν καί νά ἐνεργοῦν σύμφωνα μέ αὐτή στόν παρόντα βίον. “Κράτησε μέσα σου τήν αἰώνιο ζωή”, «Ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς»¹, γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τόν Τιμόθεο.

Ἄλλωστε καί ἡ ἴδια ἡ Ζωή, ὁ Χριστός, ὑπόσχεται ὅτι θά εἶναι γιά πάντα μαζί μέ τούς πιστούς, λέγοντας «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἶμι πάσας τὰς ἡμέρας

1. Α' Τιμ. στ' 12.

ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»². Καί ἀκόμη, ὅπως ἀκριβῶς ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄρρητη καί ἡ ἀγάπη Του γιά τό γένος μας ἀσύλληπτη ἀπό τόν ἀνθρώπινο νοῦ καί ταιριαστή μόνο στή θεία ἀγαθότητα, ἔτσι καί ἡ ἔνωσι τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἡγαπημένους Του εἶναι ἐπόμενο νά ὑπερβαίνη κάθε ἔνωσι –ἀκόμη καί αὐτή τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ἑαυτό του– καί νά μή συγκρίνεται μέ τίποτε.

Ὁ Σωτήρ τόσο ἀδιάλειπτα καί κατά πάντα συνυπάρχει μέ ὅσους ζοῦν ἐν Αὐτῷ, ὥστε καλύπτει κάθε ἀνάγκη τους καί εἶναι γι' αὐτούς τό πᾶν. Δέν τούς ἀφήνει νά στραφοῦν ἀλλοῦ ἢ νά ζητήσουν κάτι ἀπό κάπου ἀλλοῦ, γιατί δέν ὑπάρχει τίποτε πού νά χρειάζονται καί νά μὴν εἶναι ὁ Ἰδιος γι' αὐτούς. Αὐτός τούς γεννᾷ, τούς ἀξάνει καί τούς τρέφει. Εἴμεθα τά μέλη, καί Ἐκεῖνος εἶναι ἡ κεφαλή. Ὅταν χρειάζεται νά ἀγωνισθοῦμε, ἀγωνίζεται μαζί μας. Ὅταν διακρινώμεθα στόν ἀγῶνα, ὀρίζει τό ἔπαθλο καί μᾶς τό προσφέρει. Καί, ὅταν νικᾶμε, εὐθύς ἀμέσως γίνεται ὁ στέφανος τῆς νίκης. Μέ ποιόν τρόπο ὁμως εἶναι δυνατόν νά ζήσωμε τήν ἐν Χριστῷ ζωή; Τί πρέπει νά κάνωμε, γιά νά συναφθῇ καί νά ἐνωθῇ ὁ Χριστός τόσο στενά μαζί μας;

Ἡ ἐν Χριστῷ ζωή ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνός μὲν ἀπό τόν Θεό, ἀφ' ἑτέρου δέ ἀπό τή δική μας προσπάθεια. Ὁ Χριστός εἶναι πράγματι παρών –ὄχι ὅπως τήν πρώτη

2. Ματθ. κη' 20.

φορά— αλλά μέ έναν άλλο τρόπο θαυμαστό, καλύτερο και τελειότερο, διά του οποίου γινόμεθα σύσσωμοι μέ Αυτόν και σύζωοι και μέλη Του και ὅ,τι παρόμοιο. Ἐκείνους δηλαδή πού μέ σύμβολα μιμοῦνται και σάν σέ πίνακα ἀπεικονίζουν τό θάνατο, τόν ὁποῖο ὄντως ἀπέθανε χάριν τῆς δικῆς μας ζωῆς, τούς ἀνακαινίζει και τούς ἀναπλάθει πραγματικά και τούς κάνει κοινωνούς τῆς δικῆς Του ζωῆς. Γιατί στά ἱερά Μυστήρια εἰκονίζουμε τήν ταφή του Χριστοῦ και ὁμολογοῦμε τό θάνατό Του, και ἔτσι γεννώμεθα πνευματικῶς και συναπτόμεθα ὑπερφυῶς μέ τόν Σωτήρα. Τό Βάπτισμα μᾶς δίνει τήν ὑπαρξι και γενικῶς τήν κατά Χριστόν ὑπόστασι. Τό Χρῖσμα καθιστᾷ τέλειο τόν ἀναγεννημένο ἄνθρωπο ἐνσταλάζοντας μέσα του ἐνέργεια κατάλληλη για μιᾶ τέτοια ζωή. Τέλος, ἡ θεία Εὐχαριστία συντηρεῖ και διατηρεῖ αὐτήν τή ζωή και τήν υἰγεία. Ζοῦμε, λοιπόν, πνευματικά μέ τόν Ἄρτο τῆς Θ. Εὐχαριστίας και κινούμεθα διά του ἁγίου Μύρου, ἀφοῦ λάβαμε τήν πνευματική μας ὑπαρξι ἀπό τό λουτρό του Βαπτίσματος.

Αὐτόν τόν δρόμο χάραξε ὁ Κύριος ἐρχόμενος σ' ἐμᾶς και αὐτήν τήν πύλη ἄνοιξε μέ τήν εἴσοδό Του στόν κόσμο. Καί, ὅταν ἀνέβηκε στόν Πατέρα Του, δέν θέλησε νά τήν κλείσει, ἀλλά διά μέσου τῆς πύλης αὐτῆς, διά τῶν ἱερῶν Μυστηρίων, ἔρχεται και πάλι ἀπό τόν Πατέρα Του στούς ἀνθρώπους. Αὐτή εἶναι

καί ἡ μεγαλύτερη ἀπόδειξι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός δέν μετέδωσε στήν ἀνθρώπινη φύσι ἕνα ὁποιοδήποτε ἀγαθό κρατώντας τά περισσότερα γιά τόν Ἐαυτό Του, ἀλλά τῆς ἐνστάλαξε «πᾶν τό πλήρωμα τῆς Θεότητος»³, ὅλον δηλαδή τόν πλοῦτο τῆς ἰδικῆς Του φύσεως. Ἔτσι, διά τῆς μετοχῆς μας στά Μυστήρια, γινόμεθα μέτοχοι στό θάνατό Του καί κοινωνοί τοῦ Πάθους Του, διαφεύγουμε τόν πνευματικό θάνατο καί ἔχουμε τή ζωή, πού ἤλθε νά μᾶς φέ-
ρη. Διότι λέγει: «Ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι»⁴.

Ἐπειδή, ὅμως, ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἶχαμε καταστῆ δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας μέ τή θέλησί μας, ἦταν ἀδύνατον νά τήν νικήσωμε καί νά ζήσωμε ἐν τῷ Θεῷ. Τήν ἁμαρτία μόνον ὁ Θεός μποροῦσε νά τήν θανατώσῃ. Χρειάσθηκε, λοιπόν, νά ἐνωθοῦν αὐτά τά δύο, ἡ θεία δηλαδή καί ἡ ἀνθρώπινη φύσι, ὥστε τό ἴδιο πρόσωπο νά ἔχῃ καί τή φύσι αὐτοῦ πού ὤφειλε νά πολεμήσῃ καί τή φύσι Ἐκείνου πού μποροῦσε νά νικήσῃ. Αὐτό καί ἐγένε: Ὁ Θεός ἀνέλαβε τόν ὑπέρ τῶν ἀνθρώπων ἀγῶνα γενόμενος ἄνθρωπος· καί ὡς ἄνθρωπος νίκησε τήν ἁμαρτία, ὄντας καθαρὸς ἀπό κάθε ἁμαρτία, ἀφοῦ ἦταν Θεός.

Ἀλλά καί μετά τήν ἐνανθρώπησι δέν εἶχε ἀκόμη ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀγωνισθῆ καί νικήσει, καί, ἐπομένως, δέν εἶχε λυτρωθῆ ἀπό τά δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας.

3. Κολ. β' 9.

4. Ἰω. ι' 10.

Καί αυτό τό πραγματοποιοίησε ὁ Ἰδιος ὁ Σωτήρ ἡμῶν μέ τίς πληγές, τόν Σταυρό, τό θάνατο καί τά παρόμοια πού δοκίμασε, δίνοντας στόν κάθε ἄνθρωπο τήν ἐξουσία νά θανατώσῃ τήν ἁμαρτία καί νά γίνη κοινωνός τῆς νίκης Του. Χρησιμοποιεῖ ὁ ἀναμάρτητος Δεσπότης τό φάρμακο τῶν θλίψεων καί τοῦ θανάτου, αὐτό πού εἶχε παραχωρήσει ἀμέσως μετά τήν διάπραξι τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος γιά τήν ἀρρώστια τοῦ ἀνθρώπου, καί μεταβιβάζεται σέ μᾶς ἡ δύναμι «τοῦ ποτηρίου τοῦ πάθους Του»⁵, ἐπειδή ὁ Ἰδιος δέν εἶχε ἔχνος ἀρρώστιας, γιά νά τή θεραπεύσῃ τό φάρμακο πού ἔλαβε. Ὑπομένει πολλά δεινά, πεθαίνει ἀπολογούμενος ὡς ἄνθρωπος γιά λογαριασμό τῶν ἀνθρώπων καί χαρίζει στούς δεσμίους τήν ἐλευθερία, τήν ὁποία δέν ἔχει ἀνάγκη Αὐτός ὡς Θεός καί Δεσπότης. Ἔτσι διά τοῦ θανάτου τοῦ Σωτήρος μεταβιβάζεται σέ μᾶς ἡ ἀληθινή ζωή.

Ὅταν μετέχωμε στά Μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δέν ἀγωνιζόμεθα οὔτε κοπιᾶζομε, ἀλλ' ἐξυμνοῦμε τόν ἀγῶνα τοῦ Χριστοῦ, τιμοῦμε τή νίκη Του, προσκυνοῦμε τό τρόπαιό Του καί δείχνουμε μία σφοδρή καί ἀνέκφραστη ἀγάπη γιά τόν Νικητή. Μέ τόν τρόπο αὐτό κάνουμε, ὅσον εἶναι δυνατόν, δικά μας τά τραύματα, τήν πληγή καί τό θάνατό Του καί γευόμεθα τήν ἴδια τήν Σάρκα τοῦ νεκρωθέντος καί ἀναστάντος

5. Πρβλ. Μαρκ. ι' 38.

Χριστοῦ. Γι' αὐτό ἐπόμενο εἶναι νά λαμβάνωμε νίκη καί στέφανο, τά ὁποῖα εἶναι καρπός πόνων καί ἰδρώτων. Ὁ Νικητής Χριστός δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό τά ἔπαθλα, ἀλλά θεωρεῖ ἔπαθλο τοῦ ἀγῶνος Του τό στέφανο τοῦ ὀπαδοῦ Του. Καί ὁ στέφανος αὐτός δέν εἶναι ἓνα μέρος τῆς δόξης τοῦ Νικητοῦ, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Νικητής στεφανωμένος. Εἶναι δέ ἄξιο θαυμασμοῦ καί τό ἐξῆς: Ἐμεῖς δέν συμμετείχαμε στό Πάθος καί στό θάνατο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ὁ ἄγιος Του ἀγωνίσθηκε· ὅταν ὅμως ἐπρόκειτο νά στεφανωθῆ, τότε μᾶς ἔκανε κοινωνούς τῶν ἀγαθῶν Του.

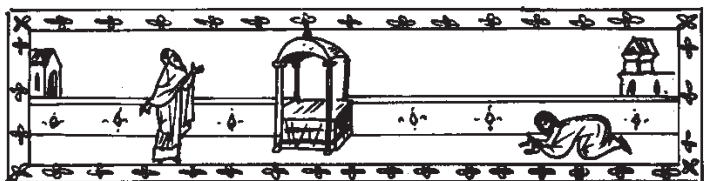
Ἀναδυόμενοι λοιπόν ἀπό τό ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος, τό ὁποῖο ἔχει τήν ἰσχύ τοῦ θανάτου καί τῆς ταφῆς τοῦ Χριστοῦ, φέρουμε στήν ψυχή καί σέ ὅλα τά μέλη τοῦ σώματός μας τόν ἴδιο τόν Σωτήρα. Ἔτσι ὁ Χριστός καταλαμβάνει τίς «εἰσόδους τῆς ζωῆς», αὐτές ἀπό τίς ὁποῖες εἰσάγουμε στόν ὀργανισμό μας τόν ἀέρα καί τήν τροφή, γιά νά διατηρούμεθα στή ζωή. Ἀπό τή μιά εἰσέρχεται ὡς μύρο καί εὐωδία καί ἀπό τήν ἄλλη ὡς τροφή κἀνοντας δικές Του καί τίς δύο αὐτές θυρίδες. Ἀναμιγνύεται καί ἐνώνεται μαζί μας, μᾶς κάνει δικό Του Σῶμα καί γίνεται γιά μᾶς ὅ,τι εἶναι ἡ κεφαλή γιά τά ὑπόλοιπα μέλη τοῦ σώματος. Ἐπειδή, λοιπόν, εἶναι γιά μᾶς Κεφαλή, γι' αὐτό γίνονται δικά μας καί ὅλα τά ἀγαθὰ Του, ἀφοῦ τά τῆς κεφαλῆς μεταβιβάζονται ὅπωςδῆποτε σ' ὀλόκληρο τό σῶμα. Ἡ μόνη συνεισφορά μας στήν ἐν

Χριστῷ ζωὴ εἶναι αὐτή: Νά διατηρήσωμε τίς δωρε-
ές πού λάβαμε, νά διαφυλάξωμε τά χαρίσματα πού
μας δόθηκαν καί νά μήν πετάξωμε τόν στέφανο πού
μέ πολλούς ἰδρωῶτες καί κόπους ἔπλεξε γιά μας ὁ
Θεός.

Αὐτή εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ζωή: Συγκροτεῖται διά
τῶν ἱερῶν Μυστηρίων, ἀλλά φαίνεται πώς συνερ-
γεῖ κάπως σ' αὐτήν καί ἡ ἀνθρώπινη προσπάθεια.
Ὅποιος, λοιπόν, θέλει νά μιλήσῃ γιά τήν ἐν Χριστῷ
ζωή, εἶναι ἐπόμενο νά ἀναφερθῇ ἀρχικά στό κάθε
Μυστήριο χωριστά, καί ἐν συνεχείᾳ νά ἐξετάσῃ τήν
ἐργασία τῆς ἀρετῆς πού ὀφείλει νά κάνη κάθε πι-
στός.

(Συνεχίζεται)

«Ο ΠΟΙΩΝ ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
ΜΕΝΕΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΙΩΝΑ»^(*)

† Αρχιμ. Χριστοφόρου
Καθηγουμένου Ι. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου

Εὐχαριστοῦμε τόν Ἅγιο Θεό πού μᾶς ἀξίωσε καί ἐφέτος νά ἐορτάσουμε τήν Κυριακή τῆς Τυρινῆς καί νά συνέλθουμε ὅλοι στήν Τράπεζα τῆς Συγχωρήσεως, πού γίνεται κάθε χρόνο τό ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.

Σήμερα τό πρωῖ στό Συναξάρι τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς διαβάσαμε: «*Τῇ αὐτῇ ἡμέρα, ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀπό τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐξορίας τοῦ Πρωτοπλάστου Ἀδάμ*».

Ἡ Ἐκκλησία μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ἐξορία τῶν Πρωτοπλάστων ἀπό τόν Παράδεισο τῆς τρυφῆς, γιά νά μᾶς τονίση ὅτι βρισκόμαστε στήν ἐξορία καί ὅτι πρέπει νά ἐπιστρέψουμε στόν Παράδεισο, διότι «*οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν*»¹. Ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας εἶναι

(*) Πνευματικές νοουθεσίες τοῦ σεβαστοῦ καθηγουμένου ἡμῶν ἐπί τῇ ἐνάρξει τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, 25/2-10/3/2019.

1. Ἐβρ. ιγ' 14.

χρόνος ἐπιστροφῆς στόν Παράδεισο, ἐπιστροφῆς στόν Χριστό, ἐπιστροφῆς στήν Ζωή.

Ὁ Θεός ἀπό ἄπειρη ἀγάπη ἐδημιούργησε τόν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα Του, γιά νά μετέχη τῆς δόξης καί μακαριότητος τοῦ Θεοῦ, τόν στόλισε μέ διάφορα χαρίσματα, τήν ἐλευθερία, τό αὐτεξούσιο, τό λογικό, τό δημιουργικό. Κάνοντας ὁ ἄνθρωπος σωστή χρῆσι τῶν χαρισμάτων πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ὁδηγεῖται στόν Θεό, ὁδηγεῖται στήν Ζωή. Κάνοντας ὅμως κακή χρῆσι τῶν χαρισμάτων πού τοῦ δώρισε ὁ Θεός, ὁδηγεῖται στήν ἀπώλεια, ὁδηγεῖται στόν πνευματικό θάνατο.

Ὁ Ἀδάμ ἐξορίσθηκε, διότι παρέβη τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί ἔκανε τό δικό του θέλημα, πιστεύοντας πώς ἔτσι θά ἀποκτοῦσε πλήρη ἐλευθερία καί ὅτι θά γίνη θεός, χωρίς τήν Χάρι τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀδάμ δέν ἔκανε σωστή χρῆσι τῶν χαρισμάτων πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, μέ ἀποτέλεσμα νά χάση τόν Παράδεισο καί νά ὁδηγηθῆ στόν πνευματικό θάνατο.

Ἐδῶ βλέπουμε ὅτι τό θέλημα τοῦ Ἀδάμ δέν ταυτίζεται μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἅγιοι Πατέρες ὁμιλοῦν γιά δύο θελήματα τοῦ Θεοῦ: τό κατ' εὐδοκίαν καί τό κατά παραχώρησιν. Τό κατ' εὐδοκίαν θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνο πού πραγματικά θέλει ὁ Θεός, διότι αὐτό ἀναπαύει καί τόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο. Τό κατά παραχώρησιν θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνο πού δέν ἀναπαύει τόν Θεό, ἀλλά τό παραχωρεῖ, δηλαδή τό ἐπιτρέπει, τό ἀφήνει, δέν τό ἐμποδίζει.

Αυτό τό βλέπουμε πολύ καθαρά στήν παραβολή τοῦ Ἀσώτου υἱοῦ², ὅπου ὁ Θεός Πατέρας δέν ἐμποδίζει τό παιδί Του νά πάρη τό «ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας» του καί νά φύγη σέ χώρα μακρινή, μακριά ἀπό τήν ἐπίβλεψη καί ἐξουσία τοῦ Πατέρα του, νομίζοντας ὅτι ἔτσι θά ἀποκοτοῦσε πλήρη ἐλευθερία καί ὅτι θά εἶχε εὐτυχία καί ἀνάπαυσι χωρίς τήν βοήθεια τοῦ Πατέρα του.

Ἐδῶ, στήν περίπτωσι τοῦ Ἀσώτου, ὅπως καί στήν περίπτωσι τοῦ Ἀδάμ, πού εἶναι ὁ πρῶτος ἄσωτος μέσα στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ἔχουμε τό κατὰ παραχώρησιν θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεός Πατέρας δέν ἐμποδίζει τόν νεώτερο υἱό νά κάνη τό θέλημά του, τό ὁποῖο δέν εἶναι σύμφωνο μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅμως δέν τόν ἀπορρίπτει, δέν τόν διαγράφει ἀπό τό βιβλίο τῆς Ζωῆς, περιμένοντας τήν ἐπιστροφή του. Ἐνδιαφέρεται γι' αὐτόν, τόν παρακολουθεῖ σέ κάθε του βῆμα καί δημιουργεῖ συνθήκες κατάλληλες, πού θά τόν βοηθήσουν νά καταλάβη τό λάθος του καί ἐλεύθερα, ἐν μετανοίᾳ, νά ἐπιστρέψῃ πίσω στόν Πατέρα του, ἐκπληρώνοντας ἔτσι τό κατ' εὐδοκίαν θέλημα τοῦ Πατρός.

Οἱ Πρωτόπλαστοι μέσα στόν Παράδεισο διέπραξαν τέσσερα βασικά ἁμαρτήματα: τήν γαστριμαργία, τήν παρακοή, τήν ὑπερηφάνεια καί τήν ἀμετανοησία. Καί στά τέσσερα αὐτά ἁμαρτήματα βλέπουμε

2. Λουκ. ιε' 11-32.

ὅτι τό θέλημα τῶν Πρωτοπλάστων δέν ταυτίζεται μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Σέ ὅλα αὐτά μπορούμε νά ποῦμε ὅτι οἱ Πρωτόπλαστοι δέν εἶχαν πλήρη ἐμπιστοσύνη στήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό καί θέλησαν πρίν τήν ὥρα τους νά πετύχουν ἐκείνο πού ὁ Θεός προώριζε γι' αὐτούς, ὅταν θά ἐρχόταν τό πλήρωμα τοῦ χρόνου.

Ἡ πλήρης ἐμπιστοσύνη στήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ μᾶς βοηθάει σέ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας νά ζητᾶμε καί νά θέλουμε νά κάνουμε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ «τό ἀγαθόν καί εὐάρεστον καί τέλειον»³. Καί ὅπως ἔλεγε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ θαυματουργός: «Ὅποιος ταύτισε ἀπόλυτα τήν θέλησί του μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅποιος ὅλα ὅσα τοῦ συμβαίνουν τά δέχεται ὀλοπρόθυμα σάν ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἀπολαμβάνει τήν οὐράνια μακαριότητα ἤδη ἀπό τήν παροῦσα ζωή. Χάρις στήν αὐταπάρνησί του καί τήν ἀγάπη του πρὸς τόν Θεό γεύεται τήν ἀνέκφραστη χαρά, πού δέν μπορούν νά γευθοῦν ὅσοι δέν ἀρνοῦνται τήν φιλαυτία τους καί τό θέλημά τους. Τήν εἰρήνη τῆς καρδιάς του δέν μπορούν νά τήν διαταράξουν οἱ συμφορές καί οἱ θλίψεις, καθὼς γνωρίζει ὅτι αὐτές παραχωροῦνται ἀπό τόν Θεό γιά τό συμφέρον του»⁴.

3. Ρωμ. ιβ' 2.

4. Ἁγ. Ἰωάννου θαυματουργοῦ, Μητροπολίτου Τομπόλσκ, Ἡλιοτρόπιο, ἔκδ. Ἱ. Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπός Ἀττικῆς 2019, σελ. 79.

Ἡ περίοδος τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀρχίζει μέ τήν ἔξορία τοῦ Ἀδάμ ἀπό τόν Παράδεισο καί τελειώνει μέ τήν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καί συμβολίζει τόν χρόνο τῆς ζωῆς κάθε ἀνθρώπου.

Κατ' αὐτήν τήν περίοδο οἱ ἅγιοι Πατέρες ὥρισαν ἐντονώτερο πνευματικό ἀγῶνα μέ τήν νηστεία, τήν ὑπακοή, τήν ταπεινώσι, τήν μετάνοια, τήν συγχωρητικότητα, ἀποβλέποντας στήν κάθαρσι τῶν πιστῶν ἀπό τά πάθη τῆς φιλαυτίας, τῆς φιληδονίας καί τῆς φιλαργυρίας, πού εἶναι προϋπόθεσις γιά τήν θέωσι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ζωή τοῦ κάθε ἀνθρώπου εἶναι περίοδος ἐπιστροφῆς στόν Θεό Πατέρα, εἶναι περίοδος ἐκζητήσεως τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ στήν ζωή μας καί ταυτίσεως τοῦ δικοῦ μας θελήματος μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Τό «θέλημα τοῦ Θεοῦ», τό ἀγαθόν καί εὐάρεστον καί τέλειον, εἶναι «ὁ ἁγιασμός ἡμῶν»⁵. Καί «ὁ ποιῶν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τόν αἰῶνα»⁶.

Ἄς ὑποδεχθοῦμε λοιπόν μέ χαρά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἡ ὁποία θά μᾶς βοηθήσῃ περισσότερο στόν πνευματικό μας ἀγῶνα νά ταυτίσουμε τό θέλημά μας μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καί ὁ Θεός νά βασιλεύῃ πάντοτε μέσα στήν καρδιά μας.

5. Α' Θεσ. δ' 3.

6. Α' Ἰωάν. β' 17.

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ^(*)

† Αρχιμ. Χριστοφόρου
Καθηγουμένου Ί. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου

Οἱ ἅγιες Μυροφόρες γυναῖκες, ἀλλὰ καί ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας καί ὁ Νικόδημος ὁ νυκτερινός μαθητής, ἦσαν οἱ ἄνθρωποι πού ὑπηρετήσαν τόν Χριστό, διακόνησαν τόν Χριστό, ὑπηρετήσαν δηλαδή τήν Ἐκκλησία.

Μάλιστα ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας ἐτόλμησε νά πάη στόν Πιλάτο, γιά νά ζητήση τό σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦταν δύσκολο τό νά ζητήση κανεῖς κάτι τέτοιο. Ἦταν ἐπικίνδυνο καί νά τόν συλλάβουν, καί νά τόν κλείσουν στήν φυλακή, καί νά χάση καί τήν ζωή του. Ἀλλά ἡ ἀγάπη πού εἶχε γιά τόν Χριστό τόν ἀνάγκασε νά τολμήση νά ζητήση τό σῶμα Του. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἔδωσε τήν τόλμη αὐτή, ὅπως καί στόν ἅγιο Νικόδημο, διότι καί αὐτός συνείργησε μαζί μέ τόν ἅγιο Ἰωσήφ στό νά κατεβάσουν τόν Χριστό ἀπό τόν Σταυρό, νά τόν τυλίξουν μέσα στό σινδόνι καί νά τόν βάλουν μέσα στόν Τάφο.

(*) Παραινέσεις τοῦ σεβαστοῦ Γέροντός μας κατά τήν Κυριακή τῶν Μυροφόρων εἰς τήν Σύναξιν τῆς Ἀδελφότητός μας, 22-4/12-5-2019.

Τό ἴδιο ἔκαναν καί οἱ ἅγιες Μυροφόρες γυναῖκες ἀπό τήν ὑπερβολική ἀγάπη πού εἶχαν στόν Χριστό. Δέν ἐδίστασαν νά πᾶνε στό μνημα τήν νύχτα. Δέν φοβήθηκαν οὔτε τήν νύχτα οὔτε τούς στρατιῶτες. Παρέβλεψαν ἀκόμη καί τόν λογισμό τους πού τούς ἔλεγε: «τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τόν λίθον;»¹. Διότι ὑπῆρχε ἕνας μέγας βράχος ἐκεῖ, μέ τόν ὁποῖο εἶχαν κλείσει τό μνημεῖο, καί δέν μπορούσε κανείς εὐκόλα νά τόν μετακινήσει. Ὅμως ὅλα αὐτά δέν ἐστάθησαν ἐμπόδιο στήν πορεία τους πρός τόν Χριστό.

Ἔτσι πρέπει νά συμβαίνει καί σέ μᾶς, ἐπειδή καί ἡ δική μας ζωή εἶναι μία πορεία πρός τόν Χριστό, εἶναι μία ὑπηρεσία, μία διακονία, πού καί ἐμεῖς ὀφείλουμε νά κάνουμε πρός τόν Χριστό. Ἡ ὁποιαδήποτε δυσκολία, τό ὁποιοδήποτε βᾶρος πού θά αἰσθανθοῦμε στήν ζωή μας, ἤ ἀπό κάποια συκοφαντία ἤ ἀπό κάποια κοροϊδία ἤ ἀπό κάποια περιφρόνησι πού θά μᾶς δείξουν ἤ ἀπό κάποια στενοχώρια πού θά μᾶς ἔλθῃ, δέν πρέπει νά γίνῃ ἐμπόδιο στήν πορεία μας πρός τόν Χριστό. Διότι, ἂν ἐμεῖς ἐπιμείνουμε σ' αὐτήν τήν πορεία, ὁ Χριστός θά ἔλθῃ καί θά «ἀποκυλίσει τόν λίθον», ὅπως ἔκανε καί γιά τίς Μυροφόρες γυναῖκες, οἱ ὁποῖες, ὅταν προχώρησαν, ἂν καί εἶχαν τόν λογισμό τους, εἶδαν «ὅτι ἀποκεκλύεται ὁ λίθος», ἔφυγε ὁ λίθος ἀπό τήν θέσι του· τόν

1. Μάρκ. ιστ' 3.

πῆρε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶδε τὸν πόθο τους καὶ τὴν ἀγάπη τους.

Ὅλη αὐτὴ ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀνδρεία πού εἶχαν καὶ ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Νικόδημος καὶ οἱ Μυροφόρες γυναῖκες ἦταν καρπὸς τῆς ἀγάπης πού εἶχαν γιὰ τὸν Χριστό. Ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ πεθάνουν γιὰ τὸν Χριστό, γι' αὐτό καὶ ἐτόλμησαν καὶ ἔκαναν ὅ,τι ἔκαναν. Ὅταν κάποιος πραγματικά ἀγαπᾷ τὸν Χριστό, λαμβάνει αὐτούς τούς καρπούς γιὰ τὴν ἀγάπη του.

Αὐτὴ ἡ διακονία τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, συνεχίζεται μέσα στοὺς αἰῶνες ἀπὸ τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς. Ὅποιος εἶναι πιστὸς Χριστιανὸς διακονεῖ, ὑπηρετεῖ τὴν Ἐκκλησία. Καὶ ἂν παραμείνη σταθερὸς στὴν διακονία του αὐτῆ, τότε καὶ αὐτὸς θά συναντήσῃ τὸν Χριστό. Ἀπὸ τὴν στιγμή πού κάποιος ὑπηρετεῖ τὸν Χριστό, θά ἀκούσῃ καὶ αὐτὸς τὸ «χαίρετε»², πού εἶπε ὁ Χριστὸς στίς Μυροφόρες γυναῖκες.

Αὐτὸ τὸ «χαίρετε» πού ἄκουσαν οἱ Μυροφόρες γυναῖκες ἦταν ἡ ἀνταμοιβή γιὰ τὴν ἀγάπη πού εἶχαν πρὸς τὸν Χριστό. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ ἀξιώθηκαν καὶ νὰ δοῦν τὸν Χριστό καὶ νὰ τὸν ἀκούσουν καὶ νὰ τίς βάλῃ νὰ μεσολαβήσουν στό νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς Μαθητάς Του, οἱ ὁποῖοι ἐδίστασαν νὰ πᾶνε στὸν Τάφο. Καὶ ἀξιώθηκαν ὅλα αὐτὰ οἱ Μυρο-

2. Ματθ. κη' 9.

φόρες, ἐπειδὴ δὲν ἔπαυσαν τὴν πορεία τους πρὸς τὸν Χριστό.

Καὶ ἐμεῖς, πατέρες, νὰ μείνουμε σταθεροί σ' αὐτὴν τὴν πορεία μας πρὸς τὸν Χριστό. Ὅ,τι ἐμπόδιο καὶ νὰ ἔχουμε, δὲν πρέπει νὰ σταματοῦμε τὴν πορεία μας πρὸς τὸν Χριστό, οὔτε νὰ ἀπογοητευόμαστε οὔτε νὰ στενοχωριόμαστε, ἀλλὰ νὰ συνεχίζουμε τὸν ἀγῶνα μας. Ὁ Ἴδιος ὁ Χριστός θὰ πάρῃ τὸ βάρος πού ἔχουμε ἐπάνω μας, ὁ Ἴδιος ὁ Χριστός θὰ σηκώσῃ τὸν λίθο πού ἔχουμε καὶ ἐμεῖς, ὅταν δῆ ὅτι καὶ ἐμεῖς ἀγωνιζόμαστε, θυσιαζόμαστε, ἀπαρνούμαστε τὰ θελήματα μας, ἀπαρνούμαστε τίς ἐπιθυμίες μας καὶ προσπαθοῦμε νὰ κάνουμε στὴν ζωὴ μας αὐτό πού θέλει ὁ Θεός.

Ὁ Χριστός νὰ μᾶς δίνη τὴν Χάρι Του νὰ ἀγωνισθοῦμε, πατέρες, στό νὰ ἀπαρνηθοῦμε τὸν ἑαυτό μας, στό νὰ ἔχουμε ταπείνωσι, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἔτσι νὰ προχωρήσουμε.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ» ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ^(*)

Γερομονάχου Ἀρτεμίου Γρηγοριάτου

Πανοσιολογιώτατε ἅγιε Καθηγούμενε τῆς Ἱ. Μονῆς ταύτης τοῦ ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου Ἀρχιμ. Χρυσόστομε!

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ πατέρες καὶ ἀδελφοί!

Μέ πολλή χαρά καὶ συγχρόνως πολὺ φόβο ἔρχομαι σήμερα νὰ καταθέσω τὸν πενιχρὸ μου λόγο στὴν πλούσια αὐτὴ πανδαισία πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. Χαρά, διότι ἀξιώθηκα νὰ ξαναμελετήσω, νὰ ἐντυφῆσω, νὰ ὠφεληθῶ καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ μοιραστῶ μαζί σας τίς πνευματικές νοουθεσίες τοῦ προσφιλοῦς μας αὐτοῦ Ἁγίου, μέσα ἀπὸ τὸ θεοφώτιστο συγγραφικὸ του ἔργο: «Πνευματικά Γυμνάσματα». Παράλληλα φόβος μέ συνέχει, διότι δέν θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου κατάλληλο γιὰ μιὰ τέτοια ἀνάλυσι, ἀντικρίζοντας τὸ ὕψος τῶν νοημάτων καὶ

(*) Εἰσήγησις εἰς τὸ Γ' Ἐπιστημονικὸν Συνέδριον, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 210 ἐτῶν ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν ἀπὸ τὴν 20ὴν ἕως τὴν 22αν Σεπτεμβρίου 2019 ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Ὁσίου Νικοδήμου Γουμενίσσης.

κατ' ἐπέκτασιν τό ὕψος τῆς ἀγιότητος τοῦ ἐν λόγῳ Ἁγίου μας, καί συγκρίνοντάς το μέ τό βάθος τῆς ἀμαθείας καί ἐμπαθείας μου.

Ὅμως ὁ λόγος τῆς ὑπακοῆς πρός τήν ἀγάπη τοῦ σεβαστοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μονῆς Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου, ὅσο καί πρός τήν παρότρυνσι τοῦ σεβαστοῦ μας Καθηγουμένου Ἀρχιμανδρίτου Χριστοφόρου, μοῦ δίνει θάρρος νά συνεχίσω. Τούς εὐχαριστῶ καί τούς δύο. Ἐπιτρέφατέ μου νά συγχαρῶ ἐπίσης καί ὅλη τήν ἀδελφότητα αὐτῆς τῆς Ἱ. Μονῆς, πού μέ τό παρόν συνέδριο μᾶς δίνουν τήν εὐκαιρία νά “ξαναφρεσκάρομε” τή μνήμη τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων τοῦ ὁσίου Νικοδήμου, νά ἀνακαινίσουμε τόν πρῶτο μοναχικό μας πόθο καί ζῆλο, καί νά ξαναγυμναστοῦμε μέ τίς θεῖες παραινέσεις του.

Ὁ σοφώτατος ἅγιος Νικόδημος εἶναι ἴσως ὁ πολυγραφώτατος ἐκκλησιαστικός Πατήρ τῶν τελευταίων αἰώνων, μαζί μέ τόν ἅγιο Νεκτάριο. Λένε πώς ἔχει γράφει περί τά 200 βιβλία (κάποια δέν ἔχουν ἀκόμη ἐκδοθῆ) τά ὁποῖα θρέφουν πνευματικά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας πάνω ἀπό 200 χρόνια, πού σημαίνει 7 γενεές πιστῶν. Νά θυμηθοῦμε μόνο τή φράσι τοῦ συγχρόνου μας ἀγίου Παῖσιου: «Μόνο ἡ Ἀκολουθία καί τό Ἐγκώμιο στούς Ἁγιορεῖτες Πατέρες ἦσαν ἱκανά γιά νά ἀνακηρυχθῆ Ἅγιος ὁ ἅγιος Νικόδημος».

Δέν θά ἀσχοληθῶ καθόλου μέ τή συκοφαντία καί τήν ἁγιομαχία κάποιων συγγραφέων ἐναντίον τοῦ ὑπ' ὄψιν Ἁγίου μας. Ἐγράφησαν καί εἰπώθηκαν τόσα πολλά ἀναιρετικά τῶν συκοφαντιῶν αὐτῶν ἀπό τήν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀπό πατέρες καί θεολόγους, καθῶς καί μία εἰσήγησις ἀπό τόν μακαριστό Γέροντά μας Ἀρχιμανδρίτη π. Γεώργιο τό 1999 σέ αὐτό ἐδῶ τό Κοινόβιο μέ θέμα: «Ὁ Ὁρθόδοξος Μοναχισμός κατά τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη», πού περιττεύουν τά δικά μου σχόλια. Τοῦτο μόνο νά τονίσω, ἐπειδή ἀφορᾶ καί τήν παρούσα εἰσήγησι, πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Ἅγιός μας νά μετέφρασε ἕνα τευχίδιο 30 σελίδων κάποιου ρωμαιοκαθολικοῦ μοναχοῦ, τή στιγμή πού τά «Πνευματικά Γυμνάσματα» εἶναι 650 σελίδες στήν πρώτη του ἔκδοσι, ἤ 470 σελίδες στήν ἐκδόσεις τοῦ μακαριστοῦ Σωτηρίου Σχοινᾶ; Πῶς εἶναι δυνατόν οἱ ἑκατοντάδες ἀναφορές του στούς ἀνατολικούς ἁγίους Πατέρες μας νά μεταφράστηκαν ἀπό τόν σοφώτατο Ἅγιό μας, παρμένες ἀπό ἰταλικά ἐγχειρίδια; Καί πῶς εἶναι δυνατόν ὁ σφόδρα ἀντιλατίνος καί ἀντιαιρετικός Ἅγιος νά δανειζόταν στοιχεῖα ἀπό τοὺς παπικούς; Ἄς εἶναι αὐτά μία πρόχειρη ἀπάντησις στοὺς ἀνορθόδοξους ἰσχυρισμούς μεταπατερικῶν θεολόγων.

Ὁ ὅσιος Νικόδημος, κατά κόσμον Νικόλαος, γεννήθηκε στή Νάξο τό 1749 ἀπό γονεῖς εὐσεβεῖς, Ἀντώνιο καί Ἀναστασία, τή μετωνομασθεῖσα δι' ἄγγε-

λικού σχήματος μοναχή Ἀγάθη. Ἀπό μικρός ὑπῆρξε εὐφυέστατος καί ἐνάρετος. Τήν περίοδο 1755-1765 μαθήτευσε στόν Ἀρχιμανδρίτη Χρῦσανθο, ἀδελφὸ τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Τό 1765 μετέβη γιά νά σπουδάσῃ στή Σμύρνη ὑπό τόν Ἀρχιμ. Ἱερόθεο. Τό 1775 μετέβη στήν Ἱ. Μονή Διονυσίου Ἁγίου Ὁρους, ὅπου ἀργότερα ἐκάρη μοναχός μετωνομασθεῖς Νικόδημος. Ἐκεῖ διετέλεσε ἀρχιγραμματεὺς καί ἀναγνώστης.

Ἐκτοτε ἔγινε κελλιώτης σέ πολλά ἀθωνικά κελλιά καί στή Σκυροπούλα. Λόγω ἀσκήσεως, νηστείας καί ἐξασθενημένου σώματος πέρασε πολλές ἀσθένειες. Αὐτό ὅμως δέν τόν ἐμπόδισε νά πραγματοποιήσῃ τό τεράστιο πνευματικό συγγραφικό του ἔργο, στό νά γίνῃ δηλ. ὀρθόδοξος διδάσκαλος καί ἀσκητικός καθηγητής ὄλων τῶν συγχρόνων καί μεταγενεστέρων ὀρθοδόξων γενεῶν.

Τό 1809 προσεβλήθη ἀπό ἡμιπληγία. Στίς 14 Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους σέ ἡλικία 60 ἐτῶν ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ στό Κελλί τῶν Σκουρταίων στίς Καρυές Ἁγίου Ὁρους. Τό 1955 ἔγινε ἐπίσημως ἡ διακήρυξις τῆς ἀγιότητός του. Σ' αὐτόν ὀφείλουμε ἐν πολλοῖς τόν ἀκραιφνή Ὀρθόδοξο Μοναχισμό καί τήν τελεία χριστιανική πολιτεία. Θεωρεῖται ἓνας ἀπό τούς τελευταίους μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν πόσο στήριξε τούς συγχρόνους του Ἑλληνας ὑπό τόν ζυγὸ τῆς Τουρκοκρατίας,

καί πόσο στηρίζει ακόμη και όλους ἐμᾶς τούς μεταγενεστέρους πιστούς ὑπό τό ζυγό τῆς... “δυτικοπληξίας”.

Ἀνάμεσα σέ ἀρκετά βιβλία συμβουλευτικοῦ χαρακτήρα τοῦ ἐν λόγῳ Ἁγίου μας, ὅπως εἶναι π.χ. «Ἄόρατος Πόλεμος», «Συμβουλευτικόν Ἐγχειρίδιον», «Χρηστοθήθεια τῶν χριστιανῶν», «Ἐξομολογητάριον» κ.ἄ. εὐρίσκεται καί τό ἀξιολογώτατο βιβλίον «Πνευματικά Γυμνάσματα», τό ὁποῖο συνέγραψε τό 1800. Τό βιβλίον αὐτό χωρίζεται σέ 4 μεγάλες ἐνότητες:

1) 34 ἐκτενεῖς Μελέτες.

2) 30 σύντομες Μελέτες, μία γιά κάθε ἡμέρα κάθε μηνός.

3) 8 Ἐξετάσεις, καί

4) 8 Ἀναγνώσεις.

Στίς 30 σύντομες Μελέτες περιλαμβάνει μικρά ἀποφθεγματικά χωρία καί ρητά δικῆς του ἐμπνεύσεως περί μετανοίας, σωτηρίας, Παραδείσου, Κολάσεως, Ἀναστάσεως, Δευτέρας Παρουσίας, καί ἀθανασίας. Στίς 8 Ἐξετάσεις ἐξετάζει τά πάθη, τίς κακές συνήθειες, τή θεραπεία τους, τήν ἐξομολόγησιν καί τήν ἀγάπην πρὸς τόν Θεόν καί τόν πλησίον. Στίς 8 Ἀναγνώσεις ἀναφέρεται στήν ἀδυναμία τῆς πίστεως, στή μετάνοια, στά τρία μεγάλα πάθη τῆς φιληδονίας, τῆς φιλοδοξίας καί τῆς φιλαργυρίας καί στήν ἰατρεία τους, στόν φόβον τοῦ Θεοῦ κ.ἄ.

Στίς 34 ἔκτενεῖς Μελέτες, πού ἀποτελοῦν καί τόν μεγαλύτερο ὄγκο τοῦ βιβλίου, ἀναφέρεται κλιμακωτά σέ θέματα γιά τή σωτηρία τῆς ψυχῆς καί γιά τήν ἔνσαρκο οἰκονομία τοῦ Κυρίου μας. Συγκεκριμένα στίς πρῶτες 18 ἔκτενεῖς Μελέτες ἀναλύει διεξοδικά τήν ἄπειρη ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ καί Σωτῆρος μας Κυρίου καί Θεοῦ, συγκρίνοντάς την μέ τήν ἀνθρώπινη ἀχαριστία, νωθρότητα καί ἀμέλεια. Ἐπίσης ἐμβαθύνει στή ζωή, στό θάνατο, στήν ἔννοια τῆς ἁμαρτίας, στόν Παράδεισο καί στήν Κόλασι, στή μετάνοια, στή σωτηρία, καί στήν ἀγάπη τοῦ χριστιανοῦ πρός τόν Θεό. Στίς ἐπόμενες ἔκτενεῖς Μελέτες 19 ἕως 34 ἀναφέρεται στήν ἔνσαρκο οἰκονομία, δηλαδή στήν ἐπίγεια ζωή τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ξεκινᾷ ἀπό τήν Γέννησι τοῦ Χριστοῦ, τήν Περιτομή, τήν προσκύνησι τῶν 3 Μάγων, βλέπει ἐν συνεχείᾳ τήν ὑπακοή καί τήν ταπείνωσι τοῦ Χριστοῦ πρός τούς γονεῖς του, μελετᾷ ἐκ βαθέων τή διδασκαλία του, τή θεία Εὐχαριστία, τήν ἄρνησι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τή μαστίγωσι καί τή Σταύρωσι τοῦ Κυρίου, τήν Ἀνάστασί του, τήν Πεντηκοστή, καί κλείνει μέ τή χαρά τῶν Ἁγίων Πάντων καί τῶν Δικαίων στόν Παράδεισο.

Σέ ὅλες αὐτές τίς πραγματεῖες ἔκθαμβος ἀτενίζει τήν ἀπέραντη ἀγάπη καί τό ἀνεξιχνίαστο μέγα ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ σέ ἀντιπαράθεσι βλέπει καί μυκτηρίζει τή μιζέρια, τήν ἀγνωμοσύνη, τήν ἀναξιό-

τητα, τήν ἀμαρτωλή διάθεσι καί χαμερπῆ ζωή κάθε ἀμετανόητου χριστιανοῦ, τόν ὅποιο προσκαλεῖ σέ εἰλικρινῆ μετάνοια, θεομίμητη ταπείνωσι, πρόθυμη ἄσκησι, μέ σκοπό τόν τελικό ἀγιασμό καί τή θέωσι του. Θᾶλεγε κανεῖς πώς ὁ ἅγιος Νικόδημος χρησιμοποιεῖ τά Πνευματικά του Γυμνάσματα σάν ἰατρικό νυστέρι στά παθογόνα ἀνθρώπινα μέλη, ἢ μᾶλλον σάν δυνατή βουκέντρα πού κεντρίζει τόν νωθρό, νωχελικό καί ἀμελεῖ δυσκίνητο χριστιανό, γιά νά ὀργώση ἀποτελεσματικά καί γρήγορα τό χέρσο χωράφι τῆς ψυχῆς του.

Στίς πατρικές του νουθεσίες ξεκινᾷ πάντα ὡς ἐξῆς καί πάντα σέ δεύτερο πρόσωπο, ἀπευθυνόμενος στόν πιστό ἀναγνώστη καί ἀκροατή: «Συλλογίσου, ἀγαπητέ ἀδελφέ» ἢ «Συλλογίσου ἀκόμη καί τό βάρος τῶν ἀμαρτιῶν σου» ἢ «Συλλογίσου τήν ἀχαριστίαν ὅπου δείχνεις εἰς τόν Θεόν μέ τάς ἀμαρτίας σου» ἢ πάλι «Συλλογίσου τήν κατάχρησιν ὅπου ἔκαμες ἕως τώρα» ἢ ἀκόμη «Συλλογίσου πώς ὁ θάνατος εἶναι τό τέλος τοῦ αἰσθητικοῦ, τό τέλος τῆς ἀπάτης καί τό τέλος τοῦ καιροῦ»¹. Μ' αὐτές τίς προτροπές διεγείρει τούς πιστούς γιά μιά ἐνδοσκόπησι, μιά ἐμβάθυνσι στόν ἑαυτό τους.

Ἐν συνεχείᾳ μπαίνει βαθύτερα: «Πόσον τυφλός εἶσαι ἀδελφέ», «Μή θέλῃς νά ἦσαι, ἀγαπητέ, τόσον

1. Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, «Γυμνάσματα Πνευματικά», ἐκδ. Σωτ. Σχοινᾶ, Βόλος (1950), σελ. 11, 41, 42, 25, 26, 49, 51, καί 54.

τυφλός»². Ἀκάθεκτος συνεχίζει: «Στοχάσου, ἀδελφέ», «Στοχάσου, ἀμαρτωλέ, τί ἔκαμες ὅταν ἤμαρτες»³. Ἐκκωφαντικά φωνάζει: «Ἐξύπνησαι, ἀγαπητέ», «Ἐγειραι, ἀγαπητέ, ἔγειραι, καί ἐξύπνισαι τούς λογισμούς σου», «Ἐντράπου διά τήν ἄβυσσον τῆς ἀχαριστίας σου»⁴. Στή συνέχεια προτρέπει εἰρηνικά: «Ἀποφάσισαι, ἀδελφέ, νά γυμνάζεσαι», «Ἀποφάσισαι νά ἀντισταθῆς μέ ἄκραν γενναιότητα εἰς κάθε λογῆς πειρασμόν καί ἐνόχλησιν», «Ἀποφάσισαι νά ἀρχίσης μίαν ζωήν ἀξίαν διά τό τέλος σου»⁵. Καί τέλος νουθετεῖ γαλήνια: «Ζήτησαι συγχώρησιν». «Ἀποστράφου μέ ὄλην σου τήν καρδίαν ὅλαις ταῖς περασμέναις ἀταξίαις τῆς ζωῆς σου». «Τώρα σύ, ἀμαρτωλέ, ὅπου μελετᾷς ταῦτα, τί καρπόν ἔλαβες ἀπό τήν παροῦσαν μελέτην;»⁶.

Διαπιστώνουμε λοιπόν τήν ἀγάπη, τό ἐνδιαφέρον καί τήν διαρκῆ μέριμνα τοῦ Ἁγίου γιά τή σωτηρία τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐπιτιμᾷ, παροτρύνει, κεντρίζει, ξυπνᾷ καί παρακινεῖ τόν κάθε χριστιανό νά μὴν ἀναβάλλη, νά σπεύσῃ γιά τή σωτηρία καί τήν ἔνωσί του μέ τόν Θεό. Μήπως αὐτό μᾶς θυμίζει καί τόν σύγχρονό μας ἅγιο Παῖσιο μέ τίς προτροπές του, γιά νά μᾶς ξυπνήσῃ τό ἑλληνορθόδοξο “φιλότι-

2. Ὅπως παραπάνω, σελ. 13, 27.

3. Ὅπως παραπάνω, σελ. 15, 32.

4. Ὅπ. παρ. σελ. 16, 55, 19.

5. Ὅπ. παρ. σελ. 17, 48, 21.

6. Ὅπ. παρ. σελ. 19, 23, 91.

μο»; Οἱ Ἅγιοι κάθε ἐποχῆς ἐργάζονται ὄχι μόνο γιὰ τὴ δική τους σωτηρία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ πλησίον. Αὐτό θά πῃ ἀληθινὴ καὶ πραγματικὴ ἀγάπη, ὄχι ψεύτικη καὶ κίβδηλη.

Καλὸν θά εἶναι τώρα νὰ ἐξετάσουμε ἐν ὀλίγοις κάποια σημαντικὰ στοιχεῖα στὰ «Πνευματικὰ Γυμνάσματα». Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς, τονίζει πὼς ἡ θεϊκὴ ἀγάπη εἶναι ἄπειρη καὶ αἰώνια, καὶ ὅπως ὁ Ἰδιος ἀγάπησε τὸν ἑαυτό του, ἔτσι ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἄνθρωπο, καὶ προαιωνίως ἐπεθύμησε νὰ τὸν κάνῃ κοινὸν καὶ μέτοχο τοῦ δικοῦ του ἀγαθοῦ καὶ τῆς μακαριότητός του⁷. Ἀκόμη περισσότερο, ὁ Ἰδιος δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἀγάπη του, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπο, ἐκτός ἐὰν ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείψῃ τὸν Θεό, κάνοντας κακὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας του⁸.

Κατόπιν ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀντικρούζει τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ μέσα ἀπὸ τὴ σάρκωσί του, καὶ τὴν παραβάλλει μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀχαριστία, ἀδιαφορία καὶ ἀμέλεια. Λέγει λοιπὸν χαρακτηριστικὰ: «Δὲν στοχάζεσαι πὼς κανένα ἄλλο πρᾶγμα οὔτε εἰς τὸν οὐρανὸν οὔτε εἰς τὴν γῆν δὲν ἠγοράσθη μὲ μεγαλύτεραν τιμὴν, ὡσάν ἡ ἀγάπη σου; Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἐννέα ἀγγελικῶν ταγμάτων δὲν ἐχύθη οὔτε μία ρανίδα θείου αἵματος· διὰ τὴν ἀγάπην ὁ-

7. Ὅπ. παρ. σελ. 130.

8. Ὅπ. παρ. σελ. 130.

μωσ τήν ἰδικήν σου ἐχύθη ὄλον τό αἷμα ἑνός μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καί μέ ὄλα ταῦτα ἀκόμη στέκεισ καί δέν θέλεις ν' ἀγαπᾶς τόν Θεόν;»⁹.

Στήν ΚΘ' Μελέτη σταματᾶ στήν κολώνα μαστιγώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐκπλήσεται καί νουθετεῖ: «Σέ βαστᾶ πλέον ἢ καρδία σου, ἐμπρός εἰς τόσας πληγᾶς· ἐμπρός εἰς τόσον αἷμα· ἐμπρός εἰς τόσους πόνους τοῦ Κυρίου σου, νά γυρεύσης πάλιν ἀπ' ἐδῶ καί εἰς τό ἐξῆς τάς ἐμποδισμένας ἡδονάς καί ἀπολαύσεις τῆς σαρκός καί τῶν αἰσθήσεων σου, καθώς τάς ἐγύρευες ἕως τώρα; Μή παρακαλῶ, ἀδελφέ, μή, διά τήν ἀγάπην αὐτοῦ τοῦ τόσον πολλά μαστιγωθέντος γλυκυτάτου Ἰησοῦ, μή ἔλθης εἰς τόσην ἀναισθησίαν καί καταφρόνησιν τῆς σωτηρίας σου»¹⁰. Καί ἀλλοῦ προσθέτει: «Ὅλα τά μέλη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι μάρτυρες τῆς ἀγάπης ὅπου αὐτός ἔδειξεν εἰς ἐσέ, καί πάλιν ὄλα τά μέλη τοῦ Ἰησοῦ εἶναι μάρτυρες ἀντιστρόφως τῆς ἀχαριστίας ὅπου ἔδειξες ἐσύ εἰς αὐτόν»¹¹. Καί τέλος συνιστᾶ νά γίνῃ ἡ κολώνα μαστιγώσεως ὄριο καί τέρμα τῶν ἁμαρτιῶν μας, δεσμός ἀγάπης γιά τόν Χριστό, χωρίς μεσολάβησι καμμίας ἄλλης πρόσκαιρης ἀγάπης¹².

Στήν ΙΖ' Μελέτη παροτρύνει τόν πιστό πάντα νά εὐαρεστῇ τόν Θεό, κι αὐτό νά γίνῃ ἀπόφασις ὄλων

9. Ὅπ. παρ. σελ. 131.

10. Ὅπ. παρ. σελ. 238.

11. Ὅπ. παρ. σελ. 226.

12. Ὅπ. παρ. σελ. 243-244.

τῶν ἀποφάσεων, γνώμη ὄλων τῶν γνωμῶν, ἐπιθυμία ὄλων τῶν ἐπιθυμιῶν, ἄθροισμα καί κεφάλαιο ὄλων τῶν ζητημάτων, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Κι ἂν ὁ πιστός δέν μπορεῖ ν' ἀγαπήσῃ τὸν Κύριο, νά τόν παρακαλέσῃ νά δυναμώσῃ τὴν ἀγάπη του, νά τὰ προσφέρῃ ὅλα, θέλησι, νοῦ, μνήμη, ἐλευθερία, ὥστε ν' ἀποκτήσῃ τὸν θεῖο ἔρωτα¹³. Καί ἄλλοῦ πάλι προσθέτει νά παρακαλέσῃ ὁ πιστός τὸν Κύριο νά κάψῃ τὴν ἀχαριστία του, καί νά τοῦ ἀνάψῃ τὸν θεῖο πόθο, γιὰ νά ἀναπνέῃ, νά ἐπιθυμῇ καί νά ἀγαπᾶ μόνο τὸν Θεό¹⁴.

Σέ ἄλλῃ Μελέτῃ ἀπαριθμεῖ ὀκτώ σημάδια πού δείχνουν τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριο: Φυσικὴ ἀγάπη, τήρησις ἐντολῶν, ἐγκάρδια καί ὀλοσχερῆς ἀγάπη, συχνὴ μνήμη Θεοῦ, μνήμη μέ δάκρυα, γλυκύτητα στήν προσευχή, χαρὰ νά πάσχη γιὰ τὸν Χριστό, καί θεϊκὴ ἀγάπη πού νικᾷ τὰ πάντα¹⁵. Ἄν μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ δέν συγκινεῖται καί δέν φιλοτιμεῖται ὁ πιστός στήν πρὸς Θεόν ἀγάπη, ἐπὶ τέλους ἄς τό κάνῃ γιὰ τό συμφέρον του, γιὰ τὴν ἀγάπη καί ἀνάπαυσι τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του¹⁶. Ἐδῶ πάλι διαπιστώνει ὁ ἀναγνώστης πόσο ταιριάζουν οἱ νουθεσίαι τῶν ἀγίων Νικοδήμου καί Παΐσιου, παρακινώντας τούς πιστούς στό ρωμαϊκο ὀρθόδοξο φιλότιμο.

13. Ὅπ. παρ. σελ. 132.

14. Ὅπ. παρ. σελ. 148-149.

15. Ὅπ. παρ. σελ. 195-196.

16. Ὅπ. παρ. σελ. 301.

Όμως ό ύπ' όφιν Άγιός μας δέν περιορίζεται μόνο στην έρμηνεία τής θείας καί τής ανθρωπίνης αγάπης, αλλά αναλύει διεξοδικά καί πώς καθέννας μας μπορεί νά προγυμνασθῆ καί νά φθάσῃ στά μέτρα αὐτά. Γι' αὐτό δέν παραλείπει νά αναλύσῃ τή σημασία τής ύπακοῆς, τής μετανοίας, τής έξομολογήσεως, τής ταπεινώσεως, τής προσευχῆς καί ιδίως τής νοεράς προσευχῆς, τής έλεημοσύνης, τής ύπομονῆς στους πειρασμούς κ.ά. Βέβαια ό χρόνος μᾶς περιορίζει για μιᾶ έκτεταμένη ἀνάλυσι. Ἐς κάνουμε όμως μιᾶ μικρή ἀνθολόγησι ἀπό τίς παραπάνω ἀρετές.

Κατ' ἀρχάς σχεδόν σέ κάθε όμιλία του τονίζει τή μετάνοια. Στίς σύντομες Μελέτες του έπιγραμματικά μᾶς ύπενθυμίζει τή μεγάλη σημασία τής μετανοίας. Μᾶς λέγει ότι δύο δρόμοι όδηγοῦν στον Παράδεισο, ἡ ἀθωότης καί ἡ μετάνοια. Τήν ἀθωότητα τήν χάσαμε, όταν μολύναμε τό ἅγιο βάπτισμα. Ἐρα μένει μόνο ἡ μετάνοια, ως μοναδική όδός πρὸς τόν οὐρανό¹⁷. Συγχρόνως νά εὐχαριστοῦμε τόν Θεό πού μᾶς χαρίζει καιρό μετανοίας¹⁸.

Στίς έκτενεῖς Μελέτες μᾶς καλεῖ νά μιμηθοῦμε τήν έπιστροφή τοῦ Ἄσώτου Ἰϊοῦ, ό όποῖος στοχάστηκε τήν ἀθλιότητά του, τή σύγκρινε μέ τήν εὐτυχία τῶν ύπηρετῶν τοῦ πατρικοῦ οἴκου, καί τέλος έλαβε μιᾶ ζωντανή έλπίδα πώς ό Πατήρ του θά τόν

17. Ὅπ. παρ. σελ. 312.

18. Ὅπ. παρ. σελ. 311.

συγχωρήση, καί γι' αὐτό ἐπέστρεψε¹⁹. Παράλληλα στήν ΚΗ' Μελέτη περί τῆς ἀρνήσεως τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἀφοῦ ἐρμήνευσε τά τρία λάθη τοῦ ἐν λόγῳ Ἀποστόλου, δηλαδή τήν ὑπερηφάνεια, τήν ἀμέλεια καί τήν ἔλλειψι προσευχῆς, ἀπ' ὅπου καί ἡ ἀρνησίς του, ἐν συνεχείᾳ τονίζει τή μετάνοια καί τήν ταπεινώσι τοῦ ἰδίου Ἀποστόλου, καλώντας μας νά ἀποφύγουμε τά τρία πρῶτα, καί νά τοῦ μοιάσουμε στά δύο τελευταῖα, δηλαδή στή μετάνοια καί στήν ταπεινώσι²⁰.

Ἐπίσης ἐπισημαίνει καί τήν σημασία τῆς ὑπακοῆς. Στήν ΚΓ' Μελέτη ὁμιλεῖ γιά τήν ὑπακοή τοῦ Χριστοῦ στήν Παναγία καί στόν Ἰωσήφ, καθὼς καί γιά τήν σωματική ἐργασία του, καί μ' αὐτόν τόν τρόπο διδάσκει τήν ταπεινώσι, τόν δέοντα σεβασμό πρὸς τοὺς γονεῖς, τήν ὠφέλεια τῆς σωματικῆς ἐργασίας καί τήν ὑπακοή στό θεῖο θέλημα, στοὺς ἁγίους Πατέρες καί στόν πνευματικό²¹. Τό ἴδιο θέμα διαπραγματεύεται καί στήν ΚΒ' Μελέτη εἰς τήν προσκύνησιν τῶν Τριῶν Μάγων²². Ἐκεῖ συμβουλεύει πὼς ἂν τό περιβάλλον σου ἀντιστέκεται στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐσύ νά μὴν ἀκοῦς κανένα, παρά μόνο τήν Ἀγία Γραφή, τοὺς θεοφόρους Πατέρες καί τόν πνευ-

19. Ὅπ. παρ. σελ. 110.

20. Ὅπ. παρ. σελ. 227-237.

21. Ὅπ. παρ. σελ. 182-199.

22. Ὅπ. παρ. σελ. 178.

ματικό σου, πού εἶναι εἰς τόπον Θεοῦ²³. Σέ ἄλλο σημεῖο τονίζει πώς ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ μετάνοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι τά ὄπλα τοῦ φωτός²⁴.

Ἀναφερόμενος στό μέγα μυστήριο τῆς ταπεινώσεως στή Μελέτη Κ', προστρέχει καί πάλι στήν ταπείνωσι τοῦ Χριστοῦ πού γεννήθηκε στή φάτνη. Βλέπει τήν ἀπαράκλητη Γέννησι τοῦ Κυρίου μας, μέ τήν ψύχρα τοῦ ἀέρα, τήν ὑγρασία τοῦ σπηλαίου, τή βρῶμα τῆς φάτνης, τίς φωνές τῶν ζώων, τήν ἀπαρηγόρητη φτώχεια, τήν ὀδύνη καί τήν ταλαιπωρία του, καί ἐξίσταται στήν ἄκρα συγκατάβασί του στά ἀνθρώπινα βάσανα²⁵. Συνάμα παρακάτω συνεχίζει μέ θαυμασμό: «Αὐτός ὅπου εἶναι βασιλεύς τῶν βασιλευόντων, γεννᾶται καί ζῆ παντελῶς ἀγνώριστος καί λογίζεται ὡς ἓνα οὐδέν. Ὡ, τῆς ἀνυπερβλήτου σου ταπεινώσεως, γλυκύ καί πρᾶγμα καί ὄνομα Ἰησοῦ!»²⁶.

Πάλι δέν παραλείπει νά ἀντιπαραθέσῃ τήν κατάστασι κάθε χριστιανοῦ ἔναντι τοῦ μυστηρίου τῆς θείας ταπεινώσεως μέ τά ἐξῆς: «Μά σοῦ κακοφαίνεται, διότι σέ καταφρονεῖ καί σέ μισεῖ ὁ κόσμος; Ἄνόητος ὅπου εἶσαι· αὐτό τό μῖσος καί αὐτή ἡ καταφρόνησις εἶναι σημάδι καλόν πώς δέν εἶσαι μαθητής τοῦ κόσμου, ἀλλά μαθητής τοῦ Χριστοῦ... Κάμε στερεάν

23. Ὅπ. παρ. σελ. 178.

24. Ὅπ. παρ. σελ. 65-66.

25. Ὅπ. παρ. σελ. 152.

26. Ὅπ. παρ. σελ. 155.

ἀπόφασιν νά μελετᾶς πάντοτε καί νά ἀκολουθῆς τήν ὁδηγίαν τοῦ φωτός τῶν παραδειγμάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μέσα ἀπό τά βρεφικά σπάργανα σου φωνάζει μέ ψελλίζουσιν γλῶσσιν ἐκεῖνον τόν φοβερόν ἐλεγμόν “πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρά ἀλλήλων λαμβάνοντες καί τήν δόξαν τήν παρά τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;”²⁷. Καί ἐπειδή αὐτός ἔπαθε τόσα, διά νά σέ μαθητεύσῃ τήν ἀλήθειαν, παρακάλεσαί τον νά σοῦ δώσῃ χάριν νά καταλάβῃς κατά βάθος τό παράδειγμά του καί τήν διδασκαλίαν του, διά νά ἀγαπᾶς μέν τήν ταπεινῶσίν του, ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπό ἀληθινόν ὕψος καί δόξαν, νά μισῆς δέ καί νά ἀποστρέφῃς τήν δόξαν καί τιμήν τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία εἶναι ἀληθινή ἀτιμία καί ἀδοξία»²⁸. Σέ ἄλλη Μελέτη μᾶς συμβουλεύει νά μή νομίζουμε πῶς στόν πνευματικό ἀγῶνα θά νικήσουμε μέ τίς δικές μας δυνάμεις, ἀλλά πάντοτε νά ἀποδίδουμε τήν νίκη στόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν μόνο νικητή ὅλων τῶν ἐχθρῶν μας²⁹.

Ἄλλοῦ πάλι προσθέτει: «Δέν σοῦ φαίνεται πρᾶγμα ἀλλόκοτον νά βλέπεις τήν αὐτοτιμήν, (δηλ. τόν Χριστόν) νά γίνεται ἀτιμία, καί σύ ὁ πηλός ἡ αὐτοατιμία νά μή θέλῃς νά ὑπομείνῃς οὐδένα λόγον ὑβριστικόν ὅπου νά σοῦ εἶπῃ ὁ ἀδελφός σου; Δέν σοῦ

27. Ἰωάν. ε' 44.

28. Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, «Γυμνάσματα Πνευματικά», ὅπ. παρ., σελ. 157.

29. Ὅπ. παρ. σελ. 211.

φαίνεται πράγμα παράξενον νά βλέπης τόν Δεσπότην καί δοτῆρα τοῦ νόμου νά ὑποτάσσεται ὡς δοῦλος εἰς νόμον, διά νά διδάξῃ ἐσένα νά ὑποτάσσεσαι εἰς αὐτόν· ἔπειτα σύ ὁ ὄντως δοῦλος νά βαστάζης τόν τράχηλόν σου ὑψηλόν καί σκληρόν, ὡσάν ἀδάμαστος ταῦρος καί ἵππος ἄγριος, καί νά μὴ θέλῃς νά τόν λυγίσῃς εἰς τόν ζυγόν καί τήν ὑποταγήν τοῦ θεϊκοῦ νόμου διά τήν ἰδικήν σου σωτηρίαν;»³⁰.

Σέ ἄλλο πάλι σημεῖο θά βροντοφωνάξῃ 6 φορές τό «οὐαί!» σ' αὐτούς πού πιστεύουν στόν ἑαυτό τους, στίς δυνάμεις τους καί στίς πεποιθήσεις τους, περιφρονώντας τίς νουθεσίες τοῦ πνευματικοῦ, καί παραβαίνοντας καί ἀθετώντας πεισματικά τήν Ἁγία Γραφή, τούς θεοφόρους Πατέρες καί τίς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν Ἁγίων, κρατώντας τίς παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων καί τίς κακές συνήθειες, τυφλωμένοι πλέον ἀπό τόν καπνό τῆς ὑπερηφανείας τους³¹.

Στό θέμα τῆς προσευχῆς ὁ ὁσῖος Νικόδημος ἐπιμένει πολύ, διότι χωρίς προσευχή μένουμε ἀφύλακτοι καί μᾶς κυριεύει ὁ ἐχθρός³². Θεωρεῖ πώς ἡ καρποφόρος προσευχή πρέπει νά ἔχῃ τά παρακάτω χαρακτηριστικά, τά ὁποῖα ὀνομάζει «ὑποδιαίρέσεις»: Δοξολογία Θεοῦ, εὐχαριστία γιά τίς εὐεργεσίες του,

30. Ὅπ. παρ. σελ. 159.

31. Ὅπ. παρ. σελ. 228.

32. Ὅπ. παρ. σελ. 234.

ἐξομολόγησι τῶν ἁμαρτιῶν καί τελευταῖα αἵτησις γιά τά πρός σωτηρίαν. Τονίζει πώς πρῶτα πρέπει νά δοξάζουμε τόν Θεό, καί νά μή ξεκינוῦμε ἀπό τίς αἰτήσεις, γιατί ἔτσι φαίνεται πώς ἡ προσευχή γίνεται μόνο ἐξ ἀνάγκης καί ὄχι ἐκ προαιρέσεως. Μέ τήν εὐχαριστία δείχνουμε πώς εἴμαστε εὐγνώμονα πλάσματα πρός τόν Κύριο. Μέ τήν ἐξομολογητική προσευχή δέν ἀπαριθμοῦμε ἕνα-ἕνα τά ἁμαρτήματά μας, ἀλλά γενικά καί περιληπτικά. Τέλος μέ τήν αἵτησι νά μή ζητοῦμε χρήματα, δόξες καί ἡδονές, ἀλλά τήν βασιλεία καί τή δικαιοσύνη τοῦ Κυρίου. Ἐν κατακλειδί συμπληρώνει καί τήν Κυριακή προσευχή, καθώς καί τή νοερά ἢ καρδιακή προσευχή³³.

Ὅσον ἀφορᾷ τή νοερά προσευχή, διδάσκει καί τόν τρόπο: Νά συμμαζεύεται ὅλος ὁ νοῦς στήν καρδιά, νά μή διασκορπίζεται μέ τίς αἰσθήσεις στά κοσμικά πράγματα, νά ἐπικαλεῖται τό ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καί τότε ὁ ἄνθρωπος θά γνωρίση τόν ἑαυτό του, τά πάθη του, τόν ἀόρατο πόλεμο τοῦ ἐχθροῦ, καί θά καταλάβῃ τό κέρδος ἢ τή ζημιά πού εἶχε πάθει³⁴.

Παράλληλα μέ τίς ὠραιότερες ἐκφράσεις στολίζει τή νοερά προσευχή. Ἄς τόν ἀκούσουμε: «Τοῦτο τό πολυπόθητον καί παντεπόθητον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ εἶχον γλυκύτατον μελέτημα εἰς τόν νοῦν, γλυκύτατον

33. Ὅπ. παρ. σελ. 234-235.

34. Ὅπ. παρ. σελ. 111.

μελέτημα εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ γλυκύτατον μελέτημα εἰς τὴν καρδίαν, ὄχι μόνον ὅλοι οἱ Ὅσιοι καὶ Ἀσκηταὶ ὅπου ἐκατοίκουν εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια τῆς Αἰγύπτου, τῆς Λιβύης, τῆς Θηβαΐδος, τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἄλλων τόπων, ἀλλὰ καὶ πολλῶτατοι λαϊκοί, ὅπου εὐρίσκοντο μέσα εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὰ βασίλεια, φωνάζοντες παντοτεινά: “Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, γίε τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με”· καὶ αὐτὸ ἐνεθυμοῦντο κάθε ὥραν, καὶ εἰς αὐτὸ ἦτο προσκολλημένη ἡ ἀναπνοή των καὶ μέ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐδίωχναν τοὺς κακοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας»³⁵.

Σέ ἄλλο σημεῖο θεωρεῖ τὴ νοερά προσευχή σάν ἀλάτι, ἡ ὁποία ὅταν λέγεται συνεχῶς, νοστιμίζει κάθε ἐργασία, κάθε ὑπηρεσία, κάθε εὐεργεσία. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἀδιάλειπτη προσευχή γίνεται ὁμολογία ὅτι κάθε ἐλπίδα καὶ δύναμις στηρίζεται στὴ βοήθεια τοῦ Λυτρωτοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος περικρατεῖ καὶ στηρίζει τὸν ἄνθρωπο, κάνοντάς τον ἀνίκητο στοὺς πειρασμοὺς³⁶.

Ὅπως ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες μας, ἔτσι καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὑπερτονίζει τὴ σημασία τῶν πειρασμῶν στὴ ζωὴ μας. Γι’ αὐτὸ μᾶς νουθετεῖ ὡς ἐξῆς: «Πρέπει ὄχι μόνον νὰ βαστάζης τὰς θλίψεις καὶ τὸν Σταυρόν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ τὸν βαστάζης μέ προθυμίαν καὶ γενναιότητα, καθὼς ὁ Κύριος

35. Ὅπ. παρ. σελ. 165.

36. Ὅπ. παρ. σελ. 236.

τόν ἐβάστασεν· ὅτι ἡ προθυμία, κατά τόν ἅγιον Θεόδωρον τόν Στουδίτην, πολλαῖς φοραῖς κάμνει καί τά δύσκολα εὐκόλα· καθώς ἐξ ἐναντίας ἡ ὀλιγοφυχία καί ἀμέλεια κάμνει καί τά εὐκόλα δύσκολα· καί ὅποιος μέ γενναίαν καρδίαν δέχεται τάς θλίψεις καί τούς πειρασμούς, οὗτος λαμβάνει παρηγορίαν εἰς αὐτάς καί καρπώνεται τόν πνευματικόν πλοῦτον ὅπου κρύπτεται μέσα εἰς αὐτάς... ὅποιος δέ μέ ὀλιγοφυχίαν δέχεται αὐτάς, οὗτος διπλᾶ βασανίζεται»³⁷.

Ἄλλοῦ πάλι ὁ Ἅγιος ταλανίζει ὄσους τή Μεγάλῃ Παρασκευῇ προθυμοποιῶνται νά σηκώσουν τό Σταυρό ἢ τήν εἰκόνα τοῦ Ἐσταυρωμένου, καί ὅταν ἔρχεται ὁ ἀληθινός Σταυρός τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή κάποια θλίψεις καί πειρασμός, γίνονται μικρόφυχοι, ρίχνουν τόν Σταυρό ἀπό τούς ὤμους τους καί ἀποφεύγουν τόν πειρασμό. Ἄρα ψεύτικη ἡ προθυμία τους, ψεύτικα τά δάκρυά τους, ψεύτικος ὁ σεβασμός καί ἡ εὐλάβεια πού δείχνουν ἐξωτερικά, καί ὄχι ἐσωτερικά μέ τήν καρδιά. Αὐτοί θεωροῦνται ριψάσπιδες στρατιῶτες³⁸.

Γιά τό ἴδιο θέμα σέ ἄλλη Μελέτη ἀναφέρει πώς δέν εἶναι ἀξιοθαύμαστο νά ἀκολουθῆς τόν Χριστό στή Μεταμόρφωσί του, ἢ νά ἀγωνίζεσαι ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σέ φωτίζει, σέ παρηγορῆ καί γλυκαίνει τήν καρδιά σου, ἀλλά ὅταν τόν ἀκολουθῆς στόν Γολγοθᾶ

37. Ὅπ. παρ. σελ. 251-252.

38. Ὅπ. παρ. σελ. 252.

καί σταυρώνεται, καί συσταυρώνεσαι μαζί του, δηλαδή νά αγωνιστῆς καί νά μή ξεφεύγης, ὅταν ἔρχονται θλίψεις καί πειρασμοί, ἔσωτερικοί καί ἔξωτερικοί, κι ὅταν ξεραίνεται ἡ καρδιά σου καί στερεῖται τήν κατάνυξι. Τότε δοκιμάζεται ἡ ἀνδρεία σου, ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σοῦ στερεῖ τή γλυκύτητά της καί σύ δέν μικροψυχῆς διόλου³⁹.

Παράλληλα τονίζει τή σημασία τῆς ἐργασίας στή ζωή τοῦ χριστιανοῦ. Παροτρύνει τόν πιστό νά δουλεύῃ σέ ὅποια ἐργασία μπορεῖ. Φέρνει παράδειγμα τόν ἴδιο τόν Χριστό πού ἐργάστηκε στή Ναζαρέτ μέ τόν δίκαιο Ἰωσήφ καί τήν Κυρία Θεοτόκο, γιά νά θεραπεύσῃ τούς μέν ἀμελεῖς καί ὀκνηρούς νά μάθουν νά ἐργάζονται, τούς δέ ἐργαζομένους νά μήν εἶναι δόλιοι καί κλέφτες, ἀλλά νά εἶναι τίμιοι καί εἰλικρινεῖς⁴⁰. Ἐπίσης μᾶς ὑπενθυμίζει πώς οἱ ἐργαζόμενοι ἔχουν λιγώτερα πάθη καί πονηρίες, ἐνῶ οἱ τεμπέληδες ἔχουν πάντοτε περισσότερα πάθη, ἐπιθυμίες καί πονηρίες⁴¹.

Ἄλλο θέμα πού ἀναλύει διεξοδικά στήν ΚΔ' ἐκτενῆ Μελέτη εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου καί ἐν γένει τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀπό τήν πατερική θεολογία ὀνομάζει τήν Ἁγία Γραφή οὐρανό καί συνομιλία μέ τόν Θεό⁴², πού κάνει τόν χριστιανό σοφό καί ἅγιο.

39. Ὅπ. παρ. σελ. 177.

40. Ὅπ. παρ. σελ. 188-189.

41. Ὅπ. παρ. σελ. 191.

42. Ὅπ. παρ. σελ. 201.

Συνάμα ὀνομάζει τό Εὐαγγέλιο μικρό στό μῆκος, ἀλλά μεγάλο στά νοήματα, πέλαγος καί θάλασσα πνευματικῶν μυστηρίων καί νοημάτων, ἐπιτομή θεολογίας, ἀπαρχή ὅλης τῆς Γραφῆς, βάσι καί κέντρο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἥλιο τῆς Καινῆς, ἐγκυκλοπαίδεια ὄλων τῶν ἐπιστημῶν, ἐργαστήριο ψυχῶν καί ἀποθήκη πνευματικῶν φαρμάκων⁴³. Θεωρεῖ πώς κάθε μαθητής πρέπει νά μοιάση στόν διδάσκαλό του, κι ἐφ' ὅσον ὁ διδάσκαλος εἶναι ἅγιος, ὀφείλει καί ὁ μαθητής νά γίνη ἅγιος⁴⁴.

Στήν ΚΣΤ' Μελέτη μᾶς παρουσιάζει τό μεγαλεῖο τῆς θείας Κοινωνίας, τήν ἀγάπη τοῦ δωρεοδότη Χριστοῦ καί τήν ὠφέλεια τοῦ πιστοῦ πού μεταλαμβάνει. Μέ τή θεία μετάληψι ὁ Κύριός μας ἐξάπλωσε σέ ὅλο τόν κόσμο τήν ἀπειρη εὐεργεσία τῆς ἐνανθρωπήσεώς του⁴⁵. Ὀνομάζει τό μυστήριο τοῦτο τελετή τελετῶν⁴⁶. Μέ τή θεία Εὐχαριστία, τήν ὁποία μᾶς μεταδίδει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μέ τό ἴδιο του τό χέρι, φωτίζει τό νοῦ μας, θερμαίνει τήν καρδιά μας, νεκρώνει τά πάθη μας, θεραπεύει τίς ἀσθένειές μας, φυλάττει τήν ὑγεία μας, βάζει σέ τάξι τίς αἰσθήσεις μας⁴⁷. Συγχρόνως ὁ ἄνθρωπος μέ τή σειρά του ὀφείλει νά ἀποδώση στόν δωρεοδότη Χριστό ἀγάπη ἀντί

43. Ὅπ. παρ. σελ. 202-203.

44. Ὅπ. παρ. σελ. 206.

45. Ὅπ. παρ. σελ. 213.

46. Ὅπ. παρ. σελ. 214.

47. Ὅπ. παρ. σελ. 219.

ἀγάπης, ἔρωτα ἀντί ἔρωτος, θερμότητα ἀντί θερμότητος. Πρὸς τοῦτο ἀρμόζει νά κἀνη τέσσερεις θυσίεις: Θυσία λογισμῶν, θελήσεως καί φρονήματος, θυσία λόγων εὐγνωμοσύνης, θυσία ἐλεημοσύνης καί εὐεργεσίας πρὸς τόν πλησίον, καί τέλος θυσία σαρκικῶν παθῶν καί ὀρέξεων⁴⁸.

Στή Λ' Μελέτη περί βασταγμοῦ τοῦ Σταυροῦ ἀπό τόν Χριστό φανερά καί δημόσια, μέ γενναιότητα, ὑπομονή καί καρτερικότητα, ὁ ἐν λόγῳ Ἅγιός μας βροντοφωνάζει νά μή ντρεπόμαστε, ὅταν μᾶς κατηγοροῦν πῶς ἐκτελοῦμε τίς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅταν μᾶς ὀνειδίζουν πού φυλάττουμε σῶα καί ἀνελλιπή τά δόγματα τῆς πίστεως καί τίς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἁγίων Πατέρων. Τό αἰτιολογεῖ, διότι τά δόγματα καί οἱ παραδόσεις εἶναι σάν πέτρες μιᾶς οἰκοδομῆς πού συγκρατοῦν ἢ μία τήν ἄλλη, κι ἂν ἀφαιρέσουμε τίς μικρές πέτρες, σαλεύει καί γκρεμίζεται ὅλη ἡ οἰκοδομή⁴⁹. Κάθε ὀνειδισμό καί κατηγορία πού λαμβάνουμε γιά τήν ἀλήθεια καί τήν ἀρετή, εἶναι ὁ Σταυρός τοῦ Ἰησοῦ, τόν ὁποῖο βαστάζουμε δημοσίως μπροστά σέ ὅλο τόν κόσμο, χωρίς ντροπές καί ἀντιρρήσεις, ὅπως ὁ Χριστός⁵⁰.

Μεγαλειώδεις καί ἀνεπανάληπτες εἶναι οἱ ἐκτενεῖς Μελέτες ΛΑ' ἕως ΛΔ' περί Σταυρώσεως καί

48. Ὅπ. παρ. σελ. 218.

49. Ὅπ. παρ. σελ. 246.

50. Ὅπ. παρ. σελ. 247-248.

Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, περί τῆς Πεντηκοστῆς καί τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἦς τίς ἐξετάσουμε ἐν συντομίᾳ.

Στή ΛΑ΄ Μελέτη περί Σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀναφέρει τούς 7 λόγους πού ἀναφώνησε ὁ Χριστός πάνω ἀπό τόν Σταυρό, καί τήν ἀπήχησι πού ἔχουν αὐτοί οἱ λόγοι μέσα στή ζωή μας. Μέ τό: «Ἄφες αὐτοῖς»⁵¹ μᾶς μαθαίνει τήν ἀνεξικακία καί τή συγχωρητικότητα. Μέ τό λόγο πρὸς τόν ληστή: «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ»⁵² δείχνει τήν ἀμοιβή τῶν δικαίων, ἀλλά καί τήν πίστι, ἀγάπη καί ἐλπίδα τοῦ ληστοῦ μέ τίς ἀντιστοιχες ὁμολογίες του. Μέ τά λόγια πρὸς τήν Θεοτόκο καί τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη τόν Θεολόγο ἀντιστοιχῶς: «Ἰδοὺ ὁ υἱός σου... ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου»⁵³ μᾶς ἀποκαλύπτει τό σεβασμό καί τή φροντίδα πρὸς τους γονεῖς. Μέ τό λόγο: «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνατί με ἐγκατέλιπες;»⁵⁴ ἀποτυπώνει στόν ἑαυτό του τήν ἐγκατάλειψι τοῦ Θεοῦ πού ἔπαθε ἡ ἀνθρώπινη φύσις μας, καθώς ἀναδέχθηκε τήν ἀφροσύνη καί τίς πλημμελείες μας πού περιέχει ὁ χριστολογικός 21ος Ψαλμός. Μέ τή φράσι: «Διψῶ»⁵⁵, πέρα ἀπό τήν ἀνθρώπινη δίψα, ἀποκαλύπτει πῶς διψᾷ τή ζωή καί τή σωτηρία τῶν

51. Λουκ. κγ' 34.

52. Λουκ. κγ' 43.

53. Ἰωάν. ιθ' 26-27.

54. Ματθ. κζ' 46 καί Ψαλμ. κ' 1.

55. Ἰωάν. ιθ' 28.

ἀνθρώπων. Μέ τόν λόγο: «Τετέλεσται»⁵⁶, πέρα ἀπό τήν τελείωσι τῆς σωματικῆς του δυνάμεως, ἐπισημαίνει πώς τελειώθηκε καί ὀλοκληρώθηκε ἡ ἔνσαρκος οἰκονομία καί τό θέλημα τοῦ Πατρός. Τέλος μέ τή φράσι: «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τό πνεῦμά μου»⁵⁷ μᾶς παρουσιάζει ὡς ἄνθρωπος τήν τελεία ὑπακοή του στό θεῖο θέλημα. Προσθέτει δέ ὅτι μέ τήν κλίσι τῆς κεφαλῆς του μᾶς ἀποκαλύπτει καί τή θεότητά του, ὅπου τότε κάλεσε προστακτικά τόν θάνατο νά ἔλθῃ, ὡς Θεός ὁ ἴδιος καί Κύριος τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου⁵⁸.

Στή ΛΒ΄ Μελέτη περί Ἀναστάσεως ἀναφέρει ὅσα ἔχασε ὁ Χριστός στή Σταύρωσι καί ἐπανέκτησε στήν Ἀνάστασί του: Τή χαρά, τήν ὠραιότητα, τήν τιμή καί τή ζωή⁵⁹. Κι ἐδῶ ὡς Ἁγιορείτης καί γνήσιο υἱοθετημένο τέκνο τῆς Θεοτόκου, ὁ ἅγιος Νικόδημος, χαίρεται, συναγάλλεται καί συνευφραίνεται μαζί της μέ τήν Ἔγερσι τοῦ Υἱοῦ της. Συγχρόνως σέ ἓνα κλίμα παγκόσμιας πανηγύρεως ὁ Ἅγιός μας μᾶς περιγράφει τήν ἀναστάσιμη χαρά τῆς ἄλογης καί ἄψυχης φύσεως μαζί μέ τήν Παναγία. Βλέπει τόν καθαρό οὐρανό, τή διαυγῆ σελήνη μέ τά ἀστέρια, τά χόρτα, τά ἄνθη, τά περιβόλια, τά πουλιά, τά ἔντομα, τά ζῶα,

56. Ἰωάν. ιθ' 30.

57. Λουκ. κγ' 46.

58. Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, «Γυμνάσματα Πνευματικά», ὅπ. παρ. σελ. 265-271.

59. Ὅπ. παρ. σελ. 271-277.

τά φάρια, τίς βρύσες, τά ποτάμια, τή θάλασσα, τούς ανέμους, καθώς καί τήν ἔλλογη κτίσι, τούς γεωργούς, τούς βοσκούς, τούς ναῦτες καί τούς ψαράδες, ὅπου ὅλοι καί ὅλα μαζί χαίρονται, σάν νά συναναστήθηκαν μαζί μέ τόν Χριστό καί ζωντάνεψαν, πού ἦσαν σάν νεκρά ἀπό τήν ψύχρα καί τή δριμύτητα τοῦ χειμῶνα⁶⁰.

Στή ΛΓ' Μελέτη ἀναλύει πῶς τό Ἅγιο Πνεῦμα κατά τήν Πεντηκοστή μετέβαλε τό νοῦ, τήν καρδιά καί τή γλῶσσα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, γιά νά κηρύξουν ἄφοβοι σάν λιοντάρια καί νά ὁμολογήσουν τόν Χριστό καί τό θεῖο του Εὐαγγέλιο⁶¹. Προσφυῶς καί ἀλληγορικά λέγει πῶς ἡ χάρις, ἡ ἐνέργεια καί τό πῦρ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κάνει τούς λαγούς λεοντάρια, τούς ἀδύνατους δυνατούς, τούς ἀσόφους σοφούς, τούς πηλίνους πυρίνους, καί τά ἀγάλματα τελείους καί ζωντανούς ἀνθρώπους⁶². Ὅμως πάλι δέν θά παραλείψῃ νά παρακινήσῃ τούς νωθρούς, πέτρινους καί σκληροκάρδιους τάχα χριστιανούς νά λάβουν καί αὐτοί παρόμοιο θεῖο φωτισμό⁶³.

Τέλος στήν ΛΔ' Μελέτη του προβάλλει τήν πίστι, τήν προθυμία, τήν καρτερικότητα καί τήν ὑπομονή τῶν Ἁγίων Πάντων, καί πόσο ἀξίζει νά τούς μιμη-

60. Ὅπ. παρ. σελ. 277-281.

61. Ὅπ. παρ. σελ. 286-293.

62. Ὅπ. παρ. σελ. 289.

63. Ὅπ. παρ. σελ. 287.

θοῦμε καί νά τούς μοιάσουμε, γιά νά ἀπολαύσουμε μαζί τους τήν ἴδια δόξα καί αἰωνιότητα⁶⁴.

* * *

Στή σημερινή μας ἐποχή ὅλες αὐτές οἱ θεοδίδακτες Μελέτες φαίνονται παράξενες, ἀλλόκοτες, ἀπρόσιτες, ἀκατόρθωτες, ἀπηρχαιωμένες καί ἴσως καί ἀπαράδεκτες. Ἡ σύγχρονη γενική κρίσις, τό κοσμικό φρόνημα καί ἡ ἐξάρτησις ἀπό τό χρήμα, τή δόξα καί τίς ἡδονές δέν ἀφήνουν τό σύγχρονο ἄνθρωπο νά ἀντικρύσῃ τήν αὐγή τοῦ νοητοῦ Ἡλίου. Ἡ χρεωκοπία ὄλων τῶν ιδεολογιῶν, ὄλων τῶν θεωριῶν, ὄλων τῶν “-ισμῶν”, τό ἀδιέξοδο, ἡ πείνα, ἡ τυραννία, ἡ ἐξάρτησις, καί ὁ φόβος πολέμων καί καταστροφῶν ἔχει ὀδηγήσῃ τόν ἄνθρωπο τοῦ 21ου αἰῶνα σέ ἀπογοήτευσι, ἀπελπισία καί ἀπόγνωσι. Ἐξ ὧν καί οἱ ηὔξημένες αὐτοκτονίες.

Μήπως ἄραγε αὐτά συμβαίνουν μόνο σήμερα; Μήπως δέν συνέβαιναν σέ ἄλλες ἐποχές; Μήπως αὐτά δέν τά γνώριζε ὁ ἅγιος Νικόδημος; Μήπως ἀγνόησε ἢ σιώπησε τήν ἀποσπίρτησι ἀπό τό θεῖο θέλημα; Μά βεβαίως ὁ Ἅγιος τά γνώριζε, καί ἀσφαλῶς πάντοτε συνέβαιναν, ἴσως ὅμως σέ μικρότερη κλίμακα. Ἄς τόν ἀκούσουμε πῶς διεκτραγωδεῖ ἀπό τότε τό κοσμικό φρόνημα: «Ἄφ’ οὗ δέ ἡ ἁμαρτία εὐκαιρώσῃ τήν ἀθλίαν ψυχὴν ἀπό ὅλα τά ὑπερφυσικά ἀγαθά,

64. Ὅπ. παρ. σελ. 293-304.

τήν γυμνώνει ἀκόμη καί ἀπό τά ἀγαθά τῆς φύσεως· διότι τῆς παίρνει τήν ὀξύτητα τοῦ νοός· τό φῶς καί τήν διάκρισιν τοῦ λογικοῦ· τήν ἀπαλότητα καί αἴσθησιν τῆς καρδίας· τήν εἰρήνην τῶν λογισμῶν καί τῆς συνειδήσεως καί τήν καθαρότητα ὄλων τῆς τῶν δυνάμεων· ἀλλά καί αὐτό ἀκόμη τό σῶμα τό ἀδυνατίζει καί τās αἰσθήσεις του μολύνει· καί ἔτσι γεμίζει τήν ταλαίπωρον ψυχὴν ἀπό μόνα τά παρά φύσιν πάθη». Καί ἀπαριθμεῖ τόν σκοτισμό καί τά σφάλματα τοῦ νοῦ, τή σκληρὴ θέλησι καί τήν ἀποστροφή ἀπό τόν ἄκρως Ἄγαθό, τίς ἀχαλίνωτες ἐπιθυμίες, τήν ἀνορεξία καί ἀηδία τῆς ψυχῆς γιά κάθε καλό, τήν ἀκαθαρσία τοῦ σώματος, τήν ἀταξία τῶν αἰσθήσεων, καί τέλος τήν κυριαρχία τοῦ νοητοῦ ἐχθροῦ καί τῶν δαιμόνων στήν ψυχή, πού εἶναι ζωντανός ναός Θεοῦ⁶⁵.

Ἄλλοῦ καταγγέλλει τίς μάταιες φροντίδες γιά προσωρινά πράγματα⁶⁶, τήν προσκόλλησι καί τήν ἐλπίδα στά γήϊνα⁶⁷, τήν ἀνθρωπαρέσκεια καί τήν ἀμέλεια⁶⁸, καί ἄλλα πολλά καταστροφικά γιά κάθε πιστό. Τονίζει πῶς ὁ χειρότερος ἐχθρός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός του⁶⁹, ταλαιπωρούμενος ἀπό τόν ἐγωϊσμό, τήν ὑπερηφάνεια καί τή φιλαυτία. Ὑπενθυμίζει

65. Ὅπ. παρ. σελ. 46.

66. Ὅπ. παρ. σελ. 49, 50.

67. Ὅπ. παρ. σελ. 164, 165.

68. Ὅπ. παρ. σελ. 231, 233.

69. Ὅπ. παρ. σελ. 233.

πώς δέν ὑπάρχουν μικρά καί μεγάλα ἁμαρτήματα⁷⁰, ἐφ' ὅσον ὅλα ὀδηγοῦν στήν κόλασι. Ἰδιαίτερα στήν IB' Μελέτη κρούει τόν κώδωνα τοῦ κινδύνου πώς ἡ κόλασις εἶναι φοβερή καί αἰώνια⁷¹.

Ὅμως ὁ Ἅγιός μας δέν μένει μόνο στά ἀρνητικά σημεία. Ἀποκαλύπτει καί τόν τρόπο καί τά φάρμακα γιά τή σωτηρία μας. Μᾶς συνταράσσει κυριολεκτικά γιά πνευματική ἐγρήγορσι, διαρκῆ ἐτοιμότητα καί φιλότιμο. Μᾶς φωνάζει νά ξυπνήσουμε καί νά φροντίσουμε γιά τόν πνευματικό πόλεμο⁷², νά μὴ ἀναβάλλουμε τόν ἀγώνα, ἀφοῦ ἡ ὥρα, ὁ τόπος καί ὁ τρόπος τοῦ θανάτου μας εἶναι ἄγνωστα⁷³, νά ἐτοιμαστοῦμε καί νά κοπιᾶσουμε πρό τοῦ τέλους⁷⁴, νά συνακολουθήσουμε καί νά συσταυρωθοῦμε θυσιαστικά μαζί μέ τόν Χριστό⁷⁵, καί γενικῶς νά κάνουμε τά πάντα πρός δόξαν Θεοῦ καί σωτηρίαν ψυχῆς⁷⁶.

Ἄς κλείσουμε τήν παροῦσα ὀμιλία μέ τίς τελευταῖες αἰσιόδοξες καί ἐλπιδοφόρες νουθεσίες τοῦ ἀγίου Νικοδήμου, τίς ὁποῖες νά ἐνστερνιστοῦμε μόλιμα ὡς ἱερή παρακαταθήκη ἕως τό τέλος τῆς ζωῆς μας καί ὡς παντοτινό ἐφόδιο γιά τή μέλλουσα ζωή:

70. Ὅπ. παρ. σελ. 96, 103-104.

71. Ὅπ. παρ. σελ. 83-89, 311.

72. Ὅπ. παρ. σελ. 74-75.

73. Ὅπ. παρ. σελ. 305.

74. Ὅπ. παρ. σελ. 82, 139, 210.

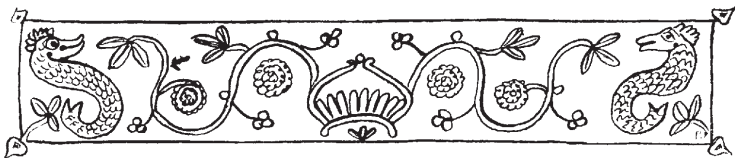
75. Ὅπ. παρ. σελ. 268-271.

76. Ὅπ. παρ. σελ. 305.

«Λοιπόν ἦλθεν ὁ καιρός ὅπου ἔχεις νά ἀποφασίσῃς διὰ νά ἀρχίσῃς νά ζῆς μίαν ζωὴν ἀξίαν τοῦ χριστιανικοῦ σου ὀνόματος· ἦλθεν ὁ καιρός νά μὴν ἀκούῃς πλέον ἐκεῖνο ὅπου σέ λέγουν αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματός σου καί ὁ μάταιος οὗτος κόσμος, ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπου σέ λέγουν αἱ Ἅγιοι Γραφαί καί ὁ Κύριος εἰς τόν ὁποῖον πιστεύεις· ἦλθεν ὁ καιρός νά ἀφήσῃς πλέον κάθε προσπάθειαν καί ἀγάπην τῶν προσκαίρων τούτων πραγμάτων, καί νά προσπαθῆς εἰς τὰ πνευματικά χαρίσματα καί οὐράνια πράγματα, τὰ ὁποῖα θέλουν εἶναι πάντοτε μαζί σου ἀχώριστα καί θέλουν σέ κάμει κληρονόμον μιᾶς ἀτελευτήτου βασιλείας καί μακαριότητος, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμενος, ὦ, πόσον ἔχεις νά χαρῆς καί νά εὐχαριστήσῃς μύριας φοραῖς διὰ τὴν ἀγάπην ὅπου ἔδειξες εἰς τόν Κύριον! Διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην σου καί τὴν μετάνοιάν σου, καί διὰ τόν ὀλίγον κόπον ὅπου ἔκαμες καί ἐκέρδισες ἓνα καλόν ἄπειρον!»⁷⁷.

77. Ὅπ. παρ. σελ. 73.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ ΠΟΠΟΒΙΤΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟ ΚΑΨΑΝΗ*

Γερομονάχου Λουκά Γρηγοριάτου

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1979 ἡ τριμελής ἀντιπροσωπεία ἀπό τήν Μονή Γρηγορίου μέ ἐπικεφαλῆς τόν Καθηγούμενο π. Γεώργιο (Καψάνη) ἔφθανε στό Μοναστήρι Τσέλιε τῆς κεντρικῆς Σερβίας. Στίς 25 Μαρτίου εἶχε ἀναπαυθῆ ἐν Κυρίῳ ὁ ὄσιος καί ὁμολογητής π. Ἰουστίνος Πόποβιτς, καί θά παρίσταντο στό 40θήμερο μνημόσυνό του. Ὁ π. Γεώργιος ἦταν ἤδη μία πενταετία ἡγούμενος στήν Μονή Γρηγορίου.

«Σ' αὐτόν τό τάφο, ἀκουμπάει ὅλη ἡ Ὁρθόδοξία»¹, εἶχε πεῖ ὁ μακαριστός π. Γεώργιος ἐκφωνώντας τόν ἐπιμνημόσυνο λόγο του. Εἶχε θυμηθῆ τόν λόγο τοῦ Σικελιανοῦ μπροστά στό φέρετρο τοῦ Κωστή Παλαμᾶ, καί τόν εἶχε προσαρμόσει στήν περίσταση. Αὐτό τό γεγονός τό θυμᾶται καί τό περιγράφει σέ σύναξη

(*) Εἰσήγησις εἰς τό Διεθνές Θεολογικό Συνέδριο τῆς ΠΕΘ στίς 15 καί 16 Νοεμβρίου 2019 μέ θέμα «Ὁρθόδοξη Θεολογία καί Παιδεία: Ἡ συμβολή τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς καί τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι».

1. Περιοδ. Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος, τεύχ. 5/1980, σελ. 45-47.

τῆς Ἀδελφότητος τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας τὸ 2006.

Βαθειὰ στὴν συνείδησή του ὁ π. Γεώργιος πίστευε ὅτι ὁ π. Ἰουστῖνος ἦταν τὸ τιμαλφές κειμήλιο τῆς Ὁρθοδοξίας.

Δέν εἶχαν συναντηθῆ προσωπικά. Ὅμως ὁ φημισμένος ὁμολογητὴς τῆς πίστεως, ὁ διωγμένος ἀπὸ τὸ ἀθεϊστικὸ καθεστῶς, ὁ περιφρονημένος ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση, ὁ ἀδίκως στερημένος τὴν καθηγητικὴ ἔδρα στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Βελιγραδίου, ὁ ἐγκλειστος γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ στό κελλί ἑνὸς μοναστηριοῦ, ὁ μιμητὴς καὶ διάδοχος τῶν μεγάλων Ὁμολογητῶν, ἦταν τόσο γνώριμος στὸν π. Γεώργιο.

Ἦταν τότε πού ὁ π. Γεώργιος, νεαρὸς λαϊκὸς θεολόγος, εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, εἶχε τελειώσει τὸ μεταπτυχιακὸ του στὴν Ποιμαντικὴ τῶν φυλακισμένων, εἶχε γνωρίσει τὸ ἀδιέξοδο τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶχε συνειδητοποιήσει τὸν ὀλισθηρὸ δρόμο πού εἶχε πάρει ὁ λεγόμενος διαχριστιανικὸς οἰκουμενισμὸς στὴν Εὐρώπη, καὶ εἶχε στραφῆ μέ ζῆλο στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἶχε ἀκουμπήσει σταθερὰ στοὺς αὐθεντικούς ἐκφραστές τῆς πατερικῆς θεολογίας ἐκείνη τὴν ἐποχὴ.

Ἐλῆγε ἡ δεκαετία τοῦ '60. Ἡ αἰχμαλωσία τῆς θεολογίας στὸν γερμανικὸ ὀρθολογισμὸ βρισκόταν στό τέλος τῆς. Ἀναδυόταν ἡ νοσταλγία τῆς φιλοκαλικῆς

παραδόσεως και της πατερικής θεολογίας. Η ακαδημαϊκή θεολογία ανακάλυπτε τους Έλληνες Πατέρες της Έκκλησίας, την στιγμή που η φιλοκαλική παράδοση, άφανής βεβαίως και κεκρυμμένη από τα μάτια του ματαιόφρονος κόσμου, ζωντανή όμως και άκμαία περνούσε χωρίς διακοπή και χάσματα από τους ύστερους Κολλυβάδες του 19^{ου} αιώνας, από τον άγιο Νεκτάριο, τον άγιο Σάββα της Καλύμνου, τον άγιο Σιλουανό τον Αθωνίτη, τον παπα-Πλανα, στον π. Άμφιλόχιο της Πάτμου, στον π. Φιλόθεο Ζερβάκο, στον π. Παΐσιο, στον π. Πορφύριο. Ο κόσμος σέ Ανατολή και Δύση βάδιζε με γρήγορους ρυθμούς προς την έκκοσμίκευση, αλλά ο Θεός αναδείκνυε ψυχές χαριτωμένες, γεμάτες από θεία αγάπη. Αυτά στην Ελλάδα. Στην Σερβία η εκκλησιαστική ευσέβεια και η Ορθόδοξη θεολογία έπαιρναν μορφή στα πρόσωπα και στα έργα του επισκόπου Νικολάου Ζίτσης και του π. Ίουστίνου Πόποβιτς.

Μέσα σέ αυτό τό κλίμα, νεαροί Σέρβοι θεολόγοι έφεραν στην Αθήνα την πνοή της σερβικής ευσέβειας, που ήταν σαν την σπίθα κρυμμένη κάτω από τις στάχτες του άθεϊσμού.

Στην Αθήνα, βοηθός στην έδρα της Ποιμαντικής υπό τον καθηγητή Κων. Μουρατίδη, ο π. Γεώργιος Καψάνης έλάμβανε τίς πρώτες πληροφορίες για τον π. Ίουστίνo από τούς σχεδόν συνομηλικούς του Σέρβους θεολόγους.

«Ἐάν αὐτά πού σᾶς γράφω συμφωνοῦν μέ τούς ἁγίους Πατέρες, κρατῆστε τα. Ἄν δέν συμφωνοῦν, ἀπορρίψτε τα». Αὐτό σημείωνε ὁ π. Ἰουστίνος σέ γράμμα πού ἔστειλε ἀπό τό Τσέλιε στήν Ἀθήνα, στά πνευματικά του παιδιά, στόν Ἀμφιλόχιο Ράντοβιτς καί τόν Ἀθανάσιο Γέβτιτς.

Ἡ πατερική θεολογία σαρκωμένη! Τό «ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις πατράσι» αὐθεντικό, χωρίς τίς ἐρμηνεῖες καί τίς στρεβλώσεις τῶν θεολογικῶν ἐργαστηρίων! Ἡ Ὁρθόδοξη ταπείνωση! Ἡ ἀγιότης!

Ὁ δέσμιος καί μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, ὁ π. Ἰουστίνος, ἦταν γιά τόν π. Γεώργιο ὁ αὐθεντικός διδάσκαλος τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτό ἀκριβῶς θά φανῆ ἀπό τήν σύντομη ἀναφορά στό πῶς ἔβλεπε τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ π. Ἰουστίνου ὁ π. Γεώργιος Καφάνης.

Στό τεῦχος 4/1979, σελ. 65, τοῦ περιοδικοῦ Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος, ἡγούμενος πιά στήν Μονή Γρηγορίου, ὁ π. Γεώργιος ἔγραψε γιά τόν π. Ἰουστίνο: «Τήν 25^{ην} Μαρτίου παλαιοῦ ἡμερολογίου [ένν. τοῦ 1979] ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ἀρχιμανδρίτης πατήρ Ἰουστίνος Πόποβιτς, διδάσκαλος καί ὁμολογητής τῆς Ὁρθόδοξου πίστεώς μας. Ἐνωμένος μέ τόν Θεό ἔζησε καί ἐκήρυξε ἀποστολικά καί ἀγιοπατερικά τό μυστήριο τοῦ Θεανθρώπου καί τῆς Ἐκκλησίας Του. Οἱ πιστοί Ὁρθόδοξοι σέ ὄλο τόν κόσμο αἰσθάνθηκαν τήν παράκλησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πού ἀνέβλυζε ἀπό τήν σεπτή μορφή του καί τά θεόσοφα συγγράμματά

του. Ἀγαποῦσε ἰδιαιτέρως τό Ἅγιον Ὅρος καί τήν Ἑλλάδα. Μεταξύ τῶν τελευταίων του λόγων πρός τά πνευματικά του τέκνα ἦσαν καί αὐτοί: Νά ἀγαπάτε τούς Ἑλληνας. Εἶναι οἱ διδάσκαλοι καί οἱ φωτισταί μας».

Εἶχε ὁ π. Γεώργιος ἀναθέσει σέ σερβομαθεῖς ἀδελφούς τῆς Μονῆς μας νά μεταφράσουν ὁμιλίες τοῦ π. Ἰουστίνου στά ἑλληνικά. Ἐθαύμαζε τό βάθος, τήν δύναμη καί τήν πρωτοτυπία τοῦ πηγαίου λόγου του. Τό 2006, Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας, σέ σύναξη τῆς Ἀδελφότητος εἶχε ἀναγνώσει (σέ ἑλληνική μετάφραση) ἀποσπάσματα ἀπό ὁμιλία τοῦ π. Ἰουστίνου στήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Πρίν τήν ἀνάγνωση, εἰσαγωγικά, εἶπε: «Τήν ἔστειλα καί στά γυναικεῖα μοναστήρια. Καί μέ πῆραν ἀπό τήν Αἴγινα... Ἡ Γερόντισσα μέ εὐχαρίστησε πολύ. Πολύ συγκινημένη. “Μᾶς συγκλόνισε”, λέει, “αὐτό τό κείμενο. Τό διαβάσαμε καί στούς Χριστιανούς πού ἦταν σήμερα στήν Ἐκκλησία...”. Ὅπως πάντα ὁ λόγος τοῦ π. Ἰουστίνου προφητικός καί θεολογικός... Εἶναι εὐλογία νά ἀκοῦμε τί ἐκήρυττε ὁ π. Ἰουστίνος, πού εἶναι σύγχρονος ὁμολογητής τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως. Σέ ἕνα μικρό ἐκκλησάκι, πού χωροῦσε λίγους ἀνθρώπους –ἀξιώθηκα καί ἐγώ νά λειτουργήσω ἐκεῖ, μαζί μέ ἀρχιερεῖς καί ἄλλους πατέρες στό 40θήμερο μνημόσυνο τοῦ π. Ἰουστίνου– ἐκεῖ, σέ αὐτό τό ἐκκλησάκι λειτουργοῦσε ὁ π. Ἰουστίνος ἀπλᾶ, ταπεινά, μόνος

του ως ιερομόναχος, και ἐκεῖ ἐκφωνοῦσε αὐτούς τούς λόγους, οἱ ὅποιοι εἶναι σάν νά εἶναι γιά ὅλη τήν οἰκουμένη και γιά ὅλους τούς αἰῶνες. Καί γι' αὐτό ἔχουν μεγάλη ἀξία. Σέ ἕνα ταπεινό ἐκκλησάκι μιλοῦσε, [καί ὁ λόγος του ἦταν] γιά ὅλο τόν κόσμο, γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, γιά ὅλη τήν ὀρθοδοξία. Τήν εὐχή του νά ἔχουμε». Μετά τήν ἀνάγνωση τῆς ὁμιλίας, συμπλήρωσε ὁ π. Γεώργιος: «Εἶδατε πού εἶναι προφητικός ὁ λόγος του; Σάν νά εἶναι ὁ ἅγιος Χρυσόστομος πού κήρυττε στήν Ἁγία Σοφία στήν Κων/πολη. Ὅπως εἶπαμε, σέ ἕνα ταπεινό ἐκκλησάκι ἐκήρυττε αὐτά τά ἱερά και μεγαλειώδη κηρύγματα. Ἦταν πέντε-δέκα ἄνθρωποι ἐκεῖ, ἀλλά γιά τήν οἰκουμένη εἶναι... Ὁ π. Ἰουστίνος ἦταν ὁ προφήτης, ὁ ἀπόστολος, ὁ εὐαγγελιστής τοῦ θεανθρωποκεντρικοῦ χαρακτήρος τῆς Ἐκκλησίας, τό ὅποῖον ἐτόνισε μέ ὅλη τήν θεολογία του –ἐνῶ ὁ δυτικός χριστιανισμός εἶναι ἀνθρωποκεντρικός–. Καί ἔδειξε πόσο θεανθρωποκεντρική εἶναι ἡ Ὄρθοδοξία, και πόσο ἀνθρωποκεντρικός εἶναι ὁ πολιτισμός, ἡ θεολογία και ἡ ἐκκλησιαστική ζωή τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου. Καί γι' αὐτό τοῦ ὀφείλουμε χάριτας. Βέβαια πρό τοῦ π. Ἰουστίνου ἦταν ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Νικόλαος Βελιμίροβιτς, ὁ ὅποιος και αὐτός εἶχε συλλάβει τό νόημα. Καί ἂν ἔχετε διαβάσει τό βιβλίο τοῦ π. Ἰουστίνου Ὄρθόδοξος Ἐκκλησία και Οἰκουμενισμός,

ἔχει πολλά ἀποσπάσματα τοῦ Νικολάου γιά τήν Εὐρώπη, πολύ ὠραία».

Τήν Γ΄ Κυριακή τῶν Νηστειῶν τῆς ἴδιας χρονιάς, μετὰ ἀπό τήν ἀνάγνωση ὁμιλίας τοῦ π. Ἰουστίνου στόν Τίμιο Σταυρό, ὁ π. Γεώργιος παρατήρησε: «Βλέπετε πόσο Χριστοκεντρικός εἶναι ὁ π. Ἰουστίνος; Ὅπως καί ὅλοι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας. Δέν ζοῦσαν αὐτοί, ἀλλά ζοῦσε ὁ Χριστός ἐν αὐτοῖς καί αὐτοί ἐν τῷ Χριστῷ... Εὐχαριστοῦμε τόν Θεόν, ὁ Ὅποιος ἀπέστειλε τόν π. Ἰουστίνο στήν ἐποχή μας, νά ἀνανεώσει τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Ἁγίων καί τῶν Μαρτύρων, καί νά μᾶς βοηθήσει καί ἐμᾶς μέ τά θεόσοφα κείμενά του στήν μετάνοια καί εἰς τήν ἀκολούθησιν τοῦ Χριστοῦ».

Τήν Δ΄ Κυριακή τῶν Νηστειῶν ὁ Γέροντας διάβασε πάλι μία ἄλλη ὁμιλία τοῦ π. Ἰουστίνου, σχετική μέ τόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος. Σχολιάζοντας κατόπιν τήν ἔντονα βιωματική ἐκφορά τοῦ λόγου τοῦ π. Ἰουστίνου ἔλεγε: «Αὐτό πού λέγαμε τό πρωῖ γιά τόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος, τό λέμε τώρα γιά τόν π. Ἰουστίνο. Ὅτι ἔζησε, ἐβίωσε καί ἔγραψε ἐκ πείρας. Καί φαίνεται ὅτι αὐτά τά ὁποῖα λέει, τά ζῆ, καί ἐπειδή τά ζῆ, τά λέει ἔτσι πού τά μεταδίδει καί σέ μᾶς μέ πόθον Χριστοῦ. Νά μεταδώσει καί σέ μᾶς πόθον, γιά νά ἀγωνισθοῦμε καί ἐμεῖς τόν ἴδιον ἀγῶνα, πού ὁ ἴδιος εἶχε ἀγωνισθῆ».

Ὁ π. Ἰουστίνος τό 1936 εἶχε γράφει ἢ εἶχε ἐκφωνήσει ὡς ὁμιλία ἓνα κείμενο μέ τίτλο «Καταδικασμένοι νά εἶναι ἀθάνατοι»². Μέ τό κείμενο αὐτό εἶχε ὑπερβῆ τήν ἐποχή του καί ἐξέφραζε τό βαθύτερο χριστολογικό καί ἀνθρωπολογικό περιεχόμενο τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἔλεγε: «Ὁμολογῶ εἰλικρινῶς, ὅτι ἐγώ οὐδέποτε θά ἐπίστευον εἰς τόν Χριστόν, ἐάν δέν εἶχεν ἀναστῆ καί δέν εἶχε νικήσει τόν θάνατον»³, καί ἐπίσης ἀναφωνοῦσε μέ ἐνθουσιασμό: «Ναί, ναί, ναί, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός μέ τήν ἀνάστασίν Του ἔδειξε καί ἀπέδειξε ὅτι εἶναι ὁ μόνος ἀληθινός Θεός, ὁ μόνος ἀληθινός Θεάνθρωπος εἰς ὅλους τούς ἀνθρωπίνους κόσμους»⁴.

Ὁ π. Γεώργιος εἶχε καθιερώσει νά διαβάζεται ἡ γνωστή αὐτή ὁμιλία τοῦ π. Ἰουστίνου στήν Τράπεζα τῆς Μονῆς ἀπό ἄμβωνος μετά ἀπό τήν Ἀνάσταση ἢ μετά ἀπό τόν Ἑσπερινό τῆς Ἀγάπης. Εἶναι τό ἀγαπημένο πασχαλιάτικο ἀνάγνωσμα στήν Μονή μας.

Πέραν ἀπό τό ὁμιλητικό, καί στό συγγραφικό ἔργο τοῦ π. Γεωργίου γίνονται ἀναφορές στό πρόσωπο καί στήν θεολογία τοῦ π. Ἰουστίνου. Τόν ἐπεκαλεῖτο ὁ π. Γεώργιος κάθε φορά πού ἤθελε νά τονίση στοιχεῖα Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας. Ἔτσι π.χ. στό κεί-

2. Ἀρχιμ. Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ἄνθρωπος καί Θεάνθρωπος, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἄλ. & Εὐ. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1981, σελ. 40-49.

3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 44.

4. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 47.

μενο πού δημοσίευσε τό 2007 μέ τίτλο «Τό Κείμενο τῆς Ραβέννας καί τό Πρωτεῖο τοῦ Πάπα» παραπέμπει στόν π. Ἰουστῖνο ὡς ἐξῆς: «Εὐχὴ καί ἐλπίδα μας πάντως εἶναι νά ἀποβάλουν οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ τήν παποκεντρική τους ἐρμηνεία ἐπί τῶν ἱστορικῶν στοιχείων τῆς πρώτης χιλιετίας, καθῶς καί τό συνεπακόλουθο πρωτεῖο παγκοσμίου δικαιοδοσίας. Ἴσως ἔτσι, αἰρομένου τοῦ αἰτίου, πού εἶναι ἡ παπική ἡγεμονική διάθεση, διορθωθοῦν καί οἱ δογματικές συνέπειες. Ὁ π. Ἰουστῖνος Πρόποβιτς συνέδεε ὡς αἴτιο μέ αἰτιατό τό παπικό πρωτεῖο μέ τίς παπικές κακοδοξίες;» Τό ὀρθόδοξον δόγμα, μᾶλλον δέ τό παν-δόγμα περί Ἐκκλησίας, ἀπερρίφθη καί ἀντικατεστάθη διά τοῦ λατινικοῦ αἰρετικοῦ δόγματος περί τοῦ πρωτείου καί τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα, δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ αὐτῆς δέ τῆς παναιρέσεως ἐγεννήθησαν καί γεννῶνται συνεχῶς ἄλλαι αἱρέσεις: τό Filioque, ἡ ἀποβολή τῆς Ἐπικλήσεως, τά ἄζυμα, ἡ εἰσαγωγή τῆς κτιστῆς Χάριτος, τό καθαρτήριο πῦρ, τό θησαυροφυλάκιον τῶν περισσῶν ἔργων...»⁵.

Γενικῶς ὁ π. Γεώργιος παρέπεμπε στήν θεολογία τοῦ π. Ἰουστίνου, γιά νά στηρίξη τήν μοναδικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδή ὁ π. Ἰουστῖνος ἔθετε ὡς βάσιν τῆς μοναδικότητός της τήν μοναδικότητα τοῦ Προσώπου τοῦ Χριστοῦ, καί ὄχι παρερμηνεῖς τοῦ τριαδικοῦ δόγματος πού ὀδηγοῦν σέ μία περιεκτι-

5. Περιοδ. *Παρακαταθήκη*, τεύχ. 57/2007, σελ. 9.

κή (comprehensive) Ἐκκλησιολογία προτεσταντικοῦ τύπου.

Ὁ σεβασμὸς τοῦ π. Ἰουστίνου στοὺς ἐκκλησιαστικούς θεσμούς καὶ τοὺς ἐκπροσώπους των εἶναι χαρακτηριστική. Διαφωνοῦσε, ἀλλὰ σεβόταν. Διαμαρτυρόταν, ἀλλὰ μὲ πόνο. Διαπίστωνε μὲ ὀξύδερκεια τίς ἐκτροπές, ἀλλὰ ἔγραφε μὲ σύνεση. Σήκωνε οὐρανομήκη φωνή, ἀλλὰ ἦταν πάντα ταπεινός, ἀκόμη καὶ ὅταν ἤλεγχε. Ζοῦσε τὸ Μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ὁ π. Γεώργιος ἐπίσης ἔτρεφε καὶ ἐξεδήλωνε ἀπεριόριστο σεβασμὸ στοὺς ἐκκλησιαστικούς ἄρχοντες, παρότι τὰ κείμενά του μαρτυροῦν γιὰ τὸ αὐθεντικὸ θεολογικὸ του κριτήριο καὶ γιὰ τὸν ἀσυμβίβαστο θεολογικὸ του λόγο. Καταγεγραμμένο στό τεῦχος 33/2008, σελ. 14-15, τοῦ περιοδικοῦ Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος εἶναι ἓνα εἰσαγωγικὸ σχόλιο σέ κείμενο τοῦ π. Ἰουστίνου, σχόλιο πού δείχνει τὸ θεολογικὸ ἦθος ἀμφοτέρων τῶν ἀνδρῶν. Ὁ π. Γεώργιος στό ὡς ἄνω τεῦχος δημοσίευσε σέ ἑλληνικὴ μετάφραση τὴν προσφώνηση πού εἶχε ἐτοιμάσει ὁ π. Ἰουστίνος, γιὰ νὰ διαβασθῇ ἀπὸ τὸν Σέρβο ἐπίσκοπο Σιρμίου Μακάριο κατὰ τὴν προγραμματιζομένη τότε ἐπίσκεψη τοῦ πατριάρχου Ἀθηναγόρα στὴν Σερβία. Ἡ ἐπίσκεψη δὲν πραγματοποιήθηκε, ἀλλὰ τὸ κείμενο ἔμεινε μνημεῖο ἐκκλησιαστικοῦ καὶ θεολογικοῦ ἠθους. Τὸ εἰσαγωγικὸ σχόλιο ἔγραφε: «Τὸ ἔτος 2009 συμπληρώνονται 30 χρόνια ἀπὸ τῆς μακαρίας ἐκδημίας

τοῦ ἁγιασμένου Γέροντος π. Ἰουστίνου Πόποβιτς. Ἡ συνειδήσις τῆς Ἐκκλησίας τόν ἔχει κατατάξει ἤδη μετά τῶν Ἁγίων, καθὼς ἡ μορφή του, ὁ ἀγώνας του, ἡ ὁμολογία του, τό μαρτύριό του, τό συγγραφικό του ἔργο καί οἱ καρποί τῆς φωτεινῆς παρουσίας του στό στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας βεβαιώνουν ὅτι ὑπῆρξε κανὼν Ὁρθοδόξου Πίστεως καί ζωῆς... Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον καί εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης δι' ὅ,τι ὑπῆρξε καί δι' ὅ,τι ἔπραξε καί ἔγραψε ὁ ἀοίδιμος Γέροντας, δημοσιεύουμε κατωτέρω κείμενο προσφωνήσεως πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, σέ ἰδική μας μετάφρασι ἀπὸ τὰ σερβικά. Τό κείμενο αὐτό βρέθηκε στό ἀρχεῖο τοῦ π. Ἰουστίνου καί δημοσιεύθηκε στόν τόμο Setve i Zetve (Σπορά καί συγκομιδή), σελ. 558-560, τόν 20ό τόμο τῶν «Ἀπάντων» του. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἐπιμελητής τῆς ἐκδόσεως, τό κείμενο ἐτοιμάσθηκε ἀπὸ τόν π. Ἰουστίνο γιά νά τό ἐκφωνήσῃ κατά τήν ὑποδοχή τοῦ Πατριάρχου ὁ ἐπίσκοπος Σιρμίου Μακάριος καί εἶναι ἓνα κείμενο γραμμένο μέ σοφία, στό πνεῦμα τῶν Ἁγίων Πατέρων, ὡς ὕμνος πρὸς τόν Θρόνο τῆς Κων/πόλεως, τόν πρῶτο Θρόνο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλά ταυτοχρόνως καί ὡς ὑπενθύμησις ὅτι ὁ Θρόνος αὐτός πρέπει νά μείνῃ πιστός στήν ἁγία Ὁρθοδοξία, καθὼς ὁ μακαριστός Γέροντας εἶχε ὑπ' ὄψιν του συγκεκριμένες κατ' ἐκείνη τήν ἐποχή δη-

λώσεις και ἐνέργειες τοῦ πατριάρχου Ἀθηναγόρου (ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 849).

Ὁ π. Ἰουστίνος εἶχε ἐτοιμάσει νά λεχθοῦν τά ἐξῆς κατά τήν προσφώνηση:

«Παναγιώτατε, Καλῶς ἦλθατε!

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας καί ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τῆς Ὁρθοδοξίας...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια ὅλων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τοῦ χρυσορρήμονος Εὐαγγελιστοῦ τῆς οἰκουμένης, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας καί ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τοῦ ἁγίου Φωτίου, τοῦ ἀληθῶς μεγάλου καί ὑπερμεγίστου πατριάρχου τῆς Κων/πόλεως...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τοῦ ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου...

Καλῶς ἦλθε μαζί Σας ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια τῶν ὁσίων καί θεοφόρων καί θεοσόφων Πατέρων...

Οἱ Ἅγιοι Πατέρες εἶναι γιά μᾶς τούς Ὁρθοδόξους τό κριτήριο, τό μέτρο τῆς Ὁρθοδοξίας μας. Ὁρθόδο-

ξο εἶναι μόνο ἐκεῖνο τό ὁποῖο εἶναι τῶν Ἁγίων Πατέρων καί ὅ,τι εἶναι σύμφωνο μέ αὐτούς. Κάθε τι ἄλλο δέν εἶναι δικό μας, δέν εἶναι ὀρθόδοξο, δέν εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Σέ τί συνίσταται ἡ Ὁρθοδοξία; Στήν Οἰκουμενική Ἀλήθεια τῶν Ἁγίων Πατέρων, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, μέ μία λέξι τῶν Ἁγίων. Αὐτή ἡ Οἰκουμενική Ἀλήθεια ἰσχύει καί γιά τούς ἀγγέλους στόν οὐρανό καί γιά τούς ἀνθρώπους στήν γῆ. Καί αὐτή ἡ Ἀλήθεια εἶναι ὅ,τι κυρίως λείπει σήμερα ἀπό τόν κόσμο, ὁ ὁποῖος θανάσιμα βασανίζεται τρεφόμενος μέ τά ξυλοκέρατα τοῦ ἀθέου εὐρωπαϊκοῦ οὐμανισμοῦ καί σχετικισμοῦ. Ὁ κόσμος σήμερα κουράστηκε ἀπό διεστραμμένα εὐαγγέλια Χριστοῦ. Περισσότερο παρά ποτέ εἶναι ἀναγκαῖο στόν κόσμο τό αἰώνιο Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ (Ἀποκ. ιδ' 6), τό ὁποῖο διαφυλάσσεται μόνο στήν Ὁρθοδοξία. Αὐτό εἶναι τό Εὐαγγέλιο, στό ὁποῖο ἐπιθυμοῦν νά παραχύψουν οἱ ἄγγελοι (Α' Πέτρο. α' 12). Χάριν αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, αὐτῆς τῆς Αἰωνίου Ἀληθείας τῆς Ὁρθοδοξίας, δέν εἶναι δυνατόν νά γίνη κανένας συμβιβασμός, καμμία παραχώρησις, πουθενά, ποτέ καί μέ κανένα»⁶.

Μπορεῖ κανεῖς νά βεβαιώσῃ ὅτι καί οἱ δύο ἄνδρες, ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος καί ὁ π. Γεώργιος, εἶχαν συνδυάσει τήν ἀκεραιότητα τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τήν κατά

6. Περιοδ. Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος, τεῦχ. 33/2008, σελ. 16-19.

Χριστόν ταπεινώση, δηλαδή τό ἐκκλησιαστικό ἦθος. Προφητικός λόγος, ἀντικειμενική κριτική, κανένα ἴχνος συμβιβασμοῦ μέ τήν θεολογική παρέκκλιση, ἀλλά καί κανένα ἴχνος ἀμετροπέπιας ἀπέναντι στούς ἀπό Θεοῦ τεταγμένους ἐκκλησιαστικούς ἄρχοντες.

Θά τελειώσω μέ τήν ἀνάγνωση λίγων σειρῶν ἀπό τόν ἐπιμνημόσυνο λόγο τοῦ π. Γεωργίου στόν π. Ἰουστίνου, στόν ἅγιον Ἰουστίνου σήμερα.

«Δοξασμένους ὁ ἀναστάς Κύριος πού μᾶς ἐχάρισε στήν δύσκολο ἐποχή μας ἄνδρα “ἀπεσταλμένο παρὰ Θεοῦ”, ᾧ ὄνομα Ἰουστίνος. Εὐλογητός ὁ Κύριος καί Θεός μας, πού δέν ἀφήνει ἀπαράκλητο τόν λαό του, ἀλλά σέ κάθε ἐποχή ἀνιστᾷ ἄνδρας προφήτας, πού παρακαλοῦν τήν καρδίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ π. Ἰουστίνος παρακάλεσε τήν καρδίαν τῆς ἐπιγείου καί οὐρανόου Ἱερουσαλήμ. Αἰσθανόμεθα οἱ ὀρθόδοξοι, ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, ὅτι ὁ π. Ἰουστίνος δέν ὠμίλησε ὡς ἓνα ἄτομο, ἀλλά ὡς στόμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξέφρασε τήν συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας, τήν πίστι τῆς Ἐκκλησίας. Ἐζήση τόν πόνο τῆς Ἐκκλησίας, ἐσήκωσε τόν Σταυρό τῆς Ἐκκλησίας καί ἔγινε ἡ χαρά καί ἡ ἐλπίδα τῆς Ἐκκλησίας. Γι’ αὐτό τώρα αἰσθανόμεθα ὅτι στόν τάφο του ἀκουμπᾷ ὅλη ἡ ὀρθόδοξος Σερβία, ὅλη ἡ ὀρθόδοξος Ἑλλάς, τό Ἅγιον Ὅρος καί ὅλη ἡ Ὀρθοδοξία.

Ἦλθαμε ταπεινά ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος... νά γονατίσουμε στόν τάφο τοῦ π. Ἰουστίνου καί νά τόν εὐ-

χαριστήσουμε. Νά τόν εὐχαριστήσουμε, γιατί στήν δύσκολο ἐποχή μας ἀνανέωσε προφητικά τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί ὑπενθύμισε σέ ὅλους ὅτι μόνον ὁ Θεάνθρωπος Χριστός εἶναι ὁ Σωτήρ μας καί ἡ μοναδική ἐλπίδα μας. Μᾶς ὑπενθύμισε ἀκόμη ὅτι ἡ σωτηρία εὐρίσκεται στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι μόνον ἡ Ἁγία Ὁρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία μας καί ὅτι ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν θά γίνη ὅταν οἱ χριστιανοί τῶν ἄλλων δογμάτων, πού δέν ἀκολουθοῦν τήν ὀρθή πίστι τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, ἐπιστρέψουν μέ μετάνοια στόν Θεάνθρωπο Χριστό.

Εἴμεθα εὐγνώμονες στόν π. Ἰουστῖνο, διότι ἀντετάχθη καί ἀπετέλεσε ἕνα ἰσχυρό ἀνάχωμα στό ρεῦμα τῆς ἐκκοσμικεύσεως πού ἀπειλεῖ τήν Θεολογία καί τήν ζωή μας. Στή συνείδησί μας ὁ π. Ἰουστίνος εἶναι Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας»⁷.

Μετά ἀπό τά λίγα καί ταπεινά αὐτά φελλίσματα περί τοῦ πῶς ὁ π. Γεώργιος αἰσθανόταν τό πρόσωπο καί τό θεολογικό ἔργο τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς, αἰσθάνομαι καί ἐγώ τήν ἀνάγκη νά ζητήσω τίς ἰσχυρές πρεσβεῖες τοῦ Ἁγίου, ὥστε νά μή φανοῦμε ἀγνώμονες στή μεγάλη πνευματική κληρονομιά πού ἐκεῖνος ἔχει ἀφήσει σέ ὅλους μας.

Ἄγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπέρ ἡμῶν. Ἀμήν.

Σᾶς εὐχαριστῶ.

7. Περιοδ. Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος, τεύχ. 5/1980, σελ. 45-46.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΣΑΛΙΚΗΝ

Μοναχοῦ Νεοφύτου Γρηγοριάτου

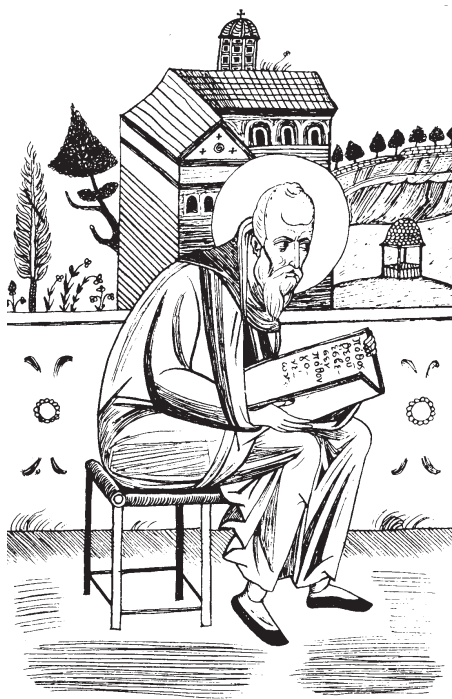
Ὅσιε Ἰάκωβε Τσαλίκη,
εἶσαι ἄσαρκος ἄγγελος,
εἶσαι νηπτικός πατερικός θεολόγος,
εἶσαι καθαιρέτης τοῦ Σατάν.

Εἶσαι ἀσκητής, ἀφιλάργυρος, ἀετός,
εἶσαι καρδιακῆς εὐχῆς ὁδηγός.
Εἶσαι ἐξομολόγος παστρικός,
εἶσαι ἀπό ὀκτάχρονος, θαυματουργός.

Εἶσαι σπηλαιώτης ἡσυχαστής,
εἶσαι ὀσίου Δαυΐδ μονῆς ἀνακαινιστής.
Εἶσαι ὁ ἀπλός, «ὁ μέ συγχωρεῖτε»,
εἶσαι ὁ σύμβουλος πλουσίων καί φτωχῶν,
ἐπισήμων καί ἀνωνύμων.

Εἶσαι Ἁγίας Τριάδος θεϊκός ἐραστής.
Εἶσαι τοῦ Θεοῦ Πατρός φιλοπάτορας,
εἶσαι τοῦ Θεοῦ Λόγου μνήστορας,
εἶσαι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δοχεῖον.

Ὅσιν Ἰάκωβον Τσαλίκην ἐν Εὐβοίᾳ,
ἰκέτευε πρὸς Κύριον ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν,
Ἰάκωβον ὅσιν ἀπλὴ, «ὁ μὲ συγχωρεῖτε»,
ὁ πῖο ταπεινὸς ἄνθρωπος στὴν Ὁρθόδοξην Ἑλλάδα
καὶ τὴν Ἑλληνορθόδοξην νῆσον τῶν Ἁγίων,
τὴν Κύπρον.

**Η ΑΠΛΟΤΗΣ, Η ΠΤΩΧΕΙΑ,
ΤΟ ΤΑΠΕΙΝΟ ΦΡΟΝΗΜΑ
ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ ΠΡΟΟΔΟΥ**

Αποσπάσματα από συζήτησι με Άγιορείτη Μοναχό

Τό Άγιον Όρος, ό κλῆρος τῆς Θεοτόκου, εἶναι ἡ μακροβιώτερη ἐν ζωῇ μοναστική πολιτεία. Ὅπως ἔχει γραφή καί παλαιότερα, τήν μακροβιότητά του καί τήν ὕπαρξί του τό Άγιώνυμον Όρος τήν ὀφείλει στήν ἀπαρέγκλιτη στάσι τῶν Ἀθωνιτῶν Πατέρων στήν ἀκρίβεια τῆς ἀσκήσεως. Ὅπως ὁμως καί πάλι πολύ εὐστοχα ἔχει γραφή, ἐάν ὀφείλῃ τήν ὕπαρξί του ὡς μοναστική κοινωνία στήν ἀκρίβεια, τήν ἐπάνδρωσί του ἀπό τήν “ταλαίπωρο καί ἀσθενεστάτη ἰδική μας γενεά” τήν ὀφείλει στήν οἰκονομία καί τήν διακριτική συγκατάβασι.

Μέ αὐτήν τήν σκέψι νά θέτῃ τό πλαίσιο, ἔλαβε μέρος μία ἄκρως ἐνδιαφέρουσα συνομιλία μέ κελλιῶτη Άγιορείτη Μοναχό. Ἡ συζήτησις κινήθηκε κυρίως γύρω ἀπό 8 βασιικά θέματα: τόν μοναχισμό, ὅπως βιωνόταν ἀπό τίς προηγούμενες γενεές μοναχῶν, τίς παλαιές Καρυές μέ τά ἀπλά γεροντάκια τῆς, τόν

όσιο Παΐσιο τόν Άγιορείτη, τό πνευματικό πρόγραμμα, τήν προσευχή, τούς λογισμούς, τήν “έπικαιρότητα”, τήν νέα γενεά μοναχῶν. Από τήν συζήτησι αὐτή παραθέτουμε παρακάτω κάποια ἀποσπάσματα πρὸς ψυχικήν ὠφέλειαν.

α΄. Ὁ μοναχισμός παλαιότερα.

«Μακαριστὴ εἶναι καὶ ἡ ἐν σώματι πτωχεία καὶ παρεκτικὴ τῆς οὐρανίου Βασιλείας, ἀλλ’ ὅταν διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ταπεινώσιν τελεῖται καὶ ταύτη συνημμένη ἢ καὶ ἀπὸ ταύτης ἔχη τὴν ἀρχήν».

(Άγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, «Πρὸς τὴν σεμνοτάτην ἐν μοναζούσαις Ἐένην»)

Ὁ μοναχισμός παλαιότερα ἦταν πολὺ διαφορετικός ἀπὸ ὅ,τι σήμερα. Ἡ ζωὴ ἦταν πολὺ ἀπλῆ. Ὅμως σιγά-σιγά ἄρχισε νά πνέῃ ἀπαλά στὴν ἀρχὴ καὶ μετὰ πῖο γοργά μία ἄλλη πνοή. Ἡ ζωὴ μας ἀνοίχθηκε πρὸς τὰ ἔξω.

Δέματα δέν παίρναμε. Αὐτὴ ἡ ἀπλότητα σοῦ ἔφερεν μία εἰρήνη στὴν ψυχὴ. Ἐφερεν ἀμεριμνία μέσα μας. Ψάρια σπάνια βρίσκονταν. Τρώγαμε σέ καμμιά γιορτὴ παστά ἢ ἀπὸ κονσέρβες. Δέν ὑπῆρχαν φυγεῖα, γεννήτριες. Καὶ στὴν τράπεζα τῆς Πανηγύρεως παρέθεταν ψάρια πού ἔβρισκαν μετὰ ἀπὸ πολλές συνεννοήσεις μέ φαράδες, πού γίνονταν ἡμέρες πολλές πρὶν τὴν Πανήγυρι.

Ότι δυσκολίες είχαμε πηγαίναμε στην Παναγία. Αυτή ήταν γιατρός, οικονόμος, μητέρα μας, τροφός μας, πρεσβευτής μας στην άλλη ζωή. Κάποτε είχα μεγάλη δυσκοιλιότητα. Πήγα μπροστά στην εικόνα της Παναγίας και της είπα: «Παναγία μου, έχω δυσκολία. Βοήθα με». Και άμέσως ήλθε η γιατρεία. Αυτή ή στενότητα να βροῦμε ανθρώπινες λύσεις, μᾶς ἔδινε μεγάλη ἐμπιστοσύνη στην Παναγία και προσευχή καρδιακή στίς δυσκολίες μας.

Σήμερα, δυστυχῶς, ἄλλαξαν οἱ λογισμοί μας, ἐπειδή καταργήθηκε ἡ ἀπλότης τῆς ζωῆς και οἱ λύσεις στά προβλήματα μας εἶναι εὐκολες.

Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση στά παλιά γεροντάκια, ὅτι δέν ἤθελαν να ἀλλάξουν τήν διαρρύθμισι τοῦ κελλιοῦ τους. Μία φορά τό ἔστρωναν και μέχρι να πεθάνουν παρέμενε τό ἴδιο. Καθάριζαν τό κελλί για τήν πανήγυρι, τίναζαν τά στρωσίδια, ἀλλά τά ξαναέβαζαν ὅλα στην θέσι τους, χωρίς να ἀλλάξουν κάτι. Αυτό δέν τούς ἔφερεν περισπασμό. Ποτέ τά παλιά γεροντάκια δέν ἔκαναν κάτι καινούργιο. Ὅσες φορές τά ἐπισκεπτόσουν, σέ γιορτές ἢ καθημερινές, τά πάντα στό κελλί τους ἦταν ἴδια· δέν ἄλλαζε κάτι. Γι' αὐτό και ἡ προσοχή μας δέν πήγαινε στά πράγματα τοῦ κελλιοῦ, ἀλλά στόν Γέροντα· τί θά μᾶς πῆ πρός ὠφέλειαν.

Εἶχα ἐπισκεφθῆ κάποτε ἕναν ἡλικιωμένο μοναχό. Μέ ἔβαλε να καθίσω σέ μία στραβή καρέκλα, πού

τήν εἶχε καλυμμένη μέ ὄμορφα στρωσίδια. Μοῦ εἶπε: «Ξέρεις τί εἶναι αὐτή ἡ καρέκλα; Σ' αὐτήν κάθησε ὁ πνευματικός μου παππούς, μετά ὁ Γέροντάς μου, μετά ὁ δεύτερος Γέροντας, ὁ παραδελφός μου, μετά ἐγώ πού εἶμαι τώρα ὁ Γέροντας καί τώρα ἐσύ. Νά ἤξερες, τί μεγάλη εὐλογία ἔχει αὐτή ἡ καρέκλα!».

Ἕνας νέος πού πῆγε σέ ἓνα γειτονικό κελλί νά μονάση βρῆκε στό κελλί του ἓνα παλιό κρεββάτι καί ἀμέσως τό πέταξε. Ὁ Γέροντας τοῦ κελλιοῦ τοῦ εἶπε νά τό ξαναβάλῃ στήν θέσι του, διότι σ' αὐτό τό κρεββάτι κοιμήθηκαν (ἀπεβίωσαν) οἱ ἐνάρετοι Γεροντάδες του, ὁ γ. Βαρθολομαῖος, ὁ πρῶτος Γέροντας τοῦ κελλίου, μετά ὁ διακο-Βασίλης, μετά ὁ γ. Εὐθύμιος καί τέλος ὁ γ. Διονύσιος.

Εἶχαν οἱ παλιοί καί τά ἀνθρώπινα. Ἀλλά αὐτά τά ἀνθρώπινα συγκρινόμενα μέ τά δικά μας ἦταν ἀρετή.

β'. Ἀπό τίς παλαιές Καρυές.

«Παρά τῷ ῥηθέντι τῶν Καρυῶν καλλίστῳ χωρίῳ τήν ἀσκητικὴν ἔχων τό τηνικαῦτα καλύβην».

(Ἁγ. Φιλοθέου Κοκκίνου, «Βίος ὁσ. Γερμανοῦ Ἁγιορείτου»)

Τά παλιά γεροντάκια εἶχαν νά ποῦν πάντα ἓναν καλό λόγο, πνευματικό, κάτι ἀπό τό ἀγιορείτικο πα-

ρελθόν τους. Κανείς δέν γνώριζε τί γινόταν στόν κόσμο. Τά νέα πού συζητοῦσαν ἀκόμη καί στά μπακάλικα τῶν Καρυῶν ἦσαν τοπικά. Δηλαδή ποιός ἀγόρασε ἓνα μουλάρι, ποιός Γέροντας ἀπέκτησε νέο καλογέρι, ποιός ἐκοιμήθη. Ἀκόμη καί οἱ μπακάληδες ἦσαν καλογερικοί.

Μία Κυριακή ἓνας γέροντας βρέθηκε στίς Καρυές καί σκέφθηκε νά πάρη κάτι πού τοῦ ἔλειπε ἀπό τό μπακάλικο τοῦ Ταλέα. Ὁ κυρ-Θόδωρος τοῦ εἶπε: «Παπαῦ μου, δέν ἀνοίγω τήν Κυριακή γιά τούς μοναχούς, ἀλλά γιά τούς ἐργάτες. Νά ἔρχεσαι καθημερινές νά ψωνίζης, ὄχι Κυριακή».

Ὁ κ. Χρῆστος ὁ Ζέγκος, ὁ μπακάλης, εἶχε τά πρόσφορα πού τοῦ ἔστελνε ἡ Ἱ. Μονή Φιλοθεΐτικα. Ἄμα τοῦ ἔλεγε «δῶσε μου ἀπό τά Φιλοθεΐτικα τά πρόσφορα πού εἶναι νόστιμα», δέν σοῦ ἔδινε, γιατί νόμιζε ὅτι τά τρῶς. Ἄν τοῦ ἔλεγε ἀπλά «δῶσε μου μιά ζυγιά πρόσφορα», τότε σοῦ ἔδινε. Ἦταν καί ὁ φωτογράφος τῶν Καρυῶν.

Ὁ π. Δανιήλ ὁ ράπτης εἶχε στό μαγαζί του δύο ράσα, ἓνα μακρú καί ἓνα κοντό. Ὅποιος ἤθελε νά πάη στήν Ἱ. Κοινότητα, δανειζόταν τό ράσο πού τοῦ ταίριαζε καί ἔτσι πήγαινε στήν Ἱ. Κοινότητα. Μετά τό ἐπέστρεφε. Ἐπίσης ἔμπαιναν στόν Ναό τοῦ Πρωτάτου πάντα μέ ράσο. Ὅ,τι ἔκαναν ἦταν βέβαια τυπικό, ὅμως εἶχε καί βαθύτερο νόημα. Ἐδειχνε τόν σεβασμό τους πρὸς τόν Ἱερό Ναό καί τήν Ἱερά Κοι-

νότητα. Προετοιμάζονταν και πνευματικά με αυτόν τον τρόπο.

Ὁ φούρναρης ἦταν ὁ κ. Θανάσης. Ὅταν τελείωνε τὴν δουλειά του, κοιμόταν πάνω σέ μία καρέκλα μέ τά πόδια σέ μία ἄλλη. Μπαίναμε στόν φουῖρνο προσέχοντας νά μή τόν ξυπνήσουμε. Παίρναμε τό φωμί, ἀφήναμε τά χρήματα καί φεύγαμε. Ὅταν ξύπναγε, ἔβρισκε τά χρήματα στόν πάγκο καί τά ψωμιά πωλημένα.

Ὁ γέρο-Ἠλίας ἀπό τά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, πρίν κοινωνήση, ἔβαζε μετάνοια σέ ὄλους, μικρούς καί μεγάλους. Ζούσε στήν περιοχή τῶν Καρυῶν καί εἶχε πενήντα χρόνια νά κατέβη ἀπό τό κελλί του στίς Καρυές. Οὔτε στήν χιλιετηρίδα δέν κατέβηκε. Εἶχε ἔλθει στό Ἅγιον Ὅρος 14 χρονῶν μαζί μέ τόν πατέρα του, πού ἦταν ὑλοτόμος καί πέθανε ἀπό σκληροειδίτιδα, καί ἔμεινε ἐδῶ. Κοιμήθηκε σέ ἡλικία 87 χρονῶν στό κελλί του. Μόνο δύο ἐξόδους ἔκανε στόν κόσμο γιά λόγους ὑγείας. Μετά τὴν δεύτερη φορά, ὅταν βάρυνε πολύ ἡ ὑγεία του, πῆγαν ὄλοι νά τόν ἐπισκεφθοῦν, ἀκόμη καί ὁ Πρῶτος. Ὁ γιατρός τοῦ εἶπε: «Θά σέ βγάλουμε ἔξω μέ τό ἐλικόπτερο. Δέν θά κουρασθῆς». Τότε αὐτός ρώτησε: «Τό ἐλικόπτερο ἔχει φτερά;». «Ναί», τοῦ ἀπήντησαν. Τότε εἶπε: «Δέν εἶναι καλύτερα νά πάω μέ τόν ἀρχάγγελο Μιχαήλ; Καί αὐτός ἔχει φτερά;». Προεγνώρισε τόν θάνατό του. Εἶπε: «Μετά τὴν ἑορτή τῆς Παναγίας

ἐγὼ θά κοιμηθῶ». Ἔτσι καί ἔγινε. Ἐφυγε στίς 14 Ἀπριλίου τοῦ 1994, μετά τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, τήν ἑορτή αὐτή τῆς Παναγίας πού τήν εἶχε σέ ἰδιαίτερη εὐλάβεια.

γ'. Ὁ ἅγιος Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης.

«Θεέ μου, ἡ Ἀγάπη σου δέν ὑποφέρεται, διότι εἶναι πολλή καί στήν μικρή μου καρδιά δέν χωράει».

(Αγ. Παΐσιου Ἀγιορείτου,
«Ἐπιστολές», ΣΤ')

Ὁ ἅγιος Παῖσιος καί τά ἄλλα γεροντάκια μᾶς ἔλεγαν: «Μοναχέ, κάτσε στό κελλί σου, γιά νά σώσης τήν ψυχή σου».

Ὁ ἅγιος Παῖσιος δεχόταν πολύ κόσμο. Αὐτό ὅμως τό ἔκανε μέ τήν καθοδήγησι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀναφέρεται στόν βίο τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ τοῦ Ἀθωνίτου, ὅτι στό ἐρώτημα «πῶς ἐνεργοῦν οἱ Ἅγιοι;» ἀπήντησε· «ὅπως τούς ὀδηγεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα». Οἱ Ἅγιοι δέν κάνουν τίποτε δικό τους. Ἐνῶ ἐμεῖς οἱ ἀπλοῖ κάνουμε ὅ,τι μᾶς παραδίδει ὁ πνευματικός μας. Κάνουμε ὑπακοή.

Κάποιοι ἔλεγαν γιά τόν ἅγιο Παῖσιο: «Ἦταν ἔξυπνος». Πολλοί ὅμως ἔξυπνοι πέρασαν ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος, ἀλλά δέν μπόρεσαν νά κάνουν τό ἔργο τοῦ γ. Παΐσιου. Πόσους μπορεῖ νά ἀναπαύσῃ ἕνας ἔξυπνος ἢ μορφωμένος; Δύο, τρεῖς; Μετά θά κουρασθῇ.

Όμως ό γ. Παΐσιος, έπειδή ήταν γεμάτος από τήν Χάρι του Θεοῦ, δέν κουραζόταν ποτέ· ήταν πάντα εὐδιάθετος, χαρούμενος, εἰρηνικός. Δέν χασμουριόταν οὔτε εἶχε χαλαρότητα ἢ ραθυμία. Σέ πρόσεχε, όταν μιλοῦσες· δέν διεσπᾶτο ἢ προσοχή του οὔτε ἢ προσευχή του. Αυτό δέν ήταν μόνον ἱκανότητα σωματική. Χωρίς τήν Χάρι του Θεοῦ δέν μπορεῖ νά κάνει κανείς τέτοιο διακόνημα. Εἶχε πεῖ κάποτε ό ἴδιος σέ ἕνα καλογέρι: «Τό νά μιᾶς μέ τούς ἀνθρώπους εἶναι τό πιό δύσκολο διακόνημα». Κάποτε τόν ρωτήσαμε: «Γέροντα, δέν κουράζεσαι μέ τόν κόσμο;». «Δέν προσέχω σέ ὅ,τι μοῦ λέγουν. Όταν εἶναι κάτι ἀνάγκη, μόνος του πηγαίνει ό νοῦς μου ἐκεῖ», μᾶς ἀπήντησε ό ἅγιος Γέροντας.

Στόν π. Κοσμᾶ τόν Γρηγοριάτη, τόν ἱεραπόστολο του Κογκό, ό ἅγιος Παΐσιος του επέτρεψε νά πάη στήν ἱεραποστολή, γιατί εἶχε πληροφορία από τόν Θεό. Ἐνῶ σέ κάποιον ἄλλο, πού επέμενε νά πάη στήν ἱεραποστολή, του εἶπε: «Ἄν πᾶς, θά ντροπιᾶσης τήν Ἐκκλησία».

Ἐλεγε ό ἅγιος Παΐσιος: «Οἱ κοσμικοί θά χαθοῦν από τίς καταχρήσεις καί οἱ πνευματικοί ἀνθρωποι από τίς κατακρίσεις». Ἄλλοτε πάλι ἔλεγε: «Ἡ περιέργεια γεννᾷ τήν κατάκρισι. Ὅποιος δέν ἀσχολεῖται μέ τό τί κάνει ό ἄλλος, γλυτώνει από τήν κατάκρισι. Νά λές τήν εὐχή καί θά φεύγουν οἱ κακοί λογισμοί.

Μήν ασχολῆσαι μέ τούς ἄλλους, γιά νά ἔχῃς χρόνο νά ασχοληθῆς μέ τόν ἑαυτό σου».

Ὁ ἅγιος Παῖσιος ἐπέμενε πάρα πολύ στό νά μήν ἀλλάξουμε τόν καλογερικό τρόπο τῆς ζωῆς μας. Ἡ καταστροφή τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Μοναχισμοῦ εἶναι τό κοσμικό φρόνημα. Ἔλεγε: «Νά μή θέλῃς νά τά ἀπολαύσης ὅλα ἐδῶ. Ἄφησε νά ἀπολαύσης κάτι καί στήν ἄλλη ζωή. Π.χ. θέλουμε νά μή μᾶς κατηγορῆ κανεῖς, νά μή μᾶς ἐμπαιζῆ, νά μή μᾶς χλευάζῆ. Τότε τί θά ἀπολαύσουμε στήν ἄλλη ζωή; Πῶς θά σταθοῦμε κοντά στούς Ἁγίους, πού ἔφυγαν ὅλοι τους κακοθάνατοι (γιά τούς ἀνθρώπους);».

Ἐπίσης ἔλεγε: «Μή χάνετε τόν καιρό σας, ἀλλά νά ἀγωνίζεσθε γιά τήν ἀγιότητα. Ἡ καλύτερη ἐλεημοσύνη στόν κόσμο εἶναι νά γίνῃς ἅγιος. Ὁ ἅγιος βοηθᾷ καί ὅσο ζῆ ἀλλά καί μετά θάνατον».

δ'. Πνευματικό πρόγραμμα.

«Ἐμοῦ ἀντίδικοι, φησίν ἡ ἀκηδία, ὑφ' ὧν δέδεμαι νῦν, ψαλμωδία σύν ἐργοχείρῳ».

(Ἁγ. Ἰωάννου Σιναΐτου,
«Κλίμαξ», Λόγος ΙΓ')

Ὅταν πρωτοήλθαμε στό Ἅγιον Ὅρος, ὁ γ. Παῖσιος μᾶς συμβούλεψε: «Νά μήν ἀνοίγεσθε μέ φιλοξενίες, γνωριμίες, πανηγύρια. Οὔτε δωρεές νά παίρνετε χωρίς μεγάλη ἀνάγκη. Γιατί οἱ κοσμικοί δίνουν

κάποιο δῶρο καί μετά περιμένουν πολλά». Ὁ πνευματικός μας πάλι μᾶς ἔδωσε ἄλλη συμβουλή: «Νά κρατᾶτε πρόγραμμα». Καί ἐμεῖς καταλάβαμε, ὅτι ἡ πνευματική ζωή ἀνάμεσα σέ αὐτά τά δύο κινεῖται· στό νά μή ἀνοιγόμεστε καί στό νά κρατᾶμε πρόγραμμα.

Αὐτό ὅμως τό εἶδαμε καί στά ἄλλα γεροντάκια πού γνωρίσαμε. Ἡ ζωή τους ἐκινεῖτο γύρω ἀπό τό κελλί τους, τήν Ἐκκλησία, τό ἐργόχειρό τους, τό διακόνημα. Οἱ γνωριμίες τους ἦταν μόνο μέ τούς γειτόνους τους. Καί αὐτό μᾶς ἀνέπαυε πολύ. Στό τηλέφωνο –σταθερό– λίγα ἔλεγαν καί τό ἔκλειναν.

Εἶναι χαρακτηριστικό ἓνα γεγονός πού συνέβη σέ κάποιο κελλί στήν περιοχή μας, ὅπου ἔμενε ἓνα γεροντάκι. Τό γεροντάκι τό ἀνέλαβαν κάποιοι νέοι, οἱ ὁποῖοι στήν πανήγυρι κάλεσαν πολλούς γνωστούς τους. Τό γεροντάκι βλέποντας τήν πολυκοσμία εἶπε: «Αὐτό δέν ἦταν πανήγυρις, ἦταν συμπόσιο».

Ὅταν τοποθετοῦσαν τήν κεραία τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου, ἓνα ἄλλο γεροντάκι ἀπό τίς Καρυές ρώτησε τόν ὑποτακτικό του: «Τί εἶναι αὐτό, πάτερ Ραφαήλ, πού βάζουν στό βουνό;». «Κεραία γιά κινητά τηλέφωνα, γέροντα», εἶπε ὁ π. Ραφαήλ. Τότε ὁ γέροντας ἀπήντησε: «Κινητή τηλεφωνία; Ἄντίο ἡσυχία!!!».

Κάποτε ἐπισκεφθήκαμε ἓναν γέροντα. Τόν ρωτήσαμε: «Δέν ἔχεις ἀκηδία, γέροντα;». Καί αὐτός ἀ-

πήντησε: «Έχω πρόγραμμα. Γι' αυτό δέν ἔχω ἀκηδία».

Τί περιελάμβανε τό πρόγραμμα; Πρῶτα ἡ Ἀκολουθία καί ὁ Κανόνας. Μερικά γεροντάκια δέν εἶχαν παραλάβει νά κάνουν Κανόνα. Λίγοι ἔκαναν τήν Ἀκολουθία μέ κομποσχοῖνι. Οἱ περισσότεροι ὅμως διάβαζαν τήν Ἀκολουθία. Μερικοί ὄλα μαζί τό ἀπόγευμα. Ἐσπερινός, Παράκλησι, Ἀπόδειπνο, Χαιρετισμοί, Μεσονυκτικό, Ὅρθρος κρατοῦσαν περί τίς τέσσερες ὥρες. Μετά τήν Ἀκολουθία κάποιοι ξεκουράζονταν. Ἄλλοι διάβαζαν Ἀκολουθία τό πρωῖ καί μετά τήν Ἀκολουθία ἔπιναν ἕναν καφέ καί ἔβγαιναν στόν κήπο τους ἢ στά ἄλλα διακονήματα.

Στήν βιβλιοθήκη τοῦ κελλιοῦ τους δέν ὑπῆρχαν κοσμικά βιβλία. Αὐτά πού συναντοῦσες ἦσαν κυρίως τά «Ἀσκητικά» τοῦ ἀββᾶ Ἰσαάκ καί τοῦ ὀσίου Ἐφραίμ τῶν Σύρων, ἡ «Κλίμακα» τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, οἱ «Κατηχήσεις» τοῦ ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τά «Ἄπαντα τοῦ ἀγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου» τοῦ Διονυσίου Ζαγοραίου, ὁ «Εὐεργετινός», τό «Γεροντικό», ὁ «Συναξαριστής» καί πολλά μουσικά γιά τήν Πανήγυρι. Πανηγυρικά βιβλία εἶχαν τόν «Θησαυρό τοῦ Δαμασκηνοῦ» καί τόν «Μηλιάτη» καί ἱστορικά τήν «Ἱστορία τοῦ Παπαρηγοπούλου».

Ὅμως «τό πνευματικό ἔργο τοῦ μοναχοῦ, τό κύριο ἔργο του, δέν εἶναι τό διάβασμα, ἀλλά ἡ προσευ-

χή. Τό διάβασμα εἶναι τό γέμισμα». Ἔτσι μᾶς ἔλεγε ὁ πνευματικός.

Τά κελλιά μοιάζουν μέ μικρή βάρκα. Ἄν δέν ἀκολουθῆς αὐστηρό πρόγραμμα, κινδυνεύεις πνευματικά, γιατί ὑπάρχει χαλάρωσις. Στά Κοινόβια ὁμως τά πράγματα εἶναι διαφορετικά. Τό Κοινόβιο μοιάζει μέ καράβι πού προχωρᾷ στό πέλαγος. Ὁ κοινοβιατῆς συμμετέχει στήν χάρι τῆς προσευχῆς τοῦ Κοινοβίου καί χωρίς νά κάνη ιδιαίτερη προσευχή. Παίρνει τήν χάρι τῆς προσευχῆς, ἀρκεῖ νά κάνη ὑπακοή. Μέσα στό Κοινόβιο, εἶτε εἶναι κανεῖς καπετάνιος εἶτε ναύτης, θά φθάσῃ στό λιμάνι μαζί μέ ὄλους. Ὁ μάγειρας, ὁ τραπεζάρης, ὁ οἰκονόμος παίρνουν τήν χάρι τῆς προσευχῆς, ἔστω καί ἂν δέν συμμετέχουν στίς ἀκολουθίες, ἐφ' ὅσον βέβαια ἔχουν τόν νοῦ τους στόν Θεό τήν ὥρα τοῦ διακονήματός τους. Ἄν ὁμως λένε ἀνέκδοτα, δέν παίρνουν χάρι.

ε'. Περὶ προσευχῆς.

«Μή ὄλην τήν σχολήν σου περὶ τήν σάρκα ἔχε, ἀλλά ὀρισον αὐτῇ τήν κατά δύναμιν ἀσκησιν καί ὄλον τόν νοῦν σου περὶ τά ἔνδον τρέψον».

(Αγ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ,
«Περὶ ἀγάπης δ' ἑκατοντάς», ξγ')

Νά προσπαθοῦμε νά μή χάνουμε τήν μνήμη τοῦ Θεοῦ. Ταξίδευα κάποτε μέ τό πλοῖο τῆς γραμμῆς

ἀπό τήν Δάφνη πρὸς τήν Ἁγία Ἄννα. Εἶχα κλειστά
τά μάτια καί φαινόμεον σάν νά κοιμᾶμαι. Μέ πλη-
σίασε ἕνας ἠλικιωμένος μοναχός –ἦταν ὁ γ. Ἡσαΐας
ἀπό τήν Μ. Λαύρα– καί μέ ρώτησε: «Πῶς σέ λένε
καλογέρι;». Τοῦ εἶπα τό ὄνομά μου. Τότε μου εἶπε:
«Μή χάσης τήν μνήμη τοῦ Θεοῦ, καλογέρι. Ἄν χάσης
τήν μνήμη τοῦ Θεοῦ, θά κουρασθῆς σάν γεράσης. Ὁ
Ἄδάμ γι' αὐτό ἔχασε τόν Παράδεισο, γιατί ἔχασε
τήν μνήμη τοῦ Θεοῦ. Λέγε τήν εὐχή ὅσο μπορεῖς».
Πολύ παρηγορήθηκα ἀπό τούς λόγους του.

Ὁ πνευματικός μας μᾶς ἔλεγε νά μή μιλάμε μετα-
ξύ μας κατὰ τήν ὥρα τοῦ διακονήματος. Ἀκόμη νά
παίρουμε μαζί μας καί κανένα πατερικό βιβλίο,
ὅπως τήν «Κλίμακα» τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καί ὅταν
κάνουμε διάλειμμα νά διαβάζουμε λίγο ἀπό αὐτό ἢ
νά λέμε τήν εὐχή στό διακόνημα, λίγο πιό ἀργά ἀπό
ὅ,τι ὅταν κάνουμε τόν κανόνα μας. Νά μήν μιλάμε
μετά τό Ἀπόδειπνο, οὔτε τό πρωῖ, ὅταν τελειώση ἡ
Ἀκολουθία.

Γι' αὐτό λοιπόν: «Κάνε τό ἐργόχειρό σου προσευ-
χή καί τήν προσευχή σου ἐργόχειρο», δηλ. κύριο ἔρ-
γο σου. Ἔλεγε καί ὁ Γέροντάς μας: «Πάσχουν οἱ
ἄνθρωποι, γιατί ἔπαυσαν νά προσεύχωνται».

Γιατί ἀπό πολλούς ἡ προσευχή γίνεται σάν κατα-
ναγκαστικό ἔργο; Γιατί γίνεται τυπικά. Κάνουμε τόν
Ὅρθρο, τόν Ἐσπερινό, τό Ἀπόδειπνο, ἀλλά ἐνδιάμε-
σα τό μυαλό πετᾷ. Γι' αὐτό χρειάζεται συνεχῆς ἀ-

γώνας, όταν φεύγη ό νοῦς μας, νά τόν μαζεύουμε. Νά σκιρτᾶ ἡ καρδιά μας γιά τόν Χριστό.

Ἄλλά καί ὅταν κάνουμε τό διακόνημα, νά προσευχόμαστε. Τό κύριο ἔργο μας εἶναι ἡ προσευχή. Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι εἶσαι μάγειρας, κηπουρός, ἀγιογράφος. Νά πῆς στόν ἑαυτό σου: «Δέν εἶμαι μάγειρας· εἶμαι μοναχός. Δέν εἶμαι κηπουρός· εἶμαι μοναχός. Δέν εἶμαι ἀγιογράφος· εἶμαι μοναχός».

Ἐμεῖς εἶχαμε σάν ἐργόχειρο τήν ἀγιογραφία. Εἶχαμε πολλές ἐλλείψεις στό σχέδιο. Μᾶς παρακινούσαν κάποιοι νά ἀπευθυνθοῦμε σέ γνωστό Καθηγητή τῆς ἀγιογραφίας, γιά νά μᾶς λύνη τίς ἀπορίες. Τό εἶπαμε στόν πνευματικό, ἀλλά αὐτός δέν μᾶς ἔδωσε εὐλογία. Μᾶς εἶπε: «Δέν ἤλθατε ἐδῶ γιά νά γίνετε ἀγιογράφοι, ἀλλά μοναχοί. Ἡ ἴδια ἡ πείρα πού θά ἀποκτᾶτε, θά σᾶς διορθώνη. Τό κύριο ἔργο σας δέν εἶναι τό ἐργόχειρο, ἀλλά ἡ προσευχή. Ἐπειδή ὅμως δέν εἶμαστε ἀσώματοι ἄγγελοι, γι' αὐτό κάνουμε τό ἐργόχειρο. Καί μέ τήν προσευχή ἀγιάζεται τό ἐργόχειρο, ἀγιάζεται καί ὁ μοναχός. Μέ τό ἐργόχειρο, ζοῦμε χωρίς νά ἔχουμε τήν ἀνάγκη ἄλλων. Κάνουμε καί ἐλεημοσύνες».

Ὅταν λέμε τήν εὐχή, δέν πρέπει νά προσέχουμε οὔτε λογισμούς οὔτε αἰσθήματα, ὅπως ταραχή, θυμό, ἀνασφάλεια, φοβίες. Δέν πρέπει νά τά προσέχουμε αὐτά, γιατί καταστρέφουν τήν προσευχή. Ἐμεῖς ὀφείλουμε νά προσέχουμε στά λόγια τῆς εὐχῆς καί

νά έχουμε τήν μνήμη τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κἀνη ἔτσι, σιγά-σιγά ἀρχίζει νά γλυκαίνεται. Καί στήν συνέχεια δέν κάνει ιδιαίτερη προσπάθεια γιά νά προσευχηθῆ. Ἡ προσοχή κατά τήν διάρκεια τῆς ἡμέρας βοηθᾷ στήν καθαρότητα τῆς προσευχῆς μας τό βράδυ.

Εἶχαμε ρωτήσῃ κάποτε τόν ἅγιο Παῖσιο, πῶς μποροῦμε νά προσευχόμαστε. Μᾶς εἶπε: «Ἄν δέν μαλακώσῃ ἡ καρδιά, ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεί νά προσευχηθῆ. Σέ παγωμένη καρδιά δέν φυτρώνει τίποτα. Γι' αὐτό νά βλέπετε τήν ἁμαρτωλότητά σας, νά πενθῆτε γι' αὐτήν καί νά βλέπετε τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὅλα αὐτά μαλακώνουν τήν καρδιά. Ἰδίως ὅταν βλέπουμε τήν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, βγαίνει ἡ προσευχή ἀβίαστα. Νά προσευχώμεθα σάν ἁμαρτωλοί».

Ὁ ἅγιος Παῖσιος τόνιζε πολύ τήν προσευχή. Στό ἐργόχειρο, δέν ἄφηγε νά ἀκοῦμε κασέτες. Ἔλεγε: «Μυστικά, νοερά, νά προσεύχεσθε. Νά κάνετε ἕνα διάλειμμα μετά μία ὥρα. Διαβάστε κάτι. Κάντε ἕνα κομποσχοινάκι. Ἄν κάνετε ἔτσι, ξεκουράζεσθε καί εἶναι σάν νά ξεκινᾷτε τό διακόνημα πάλι ἀπό τήν ἀρχή».

Βρῆκε κάποτε ἕνα γεροντάκι, ὁ γέρο-Νικόδημος, ἕνα κασετόφωνο καί κάτι κασέτες μέ ψαλμωδίες. Ὅταν τίς ἄκουσε, μᾶς εἶπε: «Εὐφράνθηκα. Νά ἀκοῦτε κασέτες, εἶναι καλό πράγμα». Ὅμως μετά μία ἑβδομάδα ἦλθε στό κελλί μας λέγοντας: «Πατέρες

μήν ἀκοῦτε κασέτες. Ἔπαθα ζημιά. Ἔχασα τήν προσ-
ευχή. Ζαλίστηκε τό κεφάλι μου. Ἔνα βουητό ἔχω
συνέχεια στόν νοῦ μου».

στ'. Περί λογισμῶν.

«Ἀπό τήν ποιότητα τῶν λογισμῶν ενός ἀνθρώ-
που φαίνεται ἡ πνευματική του κατάσταση».

(Αγ. Παΐσιου Ἀγιορείτου,
Λόγοι Γ', «Πνευματικός ἀγώνας»)

Ἄν κάποιος θέλη νά ὠφεληθῆ, μπορεῖ νά ὠφεληθῆ
καί ἀπό τά ἀνάποδα. Καί ἄν δέν θέλη, δέν ὠφελεῖ-
ται ἀπό τίποτα, οὔτε καί ἀπό αὐτά πού εἶναι πρὸς
σωτηρίαν κατάλληλα.

Κάποιος προσκυνητής μοῦ ἔλεγε ὅτι ὠφελήθηκε
ἀπό ἕναν γάτο. Μοῦ εἶπε: «Ἦλθε ὁ γάτος καί κυλιό-
ταν στά πόδια μου, χωρίς νά μέ ξέρη. Ἐξω στόν κό-
σμο οἱ γάτοι εἶναι ἄγριοι. Ἐπειδή ἐμεῖς στόν κόσμο
εἴμαστε ἄγριοι, εἶναι καί τά ζῶα ἄγρια. Ἐνῶ ἐδῶ,
ἐπειδή οἱ μοναχοί εἶναι εἰρηνικοί, καί οἱ γάτοι εἶναι
ἡμεροί». Πολύ ὠφελήθηκα ἀπό αὐτόν τόν λογισμό.

Ὁ γέρο-Νικόδημος ἦταν κατάκοιτος. Μιά μέρα
μοῦ εἶπε: «Τί μεγάλη σοφία εἶναι τό ὅτι ὁ ἄνθρω-
πος βρῆκε τό κρεββάτι! Ἄν δέν ὑπῆρχε τό κρεββάτι,
θά ἤμουν στό πάτωμα καί θά περνοῦσαν ἀπό πάνω
μου τά ποντίκια καί οἱ κατσαρίδες. Καί πῶς θά μπο-
ροῦσαν τότε οἱ ἀδελφοί νά μέ περιποιῶνται, νά μέ

καθαρίζουν και νά μέ ταΐζουν; Ἐπρεπε νά σκύβουν συνέχεια». Ἐκανε ὀλόκληρη θεωρία γιά τά πλεονεκτήματα τοῦ κρεββατιοῦ, ἀντί νά ἀδημονῆ πού ἦταν καθηλωμένος πάνω σ' αὐτό, και εὐχαριστοῦσε τόν Θεό. Σ' αὐτό τόν βοήθησαν οἱ καλοί λογισμοί.

Τό ἴδιο ἔκανε και ἕνας ἄλλος πού ἔπαιρνε ψυχοφάρμακα. Ἀντί νά δυσανασχετῆ, δοξολογοῦσε τόν Θεό πού φώτισε τούς γιατρούς νά βροῦν τά ψυχοφάρμακα και μποροῦσε μέ αὐτά νά λειτουργήση φυσιολογικά μέσα στήν κοινωνία.

Μέ τά γεγονότα πού ἐπιτρέπει ὁ Θεός νά συμβαίνουν στήν ζωῆ μας, κάτι διορθώνεται μέσα μας, ἄν τό πάρωμε μέ καλό λογισμό. Ἄν θέλῃ ὁ ἄνθρωπος νά σωθῆ, ὅλα, και ὁ οὐρανός και ἡ γῆ, θά συμβάλουν στήν σωτηρία του. Ἄν δέν θέλῃ νά σωθῆ, ὅλα θά τοῦ φταίνε και δέν θά μπορῆ νά κάνῃ προκοπή.

ζ'. Ἐπικαιρότητα και μοναχισμός.

«Μή ἐρωτήσης πλέον περὶ τοῦ κόσμου, μήτε περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ».

(Ἀγ. Ἰσαάκ Σύρου, «Ἀσκητικά», Λόγος Π')

Συνήθως ἀπό τούς παλαιούς μοναχοῦς, ὅταν τούς πλησίαζες, ἄκουγες ἕναν λόγο στηρικτικό, πνευματικό. Μιά φορά προχωροῦσα στίς Καρυές και ὁ γ. Ἐφραίμ ὁ Λαυριώτης μοῦ εἶπε: «Πάτερ, στό χέρι σου νά κρατᾶς πάντοτε τό κομβοσκοῖνι, γιά νά θυμᾶσαι

τήν εὐχή». Τώρα πολλοί μοναχοί ἀσχολοῦνται ὑπερβολικά μέ τά σύγχρονα προβλήματα. Ὁ Γέροντάς μας δέν ἄφηγε νά ἀσχολούμαστε μέ αὐτά. Ἐλεγε ὅτι αὐτά εἶναι γιά τούς μεγάλους. Καί ὁ ἅγιος Παῖσιος, ἐνῶ μιλοῦσε καί γιά τά πατριωτικά καί γιά τόν Οἰκουμενισμό ἤ γιά ἄλλα σύγχρονα θέματα, καί μάλιστα ἐντόνα μερικές φορές, ὅμως τό βάρος τό ἔριχνε στά πνευματικά. «Κάνετε δουλειά στόν ἑαυτό σας. Εἶναι ἓνα ἐργόχειρο πού δέν τελειώνει ποτέ», ἔλεγε ὁ ἅγιος Γέροντας. Ἄν ὁ μοναχός ἀσχολῆται πολύ μέ αὐτά τά σύγχρονα προβλήματα, χάνεται, χάνει τόν ἑαυτό του. Χάνεται ἢ διάθεσις του γιά προσευχή καί τοῦ ἔρχεται ἀκηδία καί ἔντασις. Ἀλλά καί χωρίς προσευχή, χωρίς ἀλλαγὴ μέσα μας, πῶς μπορούμε νά βοηθήσουμε τήν Ἐκκλησία ἢ τήν πατρίδα μας; Ὅμως οὔτε καί νά κοιμώμεθα, καί νά ὀργώνουν οἱ ἐχθροί τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς πατρίδος μας.

Εἶχε πεῖ κάποτε ὁ π. Αἰμιλιανός ὁ Σιμωνοπετρίτης, ὅτι πολλοί θά πᾶνε στήν κόλασι ἀπό τήν ἐπικαιρότητα. Ὁ Γέροντας μπορεῖ νά ἀσχολῆται, ἀλλά, ἂν ἀσχολοῦνται οἱ μικροί, πλανῶνται.

η'. Σύγχρονος μοναχισμός.

«Εἶναι χρειά νά προηξεύρη τινάς, ὅτι δύο εἶδη κυβερνήσεως, καί διορθώσεως, φυλλάττονται εἰς τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Τό ἓν εἶδος ὀνομάζεται Ἀκριβεια, τό δέ ἄλλο, ὀνομάζεται Οἰκονομία καί Συγ-

κατάβασις, μέ τά ὁποῖα κυβερνοῦσι τήν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν οἱ τοῦ Πνεύματος οἰκονόμοι, πότε μέν μέ τό ἕνα, πότε δέ μέ τό ἄλλο».

(Ἁγ. Νικοδήμου Ἁγιορείτου,
«Πηδάλιον», ΜΣΤ Ἀποστολικός Κανών)

Ἄς μή κατακρίνουμε βλέποντας τίς ἀδυναμίες τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν μας. Οἱ σύγχρονοι νέοι πού γίνονται μοναχοί, ἐπειδή ἔζησαν ἔντονα τήν κοσμική ζωή, βγάζουν τίς ἀναθυμιάσεις τῆς κοσμικῆς ζωῆς καί στήν καλογερική. Γι' αὐτό ὁ Γέροντας πρέπει νά ἔχη πολλή διάκρισι καί πολλή πατρική ἀγάπη καί ἔμπονη προσευχή. Δέν φεύγουν εὐκολα οἱ ἐμπειρίες τῆς κοσμικῆς ζωῆς, ὅταν κάποιος τήν εἶχε ζήσει ἔντονα. Χρειάζεται συνεχῆς ἐξομολόγησις καί ταπεινώσις. Ἄς συγκρίνουμε τήν ζωή τῆς ἁγίας Φωτεινῆς τῆς Ἐρημίτιδος, πού ἦταν ὅλη παρθενική, μέ τήν ζωή τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Πόσο ταλαιπωρήθηκε ἡ δεύτερη! Ὅπως ἔλεγε καί ὁ ἅγιος Παΐσιος: «Ἵπάρχει καλό ὕλικό, ἀλλά θέλει δούλεμα καί παράδειγμα ἀπό τούς μεγάλους».

Εἶχαμε πάει κάποτε στόν παπα-Ἐφραίμ τόν Κατουνακιώτη. Μόλις πήγαμε, μᾶς ρώτησε ἄν εἶχαμε πάρει εὐλογία πού πήγαμε ἐκεῖ. Ὅταν τοῦ εἶπαμε ὅτι εἶχαμε εὐλογία ἀπό τόν πνευματικό, μᾶς εἶπε: «Ὁ πνευματικός εἶναι ἐγγύησις στήν πνευματική ζωή». Μείναμε κοντά του μιάμιση ὥρα καί μᾶς μιλοῦσε συνέχεια γιά τήν ὑπακοή. Μεταξύ τῶν ἄλλων

μᾶς εἶπε καί τό ἐξῆς: «Ὅταν πῆ ὁ ὑποτακτικός “εὐλόγησον”, σταματᾷ ὁ Γέροντας τήν ἐπιτίμησι. Ἀλλά νά μή λέμε τό “εὐλόγησον”, σάν νά θέλωμε νά κλείσωμε τό στόμα τοῦ Γέροντος».

Νά βλέπουμε τούς ἄλλους ὡς ἀσθενεῖς, ὄχι ὡς ἐμπαθεῖς, καί ὅτι ὅλοι εἴμαστε στό Νοσοκομεῖο, πού εἶναι τό κελλί μας ἢ τό Μοναστήρι μας. Ἐφ’ ὅσον μένουμε στό Νοσοκομεῖο, ὅλοι θά γιαντρευθοῦμε, δηλαδή θά ταπεινωθοῦμε, καί οἱ νοσηλευόμενοι καί οἱ νοσηλευτές.

θ'. Ἐπιλογικά.

«Θεολογοῦσιν οἱ ἄφωνοι θεολόγοι, τά ὠραῖα βραχάκια, καί ὄλη ἡ φύσις».

(Γέροντος Ἰωσήφ ἠσυχαστοῦ,
«Ἐκφρασις μοναχικῆς ἐμπειρίας», ΝΖ' ἐπιστολή)

Τό κύριο ἔργο τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ προσευχή. Καί μέσα σ' αὐτό εἶναι ὅλα τά ἄλλα ἔργα του. Ἄν κάνομε τόν μοναχισμό ἔργο κοινωνικό, πάει ὁ μοναχισμός. Ἐνῶ, ἄν ζοῦμε καλογερικά, βοηθᾶμε τόν κόσμο μέ τόν καλογερικό τρόπο τῆς ζωῆς μας.

Γνωρίζουμε ὅτι πολλοί ἄνθρωποι παίρνουν ναρκωτικά, ἔχουν τάσεις αὐτοκτονίας, ψυχοπάθειες, ἐγχειρίζονται, πεθαίνουν, ἔχουν πένθος... Ἐμεῖς πῶς μπορούμε νά τούς βοηθήσουμε; Ὅταν ἀσχολούμαστε μόνο μέ τόν πνευματικό μας καταρτισμό, φαίνεται

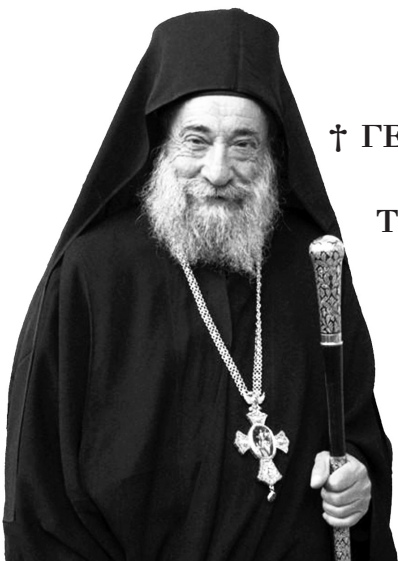
σάν νά κοιτᾶμε μόνο τόν ἑαυτό μας. Ὅμως δέν εἶναι ἔτσι. Διότι μέ τήν προσευχή, συμμετέχουμε στόν παγκόσμιο πόνο, πού αὐξάνει συνεχῶς. Ἀλλά καί μέ ὅσους μᾶς πλησιάζουν ἢ ἔρχονται στά μοναστήρια μας οἱ μοναχοί κάνουν κοινωνικό ἔργο, γιατί τούς βοηθοῦν καί πνευματικά καί ὑλικά, ἂν ὑπάρχει δυνατότητα.

Μήπως ἄραγε θά πρέπει νά ξαναρχίσουμε νά ζοῦμε πιό ἡσυχαστικά, πιό καλογερικά; Ἡ εὐλογία τῆς καλογερικῆς ζωῆς εἶναι αὐτή ἡ μονοτονία, διότι ἔτσι δέν ἔχουμε περισπασμούς. Ἄν κάνουμε αὐτήν τήν φαινομενικά μονότονη ζωή καί δέν ἐπιδιώκουμε νά δημιουργήσουμε κάτι καινούργιο, ἀποφεύγουμε τούς περισπασμούς καί αὐτό μᾶς βοηθᾷ πολύ στήν προσευχή.

Ἄν δέν μάθη ὁ ἄνθρωπος νά μαζεύεται, νά ζῆ ἐσωτερικά, ἡ πνευματική ζωή καταντᾷ τυραννία. Γι' αὐτό ἄς μή ζητᾶμε πολλές ἀνθρώπινες παρηγοριές στόν μοναχισμό. Ἀφήσαμε βέβαια τόν κόσμο, ἀλλά δέν φθάνει αὐτό. Πρέπει νά κάνουμε καί ἕναν ἄλλο ἀγῶνα, ἴσως πιό δύσκολο. Νά μὴν ἐπιθυμοῦμε πράγματα κοσμικά. Ὁ μοναχισμός εἶναι ἕνας ἅγιος τρόπος ζωῆς. Εἶναι παράδοσις πού ἔχει μία ἐσωτερικότητα: δέν συντηρεῖται ὡς ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Ἡ ἐλευθερία τῶν λογισμῶν μᾶς χαρίζεται ἀπό τήν μυστική ζωή πού ζοῦμε στό Ἅγιον Ὄρος.

Ένα καλογέρι μου είπε κάποτε ότι εύρισκόμενο στο δάσος και προσευχόμενο έπεσε σέ έκστασι. Ένοιωσε όλη τήν κτίσι, τά δένδρα, τά χορτάρια, τά πουλιά, ακόμη και τίς πέτρες νά φωνάζουν: «Δόξα σοι ό Θεός». Αυτό κράτησε γιά λίγο. Άρα αυτός ό τρόπος ύπάρχει σέ όλη τήν κτίσι. Αυτός ό μυστικός τρόπος ζωής δίνει νόημα στήν ζωή μας. Άν τον χάσουμε αυτόν, τά χάσαμε όλα.

† ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ
(1980-2018)

ὕπὸ ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Δοχειαρίου

Συμπληρώνεται ἤδη ἕνας χρόνος ἀπὸ τὴν ὁσία κοιμήση τοῦ μακαριστοῦ Γέροντά μας. Ἕνας ὀλόκληρος χρόνος, ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς λιγοστοὺς πού ἀπαρτίζουν τὴν πρόσκαιρη ζωὴ μας, καὶ ὅμως δέν μποροῦμε νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὁ Γέροντας ἀνεχώρησε ἀνεπιστρεπτί πρὸς τὰ ἐπέκεινα. Σάν κάπου νὰ πῆγε καὶ τὸν περιμένουμε μὲ γλυκεῖα ἀναμονὴ νὰ ἐπιστρέψῃ. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ πάντα στό μοναστήρι τὰ κάνουμε σάν νὰ πρόκειται σέ λίγο νὰ ἐπανέλθῃ καὶ νὰ μᾶς ἐλέγξῃ μὲ τὴν ἰλαρὴ ἐκείνη χαρμολύπη, ζωγραφισμένη στό κουρασμένο του πρόσωπο.

Εἶναι δύσκολο νά καταπιασθῆ κανεὶς μέ ἓνα πνευματικό μέγεθος σάν τόν γέροντα Γρηγόριο καί νά προσπαθῆ νά κάνη φανερή τήν κεκρυμμένη πνευματική του ζωή, νά καταστρώσῃ σέ χαρτί τούς πνευματικούς καί σωματικούς του καμάτους γιά τήν ἀνάδειξη καί ἀνασυγκρότηση τῆς Μονῆς, γιά τόν καταρτισμό τῆς ἀδελφότητας καί γιά τόν προσωπικό του ἁγιασμό. Μάλιστα ὅταν ὁ βιογραφούμενος ἔχει ὡς ὄρο ζωῆς τό «λάθε βίωσας» καί τήν προσποιητή κατά περίπτωση κατά Χριστόν μωρία, τότε τά πράγματα γίνονται πιό δύσκολα καί μόνον ἡ ὑπακοή καί ἡ συναίσθηση «τοῦ ἀφροσιώσασθαι τό χρέος» μποροῦν νά ἐξομαλύνουν τόν δύσκολο δρόμο τοῦ ἐγγειρήματος. Θά προσπαθήσουμε λοιπόν νά σκιαγραφήσουμε τήν ζωή τοῦ Γέροντα μόνον στό Ἅγιον Ὅρος, στό ὁποῖο ἐδαπάνησε ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς τό ἥμισυ τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, τριάκοντα ὀκτώ δηλαδή ὀλόκληρα χρόνια.

Ἐπιγραμματικά μόνον ἀναφέρουμε γιά τήν πνευματική του καταγωγή, δανειζόμενοι λόγια τοῦ ὀσίου Νείλου μέ μικρή παραλλαγή: «οὐ νόθον μόσχευμα, κάλλιστον δέ καί ἄγαν ἐπαινετόν ὑπῆρξε τοῦ ἀοιδίμου καί παναρέτου ἀββᾶ Ἀμφιλοχίου τοῦ Πατμίου, καί δικαίως τόν χαρακτήρα τοῦ ἀνδρός ὑπερλαμπρον ἔδειξεν ἐν ἑαυτῶ...»¹.

1. Πρὸβλ. Ὅσ. Νείλου, Ἐπιστολή ΝΔ', «Ἐπιστολαί», βιβλ. β', Φιλοκαλία, ΕΠΕ, Θεσ/νίκη 1997, τόμ. 11Δ, σελ. 36.

Τήν δεκαετία τοῦ 1970 ἕως τίς ἀρχές τοῦ 1980 συνετελέσθη στό Ἅγιον Ὄρος ἀληθινή κοσμογονία, τά ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας θά κρίνη ἡ ἱστορία, ὅταν παρέλθῃ «πᾶσα ἡ γενεά ἐκείνη...». Στίς μεγάλες καί βασιλικές Μονές, ὅταν πιά ἀπό τήν λειψανδρία εἶχαν φθάσει σχεδόν σέ ἀπόγνωση, ἐγκεντρίζονται νέες ἀδελφότητες, προερχόμενες εἴτε ἀπό μοναστήρια ἐκτός τοῦ Ὄρους εἴτε ἀπό ἐξαρτήματα τῶν Ἁγιορειτικῶν Μονῶν. Ἐκεῖ πού τό Ὄρος τό Ἅγιο ἔσβηνε, ἄρχισε ξαφνικά νά ἀνακαινίζεται «ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης αὐτοῦ». Μία θαλερή ἀνοιξη διαδέχθηκε τόν στυγνό χειμῶνα. Μία κατάσταση πού θύμιζε λίγο τήν ἐποχή τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτη, ὅταν, ἐρχόμενος ἀπό τόν Κυμινά, μετέφερε στόν ἡσυχαστικό καί ἐρημητικό ἕως τότε Ἀθωνα τό κοινοβιακό καί λαυρεωτικό σύστημα καί τό ἐκκλησιαστικό τυπικό, ὅπως εἶχαν παγιωθῆ στήν Μονή τοῦ Στουδίου.

Οἱ νέες ἀδελφότητες στίς Μονές πού ἐγκαταστάθηκαν ἐκτός τῆς μετατροπῆς τους σέ κοινόβιες ὄσων ἦσαν ιδιόρρυθμες, ἐγκατέστησαν σέ αὐτές καί τόν θεσμό τοῦ Γέροντα, κάτι πού εἶχε ἀνάγκη γιά τήν ἀναζωογόνησή του ὁ γηραιός Ἀθωνας τήν ἐποχή αὐτή. Κατά τά ἄλλα, ἡ βαθειά πνευματική παράδοση τοῦ Ἁγίου Ὄρους μετεστοιχείωσε τούς νέους μοναχούς καί ὁ ἐγκεντρισμός φαίνεται πῶς στέφθηκε μέ ἐπιτυχία, ἀφοῦ ὅ,τι ἔγινε δέν ἦταν δυνατόν νά μήν

ἦταν στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ καί τήν μητρική πρόνοια τῆς Παναγίας.

Τήν χρονική αὐτή στιγμή, τέλος τοῦ '70, καί ἡ ἀδελφότητα τῆς Μονῆς Προυσιωτίσσης ὑπό τόν γέροντα Γρηγόριο θέλησε νά μεταφυτευθῆ στόν ἱερό Ἴθωνα, τήν κοινή πατρίδα καί χώρα τῶν μοναχῶν. Θά παρατρέξουμε τίς πολλές λεπτομέρειες, καί γιά νά μή μακρύνουμε τόν λόγο, ἀλλά καί γιατί ἀκόμη πολλά πρόσωπα εὐρίσκονται ἐν ζωῇ καί θά πρέπει νά δοθῆ πίστωση χρόνου νά κριθοῦν ἀπό τήν ἀδέκαστη ἱστορία. Ὁ Γέροντας σάν τόπο ἐγκατάστασης δέν προτίμησε τήν Μονή Βατοπεδίου, ἡ ὁποία διά τοῦ προηγουμένου Ματθαίου ἐπίσημα μᾶς προσκάλεσε. Δέν ἔστρεψε τό βλέμμα πρός τήν Ἰβήρων, στήν ὁποία μᾶς παρέπεμψε ἡ Πατριαρχική Ἐξαρχία, ἀλλ' οὔτε καί στήν Ξηροποτάμου, γιά τήν ὁποία ὁ προηγούμενος Εὐσέβιος ὄχι μόνον μᾶς προσκάλεσε, ἀλλά καί μᾶς παρεκάλεσε. Ἡ ψυχή του ἀναπαύθηκε στήν πτωχή ἀλλ' εὐμορφη Μονή τοῦ Δοχειαρίου, στήν Μονή τῶν Ἀρχαγγέλων καί τῆς Παναγίας Γοργοῦπηκίου. Αὐτόν τόν δρόμο ἐξάλλου τοῦ ὑπέδειξε καί ὁ πολύ εὐλαβούμενος τήν Γοργοῦπήκοο γέροντας Ἐφραίμ Κατουνακιώτης. «Ὅλοι οἱ Ἅγιοι –τοῦ εἶπε– τήν Παναγία προσκυνοῦν».

Στήν Μονή ὁμως ἐπικρατοῦσε μιά δύσκολη κατάσταση. Οἱ ἐλάχιστοι παλαιοί πατέρες ἤθελαν νά παραδώσουν τήν Μονή σέ ζηλωτές. Ἡ Ἱερά Κοινότης

καί ἡ Ἐξαρχία προωθοῦσαν ἀδελφότητα ἀπό ἄλλη πολυάριθμη Μονή. Μέσα σέ ἓνα τέτοιο κυκεῶνα νά ἴμαστε κι ἐμεῖς ἀπό τόν Προυσό πού ζητᾶμε ἐγκαταβίωση στήν Μονή. Φαίνεται ὅμως πώς οἱ Ἀρχάγγελοι εἶχαν κάμει τήν ἐπιλογή τους. Δέν ἀναφερόμαστε σέ ἀνούσιες πλέον σήμερα λεπτομέρειες. Μετά ἀπό πολλά, οἱ εὐάριθμοι ἀπό τήν συνοδία τοῦ Γέροντα ἔμειναν στήν Μονή τόν Μάιο τοῦ 1980. Ἡ ἀβεβαιότητα ὅμως γιά τό μέλλον ἦταν ἐμφανής.

Τίς ἡμέρες αὐτές ἓνας μοναχός, ὅπως ἐκμυστηρεύθηκε ἀργότερα, εἶδε τό ἐξῆς ἀποκαλυπτικό ὄνειρο-ὄραμα: Βρέθηκε πίσω ἀπό τόν ἀμυντικό πύργο τοῦ μοναστηριοῦ, πλησίον στά κτιτορικά κυπαρίσσια. Ἐκεῖ βλέπει σέ μικρή ἀπό αὐτόν ἀπόσταση τόν ἀρχάγγελο Μιχαήλ, σάν ἓνα ὑπερμεγέθη ἄνδρα, νά βαστάζει στούς ὤμους του τό μοναστήρι σέ μικρογραφία, καί στρεφόμενος πρός τόν μοναχό τοῦ εἶπε: «Περιέρχομαι ζητῶν ἄνδρα ἱκανόν, ἵνα ἀποθέσω ἐπί τῶν ὤμων αὐτοῦ τήν διακυβέρνησιν τῆς Μονῆς ταύτης». Καί δέν ἄργησε νά τόν εὔρη στό πρόσωπο τοῦ γέροντος Γρηγορίου, ὁ ὁποῖος ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς του ἐβάστασε κυριολεκτικά τήν Μονή στούς ὤμους του καί δέν διέψευσε τίς προσδοκίες τοῦ Ἀρχαγγέλου.

Στίς 15-9-1980 ἔγινε ἡ ἐνθρόνιση τοῦ Γέροντα ὡς πρώτου ἡγουμένου καί κοινοβιάρχου μετά ἀπό αἰῶνες ἰδιορρύθμου βίου τῆς Μονῆς. Παρέστη σύμπασα

ἡ Ἱερά Κοινότης καί μερικοί ἡγούμενοι. Ἡ Μονή ὁμῶς εὐρίσκετο σέ ἀξιοθρήνητη κατάσταση. Ὅσα θά περιγράψω ἐν συντομίᾳ νά μὴ θεωρηθοῦν ὑπερβολές. Εἶναι γεγονότα πραγματικά, ἂν καί θυμίζουν ἀπωχημένες ἐποχές.

Τό μοναστήρι, ὅπως προαναφέραμε, ἀκολουθοῦσε τό ιδιόρρυθμο σύστημα, γι' αὐτό δέν ὑπῆρχαν οὔτε μαγειρεῖο οὔτε σκεύη μαγειρικά οὔτε πιάτα οὔτε κουταλοπίρουνα. Τό ἀρχονταρίκι μᾶς φιλοξένησε τόν πρῶτο καιρό. Τά οἰκονομικά τῆς Μονῆς προέρχονταν ἀπό τήν πενιχρή οἰκονομική ἐνίσχυση τῆς πολιτείας, σάν ἓνα ὑποτυπῶδες ἀντιστάθμισμα γιά τήν ἀπαλλοτριώση, δήμευση οὐσιαστικά, τῆς ἀγροτικῆς ἐκτός Ἁγίου Ὁρους περιουσίας τῶν Μονῶν. Τά λιγοστά ἀστικά ἀκίνητα, τά ὅποια ἀποκτήθηκαν μετὰ ἀπό πώληση δύο μετοχίων, μᾶλλον προβλήματα προσέθεσαν παρά οἰκονομική βοήθεια. Τό δάσος ταλαιπωρημένο ἀπό τήν ἀδηφαγία τῶν ἐμπόρων, χωρίς τήν ὑπαρξή δρόμου ἐλάχιστα προσέφερε. Τά κελλιά τῆς Μονῆς σέ ἀπελπιστική κατάσταση. Ὅπως ἕνας-ἕνας πέθαιναν οἱ παλαιοί πατέρες, ἔπαιρναν τά ὅποια χρήσιμα, καί τά ὑπόλοιπα (ροῦχα κλπ) σκορπισμένα καταγῆς θύμιζαν ἔφοδο ληστῶν. Οἱ στέγες ἔτρεχαν. Τζάμια σπασμένα. Οἱ πόρτες παραβιασμένες (Ἱεροκοινοτική Ἐπιτροπή στήν προσπάθεια νά ἀνακαλύψῃ καί ἐξώσῃ τούς ζηλωτές ἔσπασε ὅλες τίς πόρτες!). Δοχεῖο τῆς Μονῆς ἦταν τό κατάστημα τοῦ

μακαρίτη Σβούκη στήν Δάφνη. Ἄπό ἐκεῖ ἔπαιρναν λίγα τρόφιμα βερεσέ, γιά νά περάσουν ὑποτυπωδῶς.

Μία ἡμέρα, ἐνθυμούμαστε ἐνδεικτικά, θελήσαμε νά μαγειρέψουμε κολοκυθόρουζο. Ζητήσαμε ἀπό τόν προηγούμενο Εὐδόκιμο, δοχειάρη τότε, λίγο ρύζι. Μᾶς ἔδωσε –αὐτό ὑπῆρχε– ἕνα μικρό τσουβαλάκι, τήν ἡλικία τοῦ ὁποίου θά εὕρισκες μόνον μέ ἐνεργό ἄνθρακα! Τό περιεχόμενο τό εἶχαν ἀλέσει κυριολεκτικά τά ποντίκια καί ἦταν ἀνάμεικτο μέ τίς ἀκαθαρσίες τους. Πῶς ὅμως νά τό διαλέξη καί καθάριση ὁ δυστυχής μάγειρας; Προσπάθησε, προσπάθησε, ἀλλά μάταιη ἀπέβαινε κάθε προσπάθεια. Τελικά, μέ πόνο ψυχῆς, ἀφοῦ τό ἔπλυνε, τό μαγείρεψε ὅπως ἦταν, προσθέτοντας ἀρκετό δυόσμο καί πιπέρι, γιά νά μή γίνη φανερό ἡ πρόσμειξη!

Ἦλα αὐτά καί ἄλλα πολλά ἀντανακλοῦσαν στό πρόσωπο τοῦ Γέροντα. Καί αὐτός μπροστά στό μέγεθος τῶν ἀνυπέρβλητων δυσκολιῶν δέν ὠρρώδησε. Ἔπρεπε νά γίνη ὅλων τῶν πρακτέων ὑφηγητής. Νά ὑποδείξη σέ κάθε πρόβλημα καί δυσκολία τήν ἀνάλογη λύση, ὅχι ἐπιστατῶν ἀλλ' ἐργαζόμενος μέ ὅλες τίς πενιχρές ἀλλά ἀνεξάντλητες δυνάμεις του πρῶτος αὐτός. Τούς πεσμένους σοβάδες τῶν τοίχων τῶν κελλιῶν καί τά μπαγδαντιά τῶν ὀρόφων τά κλείναμε μέ ἀσβέστη καί ἄχυρο, χωρίς μυστρί, ἀλλά μέ τίς παλάμες, καί μετὰ ἀσπρίζαμε, γιά νά γίνη τό κελλι κατοικήσιμο. Οἱ νεροποντές ἀντιμετωπίζονταν μέ τε-

νεκέδες πάνω από τά ταβάνια. Τίς χορταριασμένες αϋλές τίς καθαρίζαμε κόβοντας τά ύψηλά χόρτα (κυρίως βουζα) μέ σκαλιστηράκια καί σκεπάρνια. Τά δασωμένα έλαιόδενδρα τά καθαρίζαμε ύλοτομώντας πουρνάρια, κουτσουπιές καί σπάρτα μέ τσεκουράκια καί βατοκόπους καί υπό τό εἰρωνικό μειδίαμα παλαιῶν Ἀγιορειτῶν, οἱ ὅποιοι ἔλεγαν «Τί τά καθαρίζετε; Πάλι τό ἴδιο θά γίνουν». Παρ' ὄλα αὐτά, τήν πρώτη χρονιά βγάλαμε στό ἀπαρχαιωμένο λιотρίβι τῆς Μονῆς τό πρῶτο μας λάδι. Φτιάξαμε μάλιστα κατά τήν παράδοση μέ τό πρῶτο λάδι καί τίς καθιερωμένες τηγανίτες. Ὅμως τό λάδι, ἐπειδή δέν ὑπῆρχε διαχωριστήρας, ἦταν πικρό καί δυσκολοκαστάπιτο. Τήν ἐποχή αὐτή μᾶς ἐπισκέφθηκε ὁ φρούραρχος τοῦ Καρπενησίου, τόν ὅποιο φιλοξenoῦσε ὁ Γέροντας στήν Μονή Προυσοῦ. Ὅταν ἀντίκρουσε τήν κατάσταση τοῦ μοναστηριοῦ καί τῶν μοναχῶν, ἔφυγε κλαίγοντας καί εἶπε στόν Γέροντα: «Ἦσουν ἄρχοντας καί ἔγινες ζητιάνος».

Ἔτσι διῆλθε τά πρῶτα χρόνια στήν Μονή ὁ Γέροντας «ὑστερούμενος, θλιβόμενος, κακουχούμενος», «ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσί». Σκῆπτρο του βασιλικό ἦταν ἡ σκούπα, καί μάλιστα σκούπα ἀπό τσαλιά (κλαδιά) σουσοῦρας. Τέθριππον ἄρμα τό φαράσι. Ἀλλά καί τό λάστιχο δέν ἀπέλιπε ἀπό τά χέρια του, ποτίζοντας τά πολυπληθῆ λουλούδια. Κάποτε εὑρέθη στήν Μονή ὡς πρόεδρος Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας

ὁ Σταυρουπόλεως Μάξιμος, σχολάρχης τῆς Χάλκης καί ἐραστής τῆς καθαριότητος, καί εἶπε στόν Γέροντα: «Δέν πιάνεσαι πουθενά. Προσπαθῶ νά βρῶ καμιά ἀπόμερη γωνιά ἀσκούπιστη καί ἀνεπιμέλητη καί δέν βρίσκω».

Τούς ὀλίγους παλαιούς πατέρες πού βρῆκε στήν Μονή δέν τούς πείραξε οὔτε τούς ἀνάγκασε νά ἀκολουθήσουν τό κοινόβιο. Τούς ἔδινε καί τροφίμα, νά πορεύονται στό κελλί τους ὅπως ἀναπαύονταν. Αὐτήν τήν διάκριση καί οἰκονομία ἐθαύμασε καί ἐπαίνεσε καί ὁ μητροπολίτης Αὐγουστίνος Καντιώτης, ὅταν τό 1982 βρέθηκε στήν Μονή προσκεκλημένος γιά τήν πανήγυρη, λέγοντας στόν Γέροντα: «Μπράβο, εἶσαι Λένιν. Χριστιανός ὅμως Λένιν».

Ὅταν τό ΚεΔΑΚ ἄρχισε νά ἐπιτελῇ ἀναστηλωτικά ἔργα στό Ὅρος, δημιούργησε ὁ Γέροντας σιγά-σιγά οἰκοδομικό συνεργεῖο καί τά ἔργα πού μελετοῦσε καί χρηματοδοτοῦσε τό Κέντρο τά ἐκτελούσαμε ἐμεῖς. Ἔτσι ἔμεναν κάποια χρήματα στήν Μονή. Στά ἔργα αὐτά ἀλλά καί στά ὑπόλοιπα ἐντός καί ἐκτός τῆς Μονῆς, πάντα παρών ὁ Γέροντας. Μέ τόν λοστό καί τόν κασμά νά κατεδαφίζη τά πλινθόκτιστα ἀποσαθρωμένα διαχωρίσματα, τά ἐτοιμόρροπα ταβάνια, τά σαπισμένα πατώματα. Νά εἶναι ὅλος ὀφθαλμός πρὸς ἀποφυγὴν ἀτυχήματος. Νά γεμίζη μέ τό φτυάρι τσουβάλια μέ μπάζα, γιά νά τά μεταφέρουν ἐκτός τῆς Μονῆς «ἄνδρες φωτοφόροι», τά λογικά ὑ-

ποζύγια τοῦ Χριστοῦ, αὐτοί πού φέρουν ἐπωμάδιον τόν σταυρόν τοῦ Κυρίου, οἱ ἀρνησικοσμοὶ μοναχοί.

Στό οἰκοδομικό-ἀνακαινιστικό ἔργο στήν Μονή ὑπῆρξε συντηρητικός. Σεβάστηκε τήν παλαιά μορφή της καί δέν τήν ἀλλοίωσε, ἀλλά καί ὅποια στοιχεῖα μπόρεσε νά κρατήσῃ τά κράτησε, σέ μνημόσυνο αὐτῶν πού πρῖν ἀπό τόν ἴδιο ἐκοπίασαν γιά τήν συγκρότηση τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἐκεῖ ὅμως πού εἶχε εἰδικότητα ἦταν οἱ πέτρες. Διάλεγε αὐτές πού εἶχαν «πρόσωπο» καί ἦταν γιά κτίσιμο, αὐτές πού ἦταν γιά «γέμισμα», αὐτές πού χρησίμευαν γιά καλντερίμια. Καί ὅταν ὑπῆρχαν βράχια μεγάλα, μέ τήν βαρειά τά θρυμματίζε, προσέχοντας νά τά χτυπάῃ ἐκεῖ πού εἶχαν νερά, γιά νά βγαίνουν πέτρες κατάλληλες γιά κτίσιμο. Σέ ὅλα διδάσκαλος καί πρωτεργάτης. Μέ ἀνείπωτους κόπους, σάν ἓνας νέος Βεσελεήλ, «ἀνέστησε τήν σκηνήν τήν πεπτωκυῖαν» τῶν θείων Ἀρχαγγέλων. Καί σήμερα, ὅποιος βλέπει ἀπό κοντά ἢ μακριά τό μοναστήρι, δέν μπορεῖ παρά νά θυμηθῇ τά τοῦ μάντεως Βαλαάμ: «Ὡς καλοί οἱ οἴκοί σου Ἰακώβ, αἱ σκηναί σου Ἰσραήλ!»².

Δέν ἔμεινε ὅμως μόνον στό ἀναστηλωτικό ἔργο. Προσπάθησε νά ἐξασφαλίσῃ τήν λειτουργία τῆς Μονῆς ἀξιοποιώντας τήν γῆ. Πολλές φορές ἔλεγε καί σέ μᾶς ἀλλά καί σέ Συνάξεις Διπλῶν: «Ὁ ἀνατολι-

2. Ἀριθμ. κδ' 5.

κός μοναχισμός είναι αγροτικός· δέν στηρίζεται στις επιχειρήσεις, αλλά στην καλλιέργεια της γῆς». Γι' αυτό, άνοιξε νέους κήπους, όπου υπήρχε λίγο νερό και προσεφέρετο τό έδαφος. Φύτεψε άμπελώνες, έλαιώνες, δένδρα όπωροφόρα και καρποφόρα. Όπου εύρισκε χῶμα, φύτευε δένδρο και τό πότιζε μέχρι «νά άναστηθῆ», όπως έλεγε. Μάλιστα, όταν δέν εύρισκε τόπο κατάλληλο, φύτευε δένδρα και μέσα στον κήπο, άλλ' ό δύστροπος κηπουρός κρυφά τά ξερρίζωνε, για νά μήν άχρηστευθούν οι λιγοστοί μας κηποι. Άκόμη και άλυκές δημιούργησε για παραγωγή άλατιού, στην προσπάθειά του νά άπαγκιστρώση τήν Μονή από τήν έξάρτηση τῆς άγοράς ἤ και νά τήν καταστήση έτοιμη και αυτοδύναμη σέ συνθηκες έκτακτης ανάγκης.

Φύτεψε επίσης πολλούς φοίνικες, για νά θυμάται τό λίκνο του μοναχισμού, τίς έρήμους τῆς Αιγύπτου και τῆς Λιβύης. Μετά τήν κοίμησή του όμως, «σκόληξ έωθινή επάταξεν αυτούς» και ξηραίνονται. Σάν νά θέλησε νά πάρη μαζί του τό όραμα τῆς Θηβαΐδος και του αιγυπτιακού μοναχισμού ως ανεφίκτων πλέον...

Άρχές τῆς δεκαετίας του 1990 άρχισε, οὐκ άθεεί, ἤ άνοικοδόμηση του μετοχίου στον Σοχό Λαγκαδά. Νέοι κτιτορικοί κόποι. Τόν πρώτο καιρό χωρίς καταλύματα, ἤ διαμονή στό υπαιθρο ἤ σέ σκηνές. Ό Γέροντας μέ ένα σκεπάρι όλη μέρα καθαρίζει μαδέρια

καί τάβλες, βγάζει πρόκες, σκουπίζει. Ἐπειδή ὁμως ἐπρόκειτο νά γίνη ἔργο Θεοῦ καί νά στηθῆ τόπος ἀσκήσεως, προσευχῆς καί λατρείας, ὁ ἀντικείμενος δέν ἠσυχάζει. Ἐμφανίζεται στόν Γέροντα ὡς λέων πῦρ πνέων καί τρίζοντας τά δόντια τοῦ λέγει: «Θά σέ κανονίσω ἐγώ». Πράγματι, χτύπησε τόν Γέροντα στό πιό λεπτό σημείο, στά πατρικά του σπλάγχνα. Ράγισε ἡ καρδιά σάν τήν πέτρα τήν ἀκρότομη πού χτύπησε στήν ἔρημο ἡ ράβδος τοῦ Μωυσῆ. Ἔτρεξαν κρουνοί δακρῶν καί χεύματα πόνου ἀμετρήτου γιά «τούς δελεασθέντας ὑπό τῆς πολυμεθόδου πανουργίας τοῦ ψυχοφθόρου λύκου». Καί αὐτά, γιατί γνῶριζε ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος «τήν ἴσην κρίνει ἀπόπτωσιν τῶ ἀλόγως ἀναχωροῦντι καί ἀποσχίζομένῳ πατρός τοῦ καί αὐτό τό θεῖον ἐπάγγελμα ἀπορριπτομένου»³. Αὐτός ὁμως εἶναι ὁ κληρὸς τῶν πνευματικῶν πατέρων, νά ἐπαναλαμβάνουν συνεχῶς «υἱούς ἐγέννησα καί ἐξέθρεψα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν»⁴. Ὁ Θεός ὁ εὐσπλαγχνός καί πολυέλεος ἅς μᾶς ἐλεήση ὅλους καί ἡ σοφή του πρόνοια νά οἰκονομήσῃ τήν σωτηρία μας.

Ὁ Γέροντας ὑπῆρξε θιασώτης τῆς μοναχικῆς βί-
ας. Θεωροῦσε «βδέλυγμα παρά Κυρίῳ πᾶσαν ἀνά-
παυσιν σαρκός». Γι' αὐτό, οὔτε ὁ ἴδιος ραθύμησε,

3. Ὅσ. Θεοδώρου Στουδίτου, ἐπιστολή 8, «Ἐπιστολαί», *Φιλοκαλία*, ΕΠΕ, Θεσ/νίκη 1999, τόμ. 18B, σελ. 50.

4. Πρβλ. Ἦσ. α' 2.

οὔτε τὰ καλογέρια ἄφηνε σέ χλωρό κλαρί νά τραγουδοῦν σάν τὰ καλοκαιρινά τζιτζίκια ἀμέριμνα καί ἀργόσχολα. Τίς ἄυπνες νύχτες του σκεπτόταν μέ τί θά ἀπασχοληθοῦν τήν ἐπόμενη μέρα, γιατί ἡ ἀργία γίνεται δάσκαλος κάθε κακίας. Δέν ἤθελε πολλές ἀνέσεις καί εὐκολίες. Προτιμοῦσε τόν κόπο τόν ἅγιο, πού γίνεται προπομπός στήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἦθελε τόν μοναχό συνεπῆ στήν ἐπιτέλεση τοῦ ἀτομικοῦ κανόνα. «Τό λιγώτερο πού ἔχει νά κάνη ὁ μοναχός –ἔλεγε– εἶναι νά παρακολουθήσῃ τήν ἀκολουθία καί νά κάνη τόν κανόνα του». Ὅταν μοναχός τοῦ ἀνέφερε ὅτι κάποιες φορές δέν προλαβαίνει νά ὀλοκληρώσῃ τόν κανόνα, τοῦ εἶπε: «Ἐγώ γιά τόν κανόνα εὐθύνη δέν λαμβάνω». Καί ἄλλους, πού εἶχαν πολλά «χρεωστούμενα», τούς ὑποχρέωσε νά ἐξοφλήσουν, προκειμένου νά προσέλθουν στά ἄχραντα μυστήρια. Κάποιος ἄλλος νεώτερος, ἀποκαμωμένος ἀπό τούς κόπους, τόν ρώτησε: «Ἐμεῖς, Γέροντα, πότε θά χορτάσουμε τόν ὕπνο;». «Ποτέ!», ἀπήντησε ὁ θιασώτης τῆς ἀγίας βίας.

Στόν Γέροντα δέν ἄρεσαν οἱ μετακινήσεις τῶν μοναχῶν, οἱ ἐκδρομοῦλες, τά προσκυνήματα, οἱ ἐκτός Ἁγίου Ὄρους μεταφορές λειψάνων καί ἀγίων εἰκόπων, οἱ διαλέξεις. Ἀγαποῦσε τό μοναστήρι –«ὦκτειρε καί τόν χοῦν αὐτοῦ»– τό ἀγαπημένο του κελλί, τήν πτωχή του γωνιά. Ὅταν γιά κάποια ἀνάγκη ἤ

γιατρούς ἔβγαινε ἔξω, προσπαθοῦσε τό συντομώτερο νά ἐπιστρέψη.

Γιά τά φαγητά τῆς τράπεζας προτιμοῦσε τό λιτό καί ἀπέριττο μαγεῖρευμα. Δέν τά ἔβαζε ὅμως καί μέ τούς μαγεῖρους, ἐπειδή τό διακόνημα αὐτό εἶναι βαρῦ στά κοινόβια καί δυσκολοπροτίμητο. Μερικές φορές μαγεῖρευε ὁ ἴδιος καί τά φαγητά του εἶχαν μιά νοστιμιά καί χάρη ἰδιαίτερη. Προπαντός μαγεῖρευε στά σπίτια τοῦ βουνοῦ, ὅταν ἐκτελοῦνταν ἐκεῖ ἐργασίες, καί ἔφτιαχνε ἀπλᾶ φαγητά στούς παλιούς κτιστούς ξυλόφουρνους, πού μένουν ἀξέχαστα σέ ὅσους τά δοκίμασαν, γιατί προέρχονταν ἀπό μία ἀγαπῶσα πατρική καρδιά. Ὅταν δέ περνοῦσε ἀπό τό μαγειρεῖο καί εὔρισκε πιάτα ἢ σκευή ἀπλυτα, δέν τό θεωροῦσε ἐντροπή νά τά πλύνῃ.

Ἄγνοοῦσε τίς λεγόμενες συνάξεις τῆς ἀδελφότη-
τας. Ὅ,τι εἶχε νά πῆ τό ἔλεγε στήν τράπεζα ἐνώπιον
ὄλων καί αὐτῶν τῶν προσκυνητῶν. Ἀκολουθοῦσε τό
ἀποστολικό «τούς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων
ἔλεγε, ἵνα καί οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι»⁵. Μιλοῦσε
γενικά ἢ καί ἀνέφερε συγκεκριμένα πρόσωπα χωρίς
δισταγμό.

Φρόντιζε τούς ἀδελφούς στίς ἀσθένειές τους καί
στήν ἐκδημία τους κατήγαγε δάκρυα. Στίς ἀτέλειω-
τες ἄυπνες νύχτες του ἔκανε κομβοσχόινι γιά κάθε
μοναχό του, καί γιά τούς συνοδοιπόρους του καί γι’

5. Α' Τιμ. ε' 20.

αυτούς πού είχαν φύγει ή λοξοδρομήσει, αλλά και για τούς έχοντας προβλήματα κοσμικούς. Από τά έλέη πού συγκέντρωνε έλεοῦσε «δικαίους και άδικους» άδιάκριτα. Κάποτε δάνειζε και χωρίς έλπίδα έπιστροφής.

Είναι γραμμένο: «*Ηγούμενόν σε κατέστησαν; Μή έπαίρου· γίνου έν αυτοίς ώς εις έξ αυτών*»⁶. Πραγματικά σέ τίποτε δέν ξεχώριζε από τούς ύπόλοιπους μοναχούς· ούτε στην ένδυμασία ούτε στην εργασία. Μόνον στό λιγοστό του φαγητό και αυτό λόγω άσθενείας. Μαζί στην εκκλησία, στην τράπεζα, στις παγκοινιές. Από τίς τελευταίες, εκείνη πού είχε χάρη ιδιαίτερη ήταν ή συγκομιδή τής έλιās. Σέ αυτήν συμμετείχαν όλοι εκτός από τόν άρχοντάρη. Είναι γεγονός ότι τά διακονήματα στά κοινόβια δημιουργούν ένα πολυμερισμό και ίσως κάποια αντιπαράθεση, αλλά τό μάζεμα τής έλιās φέρνει τούς άδελφούς κοντά. Ήταν τής χρονιάς τό πανηγύρι. Όπως πάντα ό Γέροντας μαζί μας, κορυφαίος του χοροῦ. Δέν επέτρεπε κουβέντες, άφιδιασμούς, γέλωτες, φωνές. Ήθελε νά εργαζώμαστε έν σιωπή. Έβαζε συνήθως κάποιον νά λέγη εκφώνως τήν ευχή ή νά άπαγγέλλη τούς χαιρετισμούς. Τό δέ άπόγευμα άργά, τήν ώρα πού άρχιζε νά σκοτεινιάζει, στην έπιστροφή, δίπλα στην θάλασσα, ένας πίσω από τόν

6. Σοφ. Σειράχ λβ' 1.

ἄλλο ἀπαγγέλαμε τό ἀπόδειπνο. Ὡ χρόνοι καί καιροί, πῶς παρήλθατε ἀνεπιστρεπτί!

Δέν μποροῦμε νά παραλείψουμε ἀδακρυτί αὐτό πού συνέβη τελευταία φορά πού μαζεύαμε ἐλιές, ζῶντος τοῦ Γέροντος. Ἦταν Ὀκτώβριος τοῦ 2017. Ὁ Γέροντας βαριά ἄρρωστος θά ἔφευγε γιά τό νοσοκομεῖο. Λίγο πρὶν ἀναχωρήσῃ ἦλθε ἐκεῖ πού μαζεύαμε ἐλιές καί μᾶς λέγει: «Πατέρες, νά μαζέψω κι ἐγώ δυό φοῦχτες ἐλιές. Ἔτσι γιά τό καλό. Γιά τό λάδι στά καντήλια τῆς Παναγίας καί τῶν Ἀρχαγγέλων».

Ἐκεῖ ὅμως πού ὁ Γέροντας ὑπερτεροῦσε καί ξεχώριζε ἦταν ἡ λατρεία. Ἀπό μικρό παιδί εἶχε ζυμωθῆ μέ τίς ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπό τό ὁμορφο χωριό του πῆρε τά ἀγροτικά πανηγύρια. Ἀπό τήν Λογγοβάρδα τήν βία στήν ἀκολουθία. Ἀπό τό μοναστήρι τῆς Πάτμου τήν βασιλική μεγαλοπρέπεια. Ἀπό τόν γέροντα Ἀμφιλόχιο τήν βαθειά εὐλάβεια. Ἦθελε νά λέμε ὅλα τά γράμματα, ἀργά ὅμως καί καθαρά. Νά ψάλλουμε ζωηρά καί μέ χρόνο. Νά εἶναι ὁ νοῦς μας στά λεγόμενα. Νά κάνουμε τόν σταυρό μας στό ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, τῆς Παναγίας, τοῦ ἐορταζομένου Ἀγίου, νά μετανίζουμε στίς στάσεις τοῦ ψαλτῆρος καί στά Τριαδικά. Ὁ ἴδιος ὄρθιος παρακολουθοῦσε, σάν τήν γέριχη δρυῖ στήν ἀκρόρεια τοῦ βουνοῦ, πού τήν σαλεύουν οἱ ἄνεμοι, μά δέν τήν ξερριζώνουν. Τό στασίδι του δέν τό κούρασε μέ τό νά κάθεται· τό χρησιμοποιοῦσε σάν ὑποβόθημα τῆς

ὀρθοστασίας. Λειτουργοῦσε μέ ἱεροπρέπεια, χωρίς θεατρικισμό καί ἐπιτήδευση. Ξεχώριζε τίς λαμπρές ἡμέρες ἀπό τίς καθημερινές. Κάθε μεγάλη ἐορτή εἶχε τό δικό της χρῶμα, τά ἰδιαίτερά της ἄμφια. Προίκισε τήν ἐκκλησία μέ πολλά καί περίτεχνα καντήλια, πολυελέους, σκευή. Κατασκεύασε ἄμφια καί βλατία πολύτιμα, ἔργα ὄντως κτιτορικά, σάν αὐτά πού μνημονεύει στήν διαθήκη του (1118) ὁ ὄσιος Νεόφυτος. Ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή ὅμως ἦταν ἡ ψυχή του. Σύμφωνα μέ τό ἀρχαῖο τυπικό καί τήν κολλυβάδικη παράδοση πού παρέλαβε ἀπό τούς Γεροντάδες του, κάναμε καί συνεχίζουμε νά κάνουμε μεγάλες μετανοίες ὅπου ἀπαιτεῖ ἡ τάξις. Μάλιστα τίς ἀναγνώσεις ὀσίου Ἐφραίμ, Λαυσαϊκοῦ καί Κλίμακος, τά πρῶτα χρόνια πού ἔβλεπε τίς ἔβαζε ὁ ἴδιος καί σέ πολλά σημεῖα σχολίαζε εἴτε γενικά, εἴτε ἀπευθυνόμενος προσωπικά σέ κάποιους. Ὅταν τελείωναν οἱ τριάντα λόγοι τῆς Κλίμακος τοῦ Σιναΐτου καί ἀπέμενε ὁ λόγος πρὸς Ποιμένα, ἔλεγε: «Τώρα ἡ σειρά μου νά τά ἀκούσω. Διαβάστε λοιπόν καί ὑβρίστε με ὅσο θέλετε». Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα, τό ἀποκορύφωμα τῆς Τεσσαρακοστῆς καί ἡ προανάκρουση τοῦ Πάσχα, εὐρισκε τόν Γέροντα ὄρθιο, γεμᾶτο σφρίγος πνευματικό, παρά τήν σωματική του ἀδυναμία. Ἐψαλλε μέ ὄλη του τήν ψυχή, ἄλλοτε μέ τήν ὀδύνη τοῦ σωτηρίου πάθους καί ἄλλοτε μέ τήν χαρμολύπη τοῦ ὑποφώσκοντος φωτός τῆς Ἀναστάσεως. Γιά τό Πάσχα καί

τήν πείρα τῆς Ἀναστάσεως δέν χρειάζεται νά ποῦμε τίποτε. Εἶναι αὐτονόητο πῶς τά πάντα ἐπληροῦντο φωτός, πράγμα πού γινόταν φανερό καί στό πρόσωπο τοῦ Γέροντα, γιατί ὑπῆρξε υἱός τῆς Ἀναστάσεως.

Στήν τιμή καί ὑμολόγηση τῆς Γοργοῦπηκούου εἶχε ὡς ἀρχή τό «ὄλη ψυχῇ καί διανοίᾳ καί καρδίᾳ σε καί χεῖλεσι δοξάζω...». Ψάλλοντας τήν παράκληση μέ στεντόρεια φωνή, παιάνιζε διθυραμβικά καί ἐγκωμιάζε τά ἄπειρα θαύματα τῆς Παναγίας ἣ ἐκλιπαροῦσε τό ἔλεός της γιά τούς πονεμένους καί ἔχοντας ἀνάγκη. Μᾶς παρώτρυνε καί μάθαμε ὅλοι τήν παράκληση ἀπ' ἔξω καί καθημερινά πρὶν ἀπό τήν τράπεζα ἐδonoῦντο ὁ διάδρομος καί οἱ τοῖχοι τοῦ προσκυνήματος ἀπό τά ῥήματα τῆς παρακλήσεως, στά ὅποια προηγείτο μεγάλη τῆ φωνῇ ὁ Γέροντας.

Ὁ σοφός Σολομών γράφει γιά τούς μεταγνωμήσαντας γλωσσαλγούς μετά τόν θάνατο τοῦ δικαίου «...οὗτος ἦν ὃν ἔσχομέν ποτε εἰς γέλωτα καί εἰς παραβολήν ὀνειδισμοῦ· τόν βίον αὐτοῦ ἐλογισάμεθα μανίαν...»⁷. Εἶναι ἀλήθεια πῶς κάποιες φορές ὁ Γέροντας παρήλλασε τάς φρένας ὡς ὁ Δαυΐδ πρὸ τοῦ Ἀγχοῦς, γιά νά ἀποφύγη τῆς πολυκέφαλης καί ἄθεης ὑπερηφανίας τά ἔνεδρα. Εἶχε στήν ἀποθήκη του συγκεντρώσει καρπό πνευματικό καί φοβόταν τό νοητό μυρμήγκι, πού ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀδειάζει ἀνεπαίσθητα τούς καμάτους τῆς ζωῆς. Γι' αὐτό καί

7. Σοφ. Σολ. ε' 4.

προτιμοῦσε τὴν ἄπτωτη ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες ταπεινώσει, τὸν ἀσφαλέστερο δρόμο γιὰ τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μιλοῦσε κάποιες φορές μὲ μία γλῶσσα πού ἔμοιαζε χυδαία καὶ πού γιὰ τοὺς ἠθικιστές θεωρεῖτο ἀποτρόπαιη. Καί αὐτό, γιὰ νὰ καταφρονηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας. Μέσα ὅμως σέ αὐτά τὰ εὐτράπελα φανέρωνε ἄλλοτε ἀπ' εὐθείας καὶ ἄλλοτε αἰνιγματωδῶς τὴν κατάστασι αὐτῶν πού ἄκουγαν. Ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι δαγκώνονταν καὶ ἄλλοι παραδέχονταν αὐτά πού τοὺς φανέρωνε. Αὐτό ὅμως κάποιοι πού θεωροῦσαν μόνον τό βλεπόμενο καὶ ὄχι τό σκοπούμενο τό παρεξηγοῦσαν. Εἴμαστε αὐτήκοιοι καὶ αὐτόπτες στίς τριόδους τῶν Καρυῶν μοναχῶν πού ἐπαναλάμβαναν φράσεις τοῦ Γέροντα καὶ γελοῦσαν εἰρωνικά. Μάλιστα ἐξῆλθε φήμη πού διέτρεχε τίς ἀτραπούς τοῦ Ἱεροσολύμων, πὼς ὁ Δοχειαρίτης, ὁ Ζουμῆς, εἶναι τρελός. Ἐμεῖς, πού τὸν ζήσαμε ἀπὸ κοντὰ χρόνια καὶ χρόνια, ὁμολογοῦμε: «μακάρι τό ἀγιώνυμο βουνό νὰ εἶχε πολλοὺς τρελοὺς σάν τὸν γέροντα Γρηγόριο, πού νὰ βαστάζουν διὰ βίου ἀναπεπταμένη τὴν παντιέρα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀπροσποίητου ἀρχέγονου μοναχισμοῦ».

Μεγάλῃ ἀγωνίᾳ τὸν διακατεῖχε γιὰ τό κολλυβάδικο μοναστήρι τῆς πατρίδας του, τὴν ἀγία Λογγοβάρδα, καθὼς τό ἔβλεπε νὰ σιγοςβήνῃ. Τὴν Λογγοβάρδα, πού ὁ ἀπὸ Λαρίσης ἀρχιεπίσκοπος Δωρόθεος τὴν θεώρησε στὸν καταστατικό σάν μοναστικό κανόνα,

πρός τόν ὁποῖο ἔπρεπε νά εὐθυνθοῦν ὅλες οἱ Μονές τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τήν μάστιζε ἤδη ἡ λειψανδρία. Μετά τό Πάσχα τοῦ 2001 καί τήν ἐπιτέλεση τήν Καινή Δευτέρα τῆς κοπιαστικῆς λιτανείας στήν Μονή, βρέθηκε στό μετόχι στόν Σοχό γιά νά ἐπιτελέση καί ἐκεῖ τήν Νέα Τρίτη τήν λιτανεία καί τόν ἀγιασμό. Τό βράδυ βλέπει σέ ὄραμα ἕνα μοναχό νά τόν καλῆ στήν Πάρο. Δέν «ἐγένετο ἀπειθῆς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ»⁸. Τό ἄλλο πρωί ἀναχωρεῖ γιά νά ἐπιτελέση τήν πανήγυρη τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καί τά μεσάνυχτα βρίσκεται στήν Λογγοβάρδα. Τούς ὑποδέχθηκε ὁ ἡγούμενος Ἐπιφάνιος, τούς τραπέζωσε, τούς τακτοποίησε σέ κελλιά καί ἀποχωρίστηκαν. Τήν νύχτα αὐτή ὁ Ἐπιφάνιος πέρασε τό κατώφλι τῆς ἄλλης βιοτῆς. Φαντάζεται κανεῖς τόν πόνο καί τήν θλίψη πού δοκίμασε ὁ κουρασμένος Γέροντας. Ὁ μητροπολίτης τόν τοποθετεῖ τοποτηρητῆ καί ἐπιδίδεται σέ μία προσπάθεια καταγραφῆς τῶν κινητῶν ἀξιῶν καί κειμηλίων τῆς Μονῆς, προκειμένου νά ἀποφευχθῆ ἡ διαρπαγή. Ὁ φιλομόναχος ἐπίσκοπος Ἀμβρόσιος θέλει νά τόν ὀρίση καί ἡγούμενο, ἀλλά τό Πατριαρχεῖο, στό ὁποῖο ἀπευθύνθηκε, δέν ἐνέκρινε καί δικαίως. Τότε εὐρέθη ἡ λύση τοῦ ἐξαρτηματικοῦ τῆς Μονῆς μας ἱερομονάχου Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος μέ μία ομάδα πνευματικῶν του τέκνων ἐγκαθίσταται καί ἐκλέγεται ἡγούμενος. Ὁ Γέροντας ἐπιτελεῖ

8. Πρβλ. Πράξ. Ἀποστ. κστ' 19.

τίς πρώτες κουρές καί προσπαθεῖ νά μύηση τούς νέους μοναχούς στό πνεῦμα καί τήν παράδοση τῆς Μονῆς. Ἡ λύση ὑπῆρξε ἐπιτυχής καί ἡ Μονή συνεχίζει νά ζῆ καί νά μαρτυρῇ Χριστόν ἐσταυρωμένον. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἐξώφλησε ὁ Γέροντας ἕνα χρέος ἀπέναντι στόν ὄσιο Φιλόθεο, ὁ ὁποῖος τό 1978-79 μᾶς παρεκάλεσε πολύ νά ἐγκαταβιώσουμε στήν Λογγοβάρδα, ἀλλά ἐμεῖς προτιμήσαμε τόν Ἄθωνα.

Ὁ Γέροντας δέν παρεῖδε τήν ἐνασχόληση μέ τά κοινά τοῦ Ὁρους. Τά πρώτα χρόνια συμμετεῖχε σέ ἀποστολές ἐκτός χερσονήσου καί σέ ἐπιτροπές γιά εἰσηγήσεις. Ἐχρημάτισε γιά ἀρκετό καιρό ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος στό ΚεΔΑΚ καί οἱ πατέρες τῆς Μονῆς εἶχαν παράπονο πώς δέν προωθοῦσε τά θέματα τῆς Μονῆς, ἀλλά φρόντιζε γιά τούς ἄλλους. Δέν ἔμαθε τήν διπλωματία, τήν «πολίτικα», ὅπως τήν ἔλεγαν στό Φανάρι τόν ΙΗ' αἰῶνα. Μιλοῦσε μέ εὐθύτητα, χωρίς κρατούμενα. Αὐτό πού εἶχε στήν καρδιά του τό ἔλεγε φανερά. Κάποιοι τόν ἀποκαλοῦσαν «ξεσκέπαστο τσουκάλι», ἐπειδή δέν μαγεύει τίς ὑποθέσεις κρυφά, ἀλλά ἐκφραζόταν ἀπροκάλυπτα. Σέ δύσκολες περιπτώσεις καί σέ παρουσία Πατριαρχικῶν Ἐξαρχιῶν, ὅταν στήν αἴθουσα βασίλευε σιωπή καί ἀμηχανία, ὁ Γέροντας ἔλεγε κάτι τό ἀστεῖο καί ἔσπαγε ὁ πάγος.

Ὑποστήριξε μέ σθένος ἀπό τήν ἀρχή μέχρι τό τέλος τά θέσμιμα τοῦ Ὁρους. Τό 1992 κατά τήν ἐπίσκε-

ψη τοῦ πατριάρχου Βαρθολομαίου ὠρίστηκε ὁμιλη-
τῆς ἐκ μέρους τῆς ΕΔΙΣ καί μετὰ παρρησίας μεταξὺ
ἄλλων εἶπε τά ἑξῆς: «Μή ἐπιτρέψητε ὄθεν, παναγι-
ώτατε πάτερ καί δέσποτα, ὡς ἐκεῖνος ὁ μέγας ἐν
βασιλεῦσιν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, οὐδενί Δεινο-
κράτη, ἐξ ἐφημέρων κινουμένω λογισμῶν, τήν ἀλλοί-
ωσιν τῆς ἀρχεγόνου τοῦ Ἄθωνος μορφῆς. Τό Ὅρος
ἐπέζησεν καί ἡ ζωή αὐτοῦ παραταθήσεται ἀναλλοί-
ωτος, ὅσον ἡ θεία πρόνοια εὐδοκήσει, στηριζόμενον
εἰς τοὺς ἀπ' αἰῶνος θεσμούς, τοὺς διέποντας τό κα-
θεστώσ αὐτοῦ, καί εἰς τήν συμπαράστασιν καί με-
γαλοδωρίαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἣτις οὐδέποτε
μικρολογεῖ περί τῶν ἐλαχίστων, ἀλλ' ἐπικυρώσασα
ἤδη τήν ἐλευθερίαν εἰς τά σπουδαῖα, παραβλέπει τά
ἐπουσιώδη καί ἀσήμαντα...». Ὅταν δέ μετὰ ταῦτα
ἐπῆλθε ὁ διχασμός στό Ἱερό Σῶμα καί δέν μποροῦ-
σε νά λειτουργήσῃ ἡ Ἱερά Κοινότης, εἶναι γνωστό τό
πόσο μόχθησε, παρά τήν κλονισμένη ὑγεία του, νά
ἐπέλθῃ ἡ ποθεινή ἐνότης καί σύμπνοια.

Παραλείπουμε τά ὑπόλοιπα, πού εἶναι πολλά καί
σημαντικά, καί ἀναφέρουμε ἓνα τελευταῖο. Εἶχε προ-
κύψει ἓνα πρόβλημα στά διοικητικά ὄργανα τοῦ Ἁγί-
ου Ὅρους· δέν τό ἀναφέρουμε σκόπιμα. Ὁ Γέροντας
πῆρε τήν θέση πού ἔπρεπε, γιατί δέν ἤθελε «νεωτε-
ρισμούς» στό καθεστώσ. Πίστευε ὅτι ὁ Καταστατι-
κός Χάρτης τοῦ Ἁγίου Ὅρους ἔγινε κατ' οἰκονομίαν
τῆς Παναγίας μέ τίς εὐνοϊκώτερες τότε συνθήκες,

καί πᾶσα ἀπόπειρα διορθώσεως ἢ ἀναπροσαρμογῆς θά ἐπιφέρῃ τήν κατάρρευση τῶν καθεστώτων. Τό θέμα ἐτέθη καί πάλι στήν ΕΔΙΣ τοῦ Πάσχα τοῦ 2018. Ὁ Γέρον βαριά ἀσθενής, χειραγωγούμενος, ὑποβασταζόμενος καί ἀσθμαίνων ἀνῆλθε τίς μεγάλες κλίμακες τοῦ ἱεροκοινοτικοῦ κτιρίου, χωρίς νά δεχθῇ καμμία ἐνημέρωση ἀπό τόν ἀντιπρόσωπο. Ὅταν ἐτέθη τό θέμα, πῆρε τόν λόγο καί εἶπε τά ἑξῆς: «Ἐμεῖς ὅπως κάναμε μέχρι τώρα θά κάνουμε καί εἰς τό μέλλον. Ὅ,τι παραλάβαμε αὐτό καί θά παραδώσουμε».

Αὐτό εἶναι τό κύκνειο ᾄσμα τοῦ Γέροντα στήν ΕΔΙΣ. Αὐτή καί ἡ παρακαταθήκη πού μᾶς ἄφησε. Σημειώνουμε πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῆς ΕΔΙΣ, ὅτι οὐδεὶς ἔφερε ἀντίρρηση σέ αὐτά πού εἶπε.

Ὁ Γέροντας φρόντισε ἐγκαίρως γιά τήν διαδοχή του, χωρίς νά τήν ἐπιβάλλῃ.

Γιά τά οἰκονομικά προτιμοῦσε τήν πτωχεία, τήν συνέμπορο τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Ὁσίων. Μᾶς ἔλεγε: «Τό μοναστήρι τό ἀφήνω πτωχό, ὅπως τό βρήκα. Δέν συμβιβάζονται μέ τόν χαρακτῆρα μου οὔτε μέ τήν μοναχική μου κοσμοθεωρία οἱ ἐπιχειρήσεις καί οἱ οἰκονομικές ἐνασχολήσεις. Ἐφτιαξα ὁμως καντήλια καί σκευὴ ἀργυρᾶ· ἐάν βρεθῆτε σέ ἀνάγκη, πούληστε τα, γιά νά ζήσετε καί νά περάσῃ ἡ δύσκολη ὥρα».

Στήν κηδεΐα του θέλησε νά μή φωνάξουμε κανένα, ἀλλά νά ψαλῆ καί ταφῆ ἀπό μόνα τά πνευματικά του τέκνα. Ὑπῆρξε πατέρας γνήσιος καί φιλόστοργος, παιδαγωγός καί ποδηγέτης στήν πνευματική ζωή. Τά πνευματικά του τέκνα, μοναχοί καί λαϊκοί, διηγοῦνται πολλά καί «διά τινά ἐπακολουθοῦντα σημεῖα». Ὁ Θεός οἶδεν.

Τά τελευταῖα χρόνια εἶχε χάσει σχεδόν τελείως τό φῶς του. Οἱ ἀσθένειες πύκνωσαν. Ἐπατάχθη ἔλκει πονηρῶ. Ἔγινε ὅλος ἕνας πόνος ἀκατάπαυστος καί ἀπαραμύθητος μέ συνοδοιπόρο τήν δύσπνοια. Ἦταν φανερό ὅτι ὁ Γέροντας βιάδιζε πρὸς τό τέλος ἐν πλήρει ἐπιγνώσει καί ἐγρηγόρσει. Ὅπως παρακαλοῦσε τόν Θεό, τό μυαλό του ἔμεινε σῶο. Μέχρι τήν τελευταία στιγμή ἐνδιαφερόταν γιά τίς ὑποθέσεις τῆς Μονῆς. Δέν δυσφόρησε, δέν γόγγυξε γιά τούς πόνους τούς φρικτούς. Ζητοῦσε ἀπό ὅλους συγχώρηση σάν ὁ χειρότερος τῶν ἀμαρτωλῶν. Τό καλοκαίρι τό πέρασε στό μετόχι στόν Σοχό. Μετά τήν ἑορτή τῆς Γοργοῦπηκόου ζήτησε ἐπίμονα νά ἐπιστρέψῃ στήν Μονή. Ἦθελε νά ἀφήσῃ τήν τελευταία του πνοή στό κελλί του, στήν ἀγαπημένη του γωνιά, στό ποθητό του Δοχειάρι.

Τήν Δευτέρα 9 Ὀκτωβρίου τό βράδυ ζήτησε νά τοῦ φάλομε τήν παράκληση τῆς Παναγίας Γοργοῦπηκόου. Ἔγινε στήν συνέχεια εὐχέλαιο καί μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Σέ λίγη ὥρα, χωρίς σχε-

δόν νά γίνη ἀντιληπτός, ἐπάνω στήν καρτέκλα καθεζόμενος, παρέδωκε τήν ψυχήν του εἰς τάς χεῖρας τοῦ πλάστου του. Δέν ἐξέτεινε τούς πόδας ἐν τῷ προστίθεσθαι αὐτόν πρὸς τούς πατέρας αὐτοῦ. Μέχρις ἐσχάτων συνεπῆς ὁδοιπόρος τῆς τεθλιμμένης ὁδοῦ, γι' αὐτό καί ἀπό τήν στενή πύλη τῶν δοκιμασιῶν καί τῶν θλίψεων εἰσῆλθεν, ὅπως πιστεύουμε, στό πλάτος καί τήν εὐρυχωρία τοῦ παραδείσου.

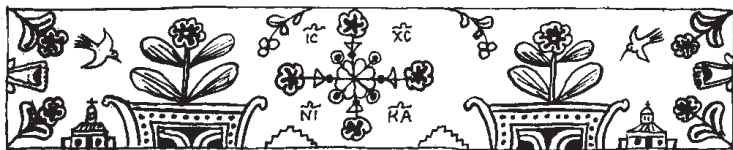
Ἐτάφη σέ προϋπάρχοντα τάφο στήν νότια πλευρά τοῦ καθολικοῦ. Ὁ τάφος ἀπέριττος βλέπει πρὸς τήν εἴσοδο τῆς Μονῆς, γιά νά εἶναι φύλακας καί πορτάρης καί νά ἐλέγχει εἰσόδους καί ἐξόδους, καί σκιάζεται ἀπό εὐσκιόφυλλο πορτοκαλιά, πού ὁ ἴδιος φύτεψε καί μεγάλωσε.

Μέ τά λίγα αὐτά πού γράψαμε, θελήσαμε νά δείξουμε «ἐξ ὄνουχον τόν λέοντα». Δέν γράψαμε καμμία ὑπερβολή. Δέν σκοπεύουμε νά ὠραιοποιήσουμε καί νά μακιγιάρουμε τήν μορφή τοῦ Γέροντα. Ὁμολογοῦμε πῶς, ὅσο ζοῦσε, τό ὀστράκινο σκεῦος δέν ἄφηνε νά δοῦμε τό πολύτιμο μαργαριτάρι πού ἔκρυβε μέσα του. Πάθαμε ὅ,τι οἱ μαθητές στήν πορεία πρὸς Ἐμμαούς. Ὅταν ὁ Γέροντας ἔγινε ἄφαντος, τότε διηνοίχθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί, γι' αὐτό καί ἐπαναλαμβάνουμε τόν θρῆνο τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου γιά τόν Γέροντά του: «Ποῦ ποτέ μου τό γλυκύ ἀπέπτῃ πρόσωπον; Ποῦ δέ ἡ σωτήριος φωνή κατεσιγάσθη; Ἰδοῦ ἐγώ ὀρφανός ὁ ἐλεεινός καί παντέ-

ρημος, οὐκ ἔχων τόν πατέρα μου, οὐκ ἔχων τόν
φωστῆρα μου, τόν ἰατρόν καί τροφέα τῆς ταπεινῆς
μου ψυχῆς· ἀπροστάτευτος, ἀνεπαμύνευτος πρὸς
τούς πολεμοῦντάς με ἀοράτως, καθ' ἡμέραν ἐπο-
φθαλμιῶν ὧδε κάκεισε βλέπων καί περιαθρῶν καί
οὐδαμῶς τό ποθούμενον πρόσωπον...»⁹.

9. Ὅσ. Θεοδώρου Στουδίτου, ἐπιστολή 3, «Ἐπιστολαί», ἔνθ' ἄνωτ.,
σελ. 24.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ

1.

ΤΑ «ΔΙΚΑΙΑ» ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Μελέτη κανονική και ιστορική με άφορμή
τό ουκρανικό εκκλησιαστικό ζήτημα)

Μέρος Α΄

«ΠΡΩΤΕΙΟΝ» ΚΑΙ «ΕΚΚΛΗΤΟΝ» ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

Με τόν τίτλο αυτό ή Ίερά Μονή μας συνέταξε μελέτη, στό Α΄ μέρος τῆς ὁποίας θέλησε νά παρουσιάσῃ ἀπό κανονικῆς καί ιστορικῆς πλευρᾶς τά δύο μεγάλα καί σοβαρά ἐκκλησιολογικά ζητήματα τοῦ «πρωτείου» καί τοῦ «ἐκκλήτου».

Άφορμή γιά τήν σύνταξη τῆς μελέτης ἔδωσε ή λεγόμενη ουκρανική ἐκκλησιαστική κρίση καί ή πολύ πιθανή ἐξέλιξή της σέ σχίσμα μεταξύ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ὁ σεβαστός μας Καθηγούμενος σέ ἐπιστολή πού προτάσσεται τῆς μελέτης καί ἀπευθύνεται στούς Σεβ. ἀρχιερεῖς σημειώνει: «Προσευχόμαστε νά ἐπινεύσῃ

ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὁ Ὅποιος “εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε”¹, καὶ νὰ φωτίσῃ τοὺς ἁγίους ἀρχιερεῖς, ὥστε μὲ τὴν ἄνωθεν σοφία νὰ διακρατήσουν ἐνωμένο τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἄσχιστο τὸν ἄρραφο Χιτῶνα Του».

Στόν Πρόλογο τῆς μελέτης τὸ θέμα τίθεται ὡς ἐξῆς: «Ἀγαποῦμε καὶ τιμοῦμε ὅλες τίς τοπικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, διότι ὅλες εἶναι μαρτυρικές καὶ ἁγιοτόκες. Καὶ πολὺ περισσότερο τὴν Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τῆς Κων/πόλεως πού μᾶς ἀνατρέφει ἐν Χριστῷ. Μπροστά στόν κίνδυνο σχισμάτων ὅμως, τὸ συμφέρον τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, δηλαδή ἡ ἐνότητος, εἶναι προτιμότερο οἰουδήποτε ἄλλου συμφέροντος τῶν ἐπὶ μέρος Ἐκκλησιῶν. Τὸ ἀνά χεῖρας κείμενο γεννήθηκε ἀπό πόνο καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησία ... Εἶναι μία “κραυγὴ γιὰ τὴν ἐνότητα”, τώρα πού μὲ τὸ λεγόμενο οὐκρανικό ζήτημα ἡ ἐνότης κινδυνεύει».

Στὴν Εἰσαγωγή διευκρινίζεται ὅτι: «Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀσυγκρίτως βαθύτερη καὶ ἱερώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη μορφή εὐγενοῦς καὶ ἐπαινετῆς ἐνότητος στόν γήινο καὶ κτιστὸ κόσμον μας. Ἡ Ἐκκλησία ζῆ ἐν μέσῳ τοῦ παρόντος κόσμου, ἀλλὰ τὸ εἶναι Τῆς δέν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ ἐνότης Τῆς ἀνήκει στό εἶναι Τῆς, πού εἶναι ὑπερφύες· εἶναι ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: εἴμαστε “ἐν σῶμα

1. Κοντάκιον Πεντηκοστῆς.

καί ἐν πνεῦμα, καθὼς καί ἐκλήθημεν ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν”². Αὐτό πού μᾶς συνδέει καί μᾶς ἐνώνει στήν Ἐκκλησία δέν εἶναι κάποιοι παράγοντες ψυχολογικῆς ἢ κοινωνιολογικῆς φύσεως, ἀλλά εἶναι ὁ Χριστός, εἶναι τό Ἅγιο Πνεῦμα, πού μᾶς κάνουν ἐν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί μεταξύ μας ἐν. Οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐποδύρονται γιά τήν ἀπώλεια τῆς μεταξύ μας εἰρήνης καί ἀγάπης ὡσάν γιά τήν ἀπώλεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Συνήθως οἱ διχοστασίες μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν δημιουργοῦνται, ὅταν συμβῆ νά πληγωθοῦν τά «δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν», δηλαδή τά προνόμια πού καθεμία τοπική Ἐκκλησία ἔχει λάβει ἀπό τοὺς Ἱερούς Κανόνες καί τά διατηρεῖ μέ ἐπιμέλεια στίς σχέσεις της μέ τίς ἄλλες τοπικές Ἐκκλησίες.

Σύμφωνα ὁμως μέ τό πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων –σημειώνεται ἐπίσης στήν Εἰσαγωγή– «τά “δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν” δέν εἶναι ἐγωιστικές ἀπαιτήσεις ὠρισμένων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, στίς ὁποῖες ἀντιπαρατίθενται οἱ ἐπίσης ἐγωιστικές ἀπαιτήσεις ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν· ἀντίθετα, εἶναι ιδιότητες πού ἔχουν δοθῆ στίς τοπικές Ἐκκλησίες ἀπό τοὺς Ἱερούς Κανόνες γιά νά ὑπηρετοῦν τήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ἀναφέρεται σέ “δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν”, ὄχι μέ τήν ἔννοια τῶν σημερινῶν ἀτομικῶν

2. Πρβλ. Ἐφ. δ’ 4.

δικαιωμάτων, διεθνῶν δικαίων κ.λπ., τά ὅποια εἶναι ἀνθρωποκεντρικά μεγέθη, ἀλλά μέ χριστοκεντρικό περιεχόμενο: “ὁ Χριστός εἶναι ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν” (Α΄ Κορ. α΄ 30), αὐτός πού εἶναι ἡ μοναδική ἀόρατη ἐν ταυτῷ καί ὄρατή Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας. Τά ὠνόμασε “δίκαια”, ἐπειδὴ ὑπηρετοῦν τόν ἴδιο σκοπό πού ὑπηρετεῖ ἡ “δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ”, δηλαδή τήν ἐν Χριστῷ ἀνακαίνιση τῆς πεπτωκυίας φύσεως καί τήν σωτηρία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου τά “δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν” στήν Ὁρθόδοξη Παράδοσή μας ἔχουν μία ἱερότητα. Ἔτσι γίνεται κατανοητό τό γεγονός ὅτι δέν “ἀρπάζονται” ἀπό τίς τοπικές Ἐκκλησίες, ἀλλά προσφέρονται σέ αὐτές ὡς κανονικά προνόμια ἀπό τήν καθ’ ὅλου Ἐκκλησία. Ἡ αὐτοκεφαλία π.χ., δηλαδή τό ἀνεπηρέαστον στίς χειροτονίες καί τίς κρίσεις τῶν ἐπισκόπων καί στήν ἐσωτερική διοίκηση, δέν εἶναι μία κοσμικοῦ τύπου “ἐκκλησιαστική ἀνεξαρτησία” πού κερδίζεται μέ ἐκκλησιαστική ἐπανάσταση, ἀλλά χορηγεῖται ἀπό τήν καθ’ ὅλου Ἐκκλησία ὡς τεκμηριωμένη μαρτυρία της περί τοῦ ὅτι ἡ συγκεκριμένη τοπική Ἐκκλησία ἔχει πληρότητα ἀγιαστικῆς Χάριτος καί πληρότητα κοινωνίας μέ τίς ὑπόλοιπες τοπικές Ἐκκλησίες. Ὅταν ἡ καθ’ ὅλου Ἐκκλησία ἀδυνατῇ νά μαρτυρήσῃ γιά τήν διπλῆ αὐτή πληρότητα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας πού ζητεῖ αὐτοκεφαλία (λόγω αἰρέσεως, κανονικῶν κω-

λυμάτων ἢ πολιτικῶν σκοπιμοτήτων), παραχώρηση αὐτοκεφαλίας εἶναι ἀδιανόητη».

Λέγεται ἐπίσης στήν Εἰσαγωγή καί ἀποδεικνύεται στήν πορεία τῆς μελέτης ὅτι «εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένο ὅτι στίς μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεις οἱ μονομερεῖς ἐνέργειες δέν δικαιώνονται ἀπό τήν καθόλου Ἐκκλησία. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Ρώμης Νικολάου Α΄ στά ἐσωτερικά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κων/πόλεως τόν 9^{ον} αἰῶνα κατακρίθηκε ἀπό τήν ἐπί Φωτίου οἰκουμενική Σύνοδο τοῦ 879, καί ἡ ἀκοινωνησία πού μονομερῶς ἐπέβαλε ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας στόν Ρώμης Λέοντα, τόν κατέστησε ὑπόλογο ἐνώπιον τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου». Γι' αὐτό ἡ μελέτη καταθέτει –ὅπως γράφεται στήν Εἰσαγωγή– «τήν ἐρμηνεία τῶν Ἱερῶν Κανόνων καί ἀνάλογα ἱστορικά στοιχεῖα πού βεβαιώνουν τρία τινά:

α) Τήν ἰσοτιμία τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν (ἄρνηση παντός εἴδους ἀντικανονικοῦ πρωτείου στήν Ἐκκλησία). Διευκρινίζεται διά πολλῶν ὅτι τά “πρεσβεῖα τιμῆς” εἶναι τά προνόμια τοῦ “πρώτου” (προκαθημένου) μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας (ὅπως ὀρίζει ὁ λδ' ἀποστολικός κανών) ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνεπισκόπους του στήν ἴδια τοπική Ἐκκλησία, καί ὄχι τυχόν ἐξαίρετα προνόμια τοῦ ἐνός “πρώτου” ἐν σχέσει πρὸς τοὺς “πρώτους” τῶν ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὅτι τά πρεσβεῖα τιμῆς τῶν “πρώτων” εἶναι ἴσα καί διαφέρουν “κατά μόνην τήν τάξιν τῆς προαρι-

θμήςεως καί τῆς ὑπαριθμήςεως”³. ὅτι δέν ὑπάρχει ἀξιακή διαβάθμιση τῶν πρεσβείων τιμῆς τῶν “πρώτων” ἀλλά μόνο ἡ πρωτοκαθεδρία στίς συνόδους καί οἱ συντονιστικές ἀρμοδιότητες πού ἀπορρέουν ἀπό αὐτήν· ὅτι ἡ παρερμηνεία τῆς ἐννοίας τῶν πρεσβείων τιμῆς ὡς διαβαθμισμένης ἀξίας τῶν θρόνων εἶχε ὀδηγήσει στό παπικό πρωτεῖο, ἄν καί αὐτό δέν εἶχε φανῆ ἐξ ἀρχῆς στήν ἀκραία μορφή του.

β) Τήν κανονικῶς δεδομένη στούς ἐκκλησιαστικούς θρόνους ἔκταση τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκκλήτου (ἦτοι μόνο ἐντός τῶν δικαιοδοσιακῶν τους ὁρίων). Τό ἐκκλητον καί ἡ σημασία του εἶναι στό ἐπίκεντρο τῆς μελέτης μας, διότι ἡ παρερμηνεία τοῦ ἐκκλήτου εἶχε γίνει στό παρελθόν τό μέσον ἐκφράσεως καί ἐφαρμογῆς τοῦ οἰουδήποτε ἀντικανονικοῦ πρωτείου. Παρατίθεται ὡς πρῶτο παράδειγμα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἀξίωνε τό ἐκκλητον ἀπό ὅλη τήν Ἐκκλησία προβάλλοντας παρερμηνευμένους τούς κανόνες τῆς Σαρδικῆς. Ὡς γνωστόν οἱ Κανόνες τῆς Σαρδικῆς ἀπονέμουν στόν Ρώμης τό δικαίωμα νά δέχεται ἐκκλήτους προσφυγές ἀπό κληρικούς τῆς δικῆς του δικαιοδοσίας καί μόνον. Συναφῶς τονίζεται ὅτι οἱ κανόνες τῆς Καρθαγένης προσδιορίζουν ὡς ἐνόρια τήν ἔκταση τῆς ἐκκλήτου προσφυγῆς καί ἀπαγορεύουν στόν Ρώμης τήν ὑπερόρια ἄσκηση ἐκ-

3. Ἄγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, ἐρμηνεία εἰς τον λστ' τῆς ΣΤ', Πηδάλιον, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσ/νίκη 1982, σελ. 252.

κλήτου. Διευκρινίζεται επίσης ότι ο θ' Κανών της Δ' Οικουμενικής Συνόδου αναφέρεται σέ έκδικαση υποθέσεων από τόν θρόνο της Κων/πόλεως (όχι κατόπιν εκκλήτου προσφυγής), και μόνον επισκόπων και κληρικών του πατριαρχικού θρόνου· ότι ο Κανών δέν παρέχει στον θρόνο της Κων/πόλεως δικαίωμα αποδοχής και υπερορίου εκκλήτου, τό όποϊον κατά τόν άγιο Νικόδημο (Πηδάλιον) “μόνον δεκτόν [ἦτο] τοῖς Λατίνοις καί Λατινόφροσιν”⁴. Διευκρινίζεται ακόμη ότι ο ιζ' Κανών της Δ' όρίζει βεβαίως εκκλητον προσφυγή στον θρόνο της Κων/πόλεως αλλά όπως-δήποτε “ένόριο” (έντός της πατριαρχικής δικαιοδοσίας). Καί,

γ) Τό γεγονός ότι ή οικουμενική (πανορθόδοξη) σύνοδος είναι ο μόνος ασφαλής και θεοφιλής τρόπος επιλύσεως μεζόνων εκκλησιαστικῶν προβλημάτων, χωρίς δηλαδή νά τίγωνται τά δίκαια τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Περιγράφεται τό πῶς ή υπεροφία του άλεξανδρινου κατ' αρχήν θρόνου, θιγείσα από τήν προβολή του άναβαθμιζομένου θρόνου της Κων/πόλεως (Θεόφιλος, Διόσκορος, Τιμόθεος Αΐλουρος)· και επίσης τό πῶς για τόν ἴδιο λόγο ή αλαζονεία του ρωμαϊκου κατόπιν θρόνου (Φίληξ Γ', Γελάσιος Α', Νικόλαος Α', Εϋγένιος Δ') έναντι τῶν τεσσάρων άνατολικῶν θρόνων, ώδήγησαν στά όδυνηρά σχίσμα-

4. Ὑποσημ. 1, εἰς τόν θ' τῆς Δ', Πηδάλιον, ἔνθ' άνωτ., σελ. 192-193.

τα (μονοφυσιτικό και λατινικό) και στίς αίρέσεις πού τά όριστικοποίησαν».

Κατά τήν ανάπτυξη τών άνωτέρω θέσεων τής μελέτης κατατίθενται και τά έξής.

Σχετικά μέ τό «πρωτείο» γράφεται:

«Συχνά γίνεται λόγος για “πρεσβεία τιμής” μέ έσφαλμένη έννοια, ώσάν νά άφοροϋν τίς σχέσεις τών προκαθημένων τών Όρθοδόξων Έκκλησιών μεταξύ τους, ώσάν δηλαδή νά ύπάρχη ιεράρχιση σέ μείζονα και έλάσσονα “πρεσβεία τιμής”. Λανθασμένα π.χ. χρησιμοποιείται ή φράση: “ό δείνα προκαθήμενος ύπερέχει κατά τά πρεσβεία τιμής”. Η όρθή έννοια τών πρεσβείων τιμής, όπως προελέχθη, άναφέρεται στήν προέχουσα θέση τοϋ “πρώτου” τής τοπικής Έκκλησίας έν σχέσει πρός τούς συνεπισκόπους του στήν έπαρχία του, καθώς αυτοί τοϋ άναγνωρίζουν τό “πρεσβείον τιμής”, νά είναι δηλαδή ή κεφαλή τους». Και πίο συγκεκριμένα, άναφορικά μέ τήν σύγχρονη έννοια “ένός παγκοσμίου πρώτου” σημειώνεται: «Πρόσφατα άναφάνηκε παρερμηνεία τοϋ λδ΄ (άποστολικού) κανόνος, και αυτή άφορα τήν σχέση τών προκαθημένων (πατριαρχών και άρχιεπισκόπων) τών σημειρινών αυτοκεφάλων εκκλησιών μεταξύ τους. Σύμφωνα μέ τήν παρερμηνεία αυτή, βάσει δήθεν τοϋ λδ΄ κανόνος, κάποιος μεταξύ τών προκαθημένων πρέπει νά θεωρηται ώς “πρώτος” και “κεφαλή” τών ύπολοίπων. Η παρερμηνεία αυτή συγγέει τήν έννοια

τῆς πρωτοκαθεδρίας τοῦ “πρώτου τῆ τάξει” μεταξύ ἰσοτίμων προκαθημένων μέ τήν ἔννοια τῆς πρωτοκαθεδρίας τοῦ “πρώτου-κεφαλῆς” τῆς δεῖνος ἐπαρχιακῆς συνόδου, καί ἐφαρμόζεται στό Κείμενο τῆς Ραβέννας (2007). Στό κείμενο αὐτό ἡ ἔννοια τῆς “κεφαλῆς”, πού ὀρθῶς ἐφαρμόζεται στόν “πρῶτο” τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου (“περιφερειακό ἐπίπεδο”) μεταφέρεται ἐσφαλμένως καί στό λεγόμενο “παγκόσμιο ἐπίπεδο”, γιά νά δικαιολογηθῆ ἕνας “παγκόσμιος πρῶτος”. Ἀλλά “παγκόσμιος πρῶτος”, ὡς κεφαλή τῶν “πρώτων” τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει. Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ “πρώτου” τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου δέν μπορεῖ νά ἀποδοθοῦν στόν “πρωτοκάθεδρο” μεταξύ τῶν ἰσοτίμων “πρώτων” τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης μέ πολλή σαφήνεια διερμηνεύει ὅτι “πρωτεῖο” ἐπί παγκοσμίου ἐπιπέδου, πέραν τῆς πρωτοκαθεδρίας (στήν σειρά τῆς τάξεως) μεταξύ ἴσων προκαθημένων, δέν ὑπάρχει στήν Ἐκκλησία. Οἱ προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἰσότιμοι κατά τά “πρεσβεῖα τιμῆς” καί διαφέρουν μόνο κατά τήν “τάξιν (ἀκολουθίαν) τῆς τιμῆς”». Διαφορετικά, κατά τόν ἅγιο Νικόδημο, «(ἐπειδή, μέ τό νά ᾗναι μετά τόν Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἀλεξανδρείας, μετά δέ τόν Ἀλεξανδρείας ὁ Ἀντιοχείας, καί μετά τόν Ἀντιοχείας ὁ Ἱεροσολύμων, κατά τόν λστ' τῆς ΣΤ', ἔσσονται τέσσαρα εἶδη ὑποβιβασμοῦ τιμῆς,

καί ἀκολουθῶς πέντε διάφοροι τιμαί μία τῆς ἄλλης ἀνωτέρα, ὅπερ ἐναντίον ἐστί πάση τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καί μόνον δεκτόν τοῖς Λατίνοις καί Λατινόφροσιν)»⁵.

Ἐν τούτοις ἰσοτιμία δέν σημαίνει κατάργηση τῆς τάξεως. Γι' αὐτό σημειώνεται στήν μελέτη: «Οἱ ἀρμοδιότητες τῆς πρωτόθρονης Ἐκκλησίας τῆς Κων/πόλεως σέ ἐπίπεδο διορθόδοξης συνεργασίας δέν μποροῦν νά προσβληθοῦν οὔτε νά μειωθοῦν ἀπό τό γεγονός τῆς ἰσοτιμίας τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπειδή γιά κανονικούς λόγους οἱ τοπικές Ἐκκλησίες ἀποδίδουν τήν πρωτοκαθεδρία στόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἰσχύει διαχρονικῶς ὁ λόγος τοῦ Νουνεχίου Λαοδικείας: “Ἡ δόξα τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως δόξα ἡμῶν ἐστί· τῆς γάρ ἐντεῦθεν τιμῆς καί ἡμεῖς μετέχομεν, ἐπειδή καί τάς μερίμνας ἡμῶν ἀναδέχεται”⁶».

Σχετικά μέ τό «ἔκκλητο» ἡ μελέτη παρατηρεῖ τά ἀκόλουθα:

«“Ἐκκλητος” εἶναι ἡ σήμερα λεγομένη ἔφεσις, ἡ προσφυγή δηλαδή σέ μείζον δευτεροβάθμιο δικαστήριον, ἐφ' ὅσον ἕνας ἀπό τούς διαδίκους νομίζει ὅτι ἀδικήθηκε ἀπό τό πρωτοβάθμιο δικαστήριον. Οἱ κανόνες γ', δ' καί ε' τῆς Σαρδικῆς ἀναφέρονται ἀκριβῶς στήν ἔκκλητο προσφυγή ἐπισκόπων πρός τόν ἐ-

5. Βλ. ἐρμηνεῖα εἰς τόν γ' τῆς Β', Πηδάλιον, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 157-158.

6. ACO II, 1, 3, 97.

πίσκοπο Ρώμης, καί γι' αὐτό εἶναι πολύ σημαντικές οἱ παρατηρήσεις τῶν κανονολόγων ἐπ' αὐτῶν... Τό πνεῦμα τῶν τριῶν αὐτῶν κανόνων ἔχει διαχρονικῶς παρεξηγηθῆ. Ἀπό τοὺς Λατίνους, πού ὑπερασπίζονται τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης καί τήν ἐξουσία του ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ἔχει ὑποστηριχθῆ ὅτι οἱ τρεῖς αὐτοὶ κανόνες ἐπικυρώνουν τήν “ἔκκλητον” προσφυγή ἐπισκόπων ἀπό ὅλες τίς ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες πρὸς τόν ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης. Ἡ ἐρμηνεία αὐτῆ ἀπορρίφθηκε ἀπό τίς Ἐκκλησίες στήν Δύση καί στήν Ἀνατολή». Καί παρατίθεται σχετικό ἀπόσπασμα ἀπό τό Πηδάλιον, ὅπου ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης σχετικά μέ τοὺς κανόνες τῆς Σαρδικῆς λέγει: «Ὡστε ὅποιος θέλει νά σώζονται καί νά τιμῶνται οἱ Κανόνες οὗτοι, δέν θέλει τοὺς βιάσει νά τοὺς κάμη καθολικούς καί οἰκουμενικούς [σ.σ. νά δίδουν τό ἔκκλητον ὅλης τῆς Ἐκκλησίας σέ ἓνα πατριάρχη], διατί οὐδέ αὐτά τά πράγματα συχωροῦσι τοῦτο νά γένη. Ἀλλά καθὼς περί τοῦ Ρώμης οἱ κανόνες οὗτοι διορίζουσιν, ἔτσι παρομοίως καί περί τῶν ἄλλων τεσσάρων Πατριαρχῶν, καί ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν ἡμπορεῖ νά τοὺς μεταχειρισθῆ διά τὰ ἀνήκοντα πράγματα, καί τὰς ἐκκλήτους τῶν ὑποκειμένων εἰς τήν ἐδικήν του Πατριαρχίαν, ἐπειδή οἱ κανόνες οὗτοι δέν ἀναφέρουσιν ὅλας τὰς ἐκκλήτους καί διοικήσεις τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τόν Ῥωμαϊκόν θρόνον· τοῦτο γάρ εἶναι πρᾶγμα καί ἀδύνατον,

καί ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας»⁷. Μετά μάλιστα ἀπό τήν ἀνάλυση τῶν κανόνων λστ' καί ρλδ' τῆς Καρθαγένης, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐπικυρωθῆ ἀπό τήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο καί ἔχουν οἰκουμενική ἰσχύ, σημειώνεται στήν μελέτη: «Μέ τούς κανόνες αὐτούς τίθενται τά θεμέλια τῆς ὀρθῆς λειτουργίας τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκκλήτου, δηλαδή, ἐφ' ὅσον ἡ τελεσιδικία δέν ἐπιτυγχάνεται στά ὅρια μιᾶς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἡ ὑπόθεση νά ἐξετάζεται ὀριστικῶς καί ἀμετακλήτως ἀπό Οἰκουμενική σύνοδο».

Ἡ ἔννοιες τοῦ «πρωτείου» καί τοῦ «ἐκκλήτου» λαμβάνουν κάποια συγκεκριμένη μορφή ἀπό τήν στιγμή πού ὁ θρόνος τῆς Κων/πόλεως-Νέας Ρώμης μέ τόν γ' κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπέκτησε τά «ἴσα πρεσβεῖα» μέ τόν θρόνο τῆς παλαιᾶς Ρώμης καί ἐπιπλέον μέ τόν κη' κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἔλαβε τήν ἐξουσία τῶν χειροτονιῶν τῶν μητροπολιτῶν τῶν Διοικήσεων Θράκης, Ἀσίας καί Πόντου, καί τῶν χωρῶν τῆς «βαρβαρικῆς». Στό πλαίσιο τῆς ὑπερμητροπολιτικῆς αὐτῆς ἐξουσίας οἱ θ' καί ιζ' κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπέκτησαν τήν ιδιαίτερη σημασία τους. Στήν μελέτη μας παρατίθεται ἀνασκευή τῶν λατινικῶν παρερμηνειῶν τῶν κανόνων αὐτῶν, οἱ ὅποιες δίδουν

7. Προλεγόμενα στήν σύνοδο τῆς Σαρδικῆς, Πηδάλιον, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 445, ὑπόσημ. 1.

ἐξαίρετο δικαίωμα ἐκκλήτου προσφυγῆς στὸν Πάπα τῆς Ρώμης ἀπὸ ὅλες τὶς ἐπαρχίες καὶ δικαιοδοσίες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης ἐρμηνεύεται τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων αὐτῶν καὶ παρατίθεται ἡ ἐκ μέρους τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καθολικῶς ἀποδεκτὴ ἐρμηνεία τῶν κανόνων αὐτῶν, ὅπως τὴν ἐκφέρει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης στὸ Πηδάλιον μετὰ ἀπὸ σοβαρὴ ἀξιολόγηση τῶν ἐρμηνειῶν τῶν βυζαντινῶν κανονολόγων. Γράφεται: «Γύρω ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τῶν κανόνων αὐτῶν εἶχε γίνει κατὰ τὴν μέση καὶ ὕστερη βυζαντινὴ περίοδο πολὺς θόρυβος, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος, λόγω τῶν παρερμηνειῶν καὶ τῶν ἐσφαλμένων ἰσχυρισμῶν τῶν Λατίνων καὶ Λατινοφρόνων. Ἐπειδὴ ὁ “θόρυβος” δὲν ἔχει παύσει καὶ στὴν νεώτερη βιβλιογραφία, εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο νὰ διευκρινισθῇ ἡ ἔννοια τῆς δικαστικῆς προσφυγῆς, στὴν ὁποία ἀναφέρονται οἱ ἀνωτέρω δύο κανόνες... Ἐρμηνεία, πιστὴ στὸ γράμμα τοῦ Κανόνος, κάνουν οἱ βυζαντινοὶ κανονολόγοι Ζωναράς καὶ Βαλσαμών, ἐνῶ διαφορετικὴ ἐρμηνευτικὴ ἐκτίμηση κάνουν ὁ Ἀριστηνός⁸ καὶ

8. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα...*, Β', σελ. 240: «Ἐπίσκοπος, ἢ κληρικός, εἰ κατὰ μητροπολίτου ἔχει τινὰ ὑπόθεσιν, ἢ παρά τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἤτοι τῷ πατριάρχῃ, ὑφ' ὃν τελοῦσιν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων μητροπολίται, δικάζεσθαι, ἢ παρά τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως· ὅπερ προνόμιον οὐδενὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἐδόθη, οὔτε ἀπὸ τῶν κανόνων, οὔτε ἀπὸ τῶν νόμων, τὸ δικάζεσθαι μητροπολίτην τελοῦντα ὑφ' ἑτέρον πατριάρχῃν παρά πατριάρχῃ ἑτέρῳ, εἰ μὴ μόνον τῷ Κωνσταντινουπόλεως». Ἡ θεμελίωση ἐνός ὑπερορίου ἐκκλή-

ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης⁹ [...] Ἀπό τόν θ' Κανόνα τῆς Δ', κατόπιν παρερμηνείας του, εἶχαν συναγάγει καί ὑπερόριο ἔκκλητο προσφυγή στόν θρόνο τῆς Ρώμης ἢ τῆς Κων/πόλεως οἱ Λατῖνοι καί οἱ ἡμέτεροι Ὁρθόδοξοι ἀπό διαφορετικά κίνητρα κινούμενοι. Παρερμηνευμένοι, πρῶτον, ὁ κανόνας ἀπό τούς Λατίνους θεωρήθηκε ὅτι ἀναφέρεται σέ ἔκκλητο προσφυγή στόν θρόνο τῆς Ρώμης (“ἔξαρχον τῆς Διοικήσεως”) ἢ καί κατὰ συγκατάβασιν στόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως [...] Οἱ Ὁρθόδοξοι, δεύτερον, παρεξήγησαν μετά ταῦτα τόν Κανόνα καί θέλησαν μέ αὐτόν νά τονίσουν τήν θέση τοῦ Κων/πόλεως, γιά νά ἀντι-

του στήν ἐρμηνεία τοῦ Ἀριστηνοῦ ἐπί τοῦ θ' τῆς Δ' εἶναι κατὰ τόν Δοσίθεο Ἱεροσολύμων ἀπαράδεκτη: «ὁ Ἀριστηνός... παραλογίζεται, μαχόμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς Κανόσι» (Δωδεκάβιβλος, Δ', δ', γ', ἔκδ. Ρηγοπούλου, σελ. 393). Ἔχει σημασία νά διευκρινίζεται, ἂν ἕνας πολιτικός νόμος ἢ μία ἐρμηνεία συμφωνοῦν μέ τούς ἰ. Κανόνες ἢ τούς ἀντιμάχωνται. Στήν δεύτερη περίπτωση οὔτε ὁ νόμος οὔτε ἡ ἐρμηνεία συντελοῦν στήν εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποία διακρατεῖ ἡ πιστότης στούς ἰ. Κανόνες καί ἡ ὀρθή ἐρμηνεία τους.

9. Σέ ὑποσημείωση στήν μελέτη παρατίθεται ἡ γνώμη τοῦ Ματθαίου Βλάσταρη: «Ἦ Ὁ Κων/πόλεως θρόνος βασιλεία ἐπικοσμηθεῖς ταῖς συν-οδικαῖς ψήφοις πρῶτος ἀνηγορεύθη αἷς οἱ θεῖοι κατακολουθοῦντες νόμοι, καί τάς ὑπό τούς ἐτέρους θρόνους γινομένας ἀμφισβητήσεις, ὑπό τήν ἐκεῖνου προστάττουσιν ἀναφέρεσθαι διάγνωσιν καί κρίσιν” (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα.... ΣΤ', σελ. 429)» καί παρατηρεῖται: «Ἀπό τήν πραγμάτευση τοῦ θέματος συμπεραίνει κανεῖς ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Βλάσταρη, θεμελιωμένη στήν Ἐπαναγωγή (ἀνεπίσημη συλλογή νόμων), δέν ικανοποιεῖ τόν στόχο τῆς κοινῆς εἰρήνης στήν Ἐκκλησία, τόν ὁποῖο ἐπιτυγχάνουν τά Βασιλικά (κεκαθαρμένη καί ὀριστικῶς ἐπικρατήσασα στό βυζαντινό πολιτικό Δίκαιο νομική συλλογή).

παρατεθοῦν στήν ρωμαϊκή παρερμηνεία. Παρερμηνεύθηκε ἔτσι καί ἀπό τίς δύο πλευρές ἡ ἔννοια τῆς προσφυγῆς στόν “Ἐξαρχο τῆς διοικήσεως” ἢ στόν Πατριάρχη. Ὁ ἅγιος Νικόδημος σημειώνει μέ ἔμφαση: “Ὅλοι ὁμως οὗτοι μακράν τῆς ἀληθείας ἀπεπλανήθησαν”¹⁰». Καί συμπεραίνεται σχετικά στήν μελέτη: «Συνοφίζοντας τά ἀνωτέρω περί τῶν θ’ καί ιζ’ Κανόνων τῆς Δ’ παρατηροῦμε ὅτι ἡ μέν προσφυγή στόν θρόνο τῆς Κων/πόλεως, ὅπως τήν ὀρίζει ὁ θ’ τῆς Δ’, δέν μπορεῖ νά εἶναι ὑπερόριος ἔκκλητος προσφυγή, ἡ δέ προσφυγή κατά τόν ιζ’ εἶναι ὁπωσδήποτε ἔκκλητος, ἀλλά ἡ ἀναψηλάφηση τῆς ὑποθέσεως εἶναι “ἐνόριο” καθῆκον τοῦ Κων/πόλεως καί ὄχι ὑπερόριος ἐνέργεια».

Ἡ ἰσοτιμία καί ἡ τάξις τῶν θρόνων τῆς Πενταρχίας δέν ἀλλοιώθηκε κατά τούς χρόνους τῆς δουλείας. Στήν μελέτη σημειώνεται: «ἡ ἐκκλησιαστική ἰσχὺς τῶν θρόνων τῆς Πενταρχίας παρέμενε ἀκεραία, χάρις στήν δύναμη τῶν ἱερῶν Κανόνων πού τήν προσδιορίζουν καί τήν ἐγγυῶνται. Ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων σημειώνει ὅτι οἱ θρόνοι δέν χάνουν τήν κανονική τους θέση, ἔστω καί ἂν σμικρυνθοῦν ἀπό τίς ἱστορικές περιστάσεις: “ἴσοι οἱ Πατριάρχαι ἀλλήλοις... εἰ καί τό ὑποκείμενον [σ.σ. τό ποίμνιο, ἡ ἔκταση, ἡ ἰσχὺς] τινῶν ἠλάττωται, καί οὐδεὶς τοῦ ἐτέρου μείζων ἐν τινι τό παράπαν, εἰ μὴ ἐν τῇ τῆς

10. Πηδάλιον, ἐνθ’ ἀνωτ., σελ. 192.

πρωτοκαθεδρίας τάξει, ὡς οἱ τῶν Συνόδων διώρισαν Κανόνες¹¹».

Πέραν τῆς κανονικῆς ἀναλύσεως στήν μελέτη δίδονται χαρακτηριστικά ἱστορικά παραδείγματα, πού δείχνουν πῶς μέ μονομερεῖς ἐνέργειες παραβιάσθηκαν τά «δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν», δημιουργήθηκε ἐκκλησιαστική ἀκαταστασία, καί θεραπεύθηκε κατόπιν αὐτή μέ τήν συνδρομή τῆς καθόλου Ἐκκλησίας. Οἱ πιό σημαντικές ἀπό τίς παρατιθέμενες ἱστορικές μαρτυρίες εἶναι ἐκεῖνες πού ἀφοροῦν τήν προσβολή τῶν δικαίων τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως ἀπό τόν Θεόφιλο Ἀλεξανδρείας (καθαίρεση ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στήν σύνοδο τῆς Δρυός) καί ἀπό τόν Διόσκορο Ἀλεξανδρείας (καθαίρεση ἀγίου Φλαβιανοῦ) κατά τόν 5ον αἰῶνα, καί ἀπό τόν Πάπα Ρώμης Νικόλαο τόν Α΄ κατά τόν 9ον αἰῶνα (καθαίρεση ἀγίου Φωτίου). Ἡ θεραπεία ἐπιτεύχθηκε ἤ μέ τήν συναίνεση ὄλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἤ μέ τήν σύγκληση οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἔτσι δικαιώθηκε μετά θάνατον ὁ ἱερός Χρυσόστομος, μέ τήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο ὁ ἅγιος Φλαβιανός καί μέ τήν γενική (Ἡ οἰκουμενική) Σύνοδο τοῦ 879 ὁ Μέγας Φώτιος.

Τέλος, τά ἱστορικά δεδομένα μαρτυροῦν περί τοῦ ὅτι τό παπικό πρωτεῖο ἐξουσίας ἔφερε τόν διχασμό τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως.

11. Δωδεκάβιβλος, I, ε', στ', ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 591.

Παρατίθενται τὰ ἀκόλουθα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν μελέτη:

«Ἡ ἀπαίτηση ἐπίσης τοῦ Ρώμης, νὰ εἶναι ὁ τελικός κριτὴς ὑποθέσεων ἀπὸ ὅλες τὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες καὶ ἡ κρίσις του νὰ μὴ ὑπόκειται σὲ ἀναίρεση, εἶναι στοιχεῖα τοῦ παπικοῦ πρωτείου τὰ ὁποῖα χαρακτηρίσθηκαν ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες ὡς προσβολὴ τῶν κανονικῶν τους δικαίων».

«Οἱ παρατηρήσεις τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων εἶναι ἐπίσης σημαντικὲς περὶ τοῦ θρυλουμένου δικαιώματος τοῦ Ρώμης νὰ συγκαλῆ μόνος αὐτός τὶς συνόδους τῆς Ἐκκλησίας. Γράφει: “φεῦδος ἄρα ὅτι ὁ Ρώμης ἀγείρει, ἢ βεβαιοῖ τὰς Συνόδους· βλασφημία ἐστὶ τὸ τὰς Συνόδους, αἵτινες οὐκ ἀγείρονται τῇ προσταγῇ τοῦ Πάπα, καὶ οὐ βεβαιοῦνται τῇ αὐτοῦ κρίσει, μὴ εἶναι Συνόδους· ὁ δὲ τεσσαρακοστός Κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ προφανέστατα καθαιρεῖ τοῦτο τὸ πομπηϊκὸν ἀξίωμα, φησὶ γάρ, ὅτι οὐ δεῖν Ἐπισκόπους καλουμένους εἰς Σύνοδον, καταφρονεῖν, ἀλλ’ ἀπιέναι, καὶ διδάσκειν, καὶ διδάσκεσθαι· εἰς κατόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν λοιπῶν, εἰ δὲ καταφρονήσειεν ὁ τοιοῦτος, ἑαυτὸν αἰτιάζεται· καὶ σημειῶσαι, ὅτι ὁ Κανὼν οὗτος οὐδένα Ἐπίσκοπον ἐξαιρεῖ, ἀλλὰ πάντας συμπεριλαμβάνει, ἐν οἷς καὶ ὁ Ρώμης ἐστίν”¹²».

12. Δωδεκάβιβλος, Α', κδ', α', ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 242.

«Στήν αντίληψη τῶν παπιστῶν τό ἡγετικό ἐκκλησιαστικό κέντρο εἶχε ἐπίσης τήν ιδιότητα νά εἶναι καί κέντρο ἐνότητος στήν Ἐκκλησία, ὥστε χωρίς αὐτό νά μή μπορεῖ νά συγκροτῆται ἡ Μία Ἁγία Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Ὁ οὐμανιστής τῆς ὕστερης παλαιολόγειας ἐποχῆς, ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος (1395-1472/3), ὁ ὁποῖος ἀσπάσθηκε τόν λατινισμό καί διετέλεσε γραμματέας τῆς παπικῆς κουρίας¹³, ἔγραφε ὅτι “πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆ τῆς Ρώμης ἐνίζονται [σ.σ. διά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἐνοποιοῦνται, ἀποκτοῦν ἐνότητα], αὕτη δέ τῷ Πάπα [σ.σ. ἐνίζεται]”. Ἐνα τέτοιο παποκεντρικό ἐπιχειρήμα εἶναι προφανῆς ἀσέβεια, γράφει ὁ πολυίστωρ Δοσίθεος».

«Ἡ ἀξιοπρεπῆς ἀντίδραση τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχείων στήν παπική ἀπαίτηση ἦταν μία σαφῆς ἀπόδειξη τῆς ἰσότητος τῶν πατριαρχικῶν θρόνων, ὅπως πρὶν ἀπό αἰῶνες ἡ ἀντίδραση τῶν συνόδων τῆς Ἀσίας στήν ἀπαίτηση τῆς Ρώμης στά θέματα τοῦ Πάσχα καί τοῦ ἀναβαπτισμοῦ ἦταν ἀπόδειξη τῆς ἰσότητος τῶν ἀποστολικῶν Ἐκκλησιῶν καί τῶν συνόδων τους. Γι’ αὐτό καί ὁ Δοσίθεος σχολιάζοντας τίς ἐπιστολές τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς κατὰ τήν ἐπί Φωτίου Σύνοδο παρατηρεῖ: “ἐν οἷς σημείωσαι πρῶτον, ὅτι πᾶσα μοναρχική

13. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Oxford University Press 1991, volume 3, σελ. 839.

ἐξουσία διά τούτων ἀποβάλλεται ἀπό τῆς Ἐκκλησίας, καί οὔτε ἐνταῦθα οὔτε ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα πράξεσι ποιουσί μνείαν τοῦ Πάπα, ἀλλ' ὡς εἴρηται, ὡς πάντοτε οἱ Ρωμᾶνοι ἐπαίροντες τὰ ἴδια, λέγουσι δι' αὐτῶν γεγονέναι τήν κοινήν εἰρήνην, καί τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἀκολουθησάντων τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων προξενηθῆναι τήν εἰρήνην, οὕτως ἀπαραλλάκτως λέγουσι περί ἑαυτῶν καί οἱ Ἀνατολικοὶ θρόνοι”¹⁴.

Στήν ἐπί Φωτίου Σύνοδο τοῦ 879 πρυτάνευσαν τὰ “δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν” τῆς Πενταρχίας καί ταπεινώθηκαν οἱ ἡγεμονικές τάσεις τῆς παπικῆς καθέδρας! Ἡ ἀρχή τοῦ ἑνός, ἀκόμη καί ὅταν προβάλλεται ὡς καθῆκον διακονίας ἐπί τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἀλλά συνίσταται στήν ἐπιβολή τῶν ἀπόψεών του ἐπί ὅλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, καταδικάζεται στήν ἐπί Φωτίου Σύνοδο ἀπό τήν ἴδια τήν συνοδική διαδικασία. Πρόκειται γιά θεμελιῶδες στοιχεῖο τῆς ἐκκλησιολογίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στήν Ἀνατολή. Αὐτό ἐπιβεβαιώθηκε ἀργότερα καί ἀπό τίς συζητήσεις κατὰ τήν σύνοδο τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας καί ἀπό τίς ἀπαντήσεις τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ στίς φιλοπαπικές καί φιλομονοκρατορικές ἐρμηνεῖες καί προτάσεις τῶν λατινοφρόνων τῆς παλαιολόγειας ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς».

Στόν Ἐπίλογο τῆς μελέτης γράφεται σέ τόνο παρήγορο: «Ἡ οὐκρανική ἐκκλησιαστική κρίση θά ξε-

14. Δωδεκάβιβλος, Ζ', ιδ', ια', ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 205.

περασθῆ μέ τόν φωτισμό τοῦ Παρακλήτου. Πάντοτε τά προβλήματα εὑρισκαν τήν συνοδική τους λύση, ἐπειδή τό Πνεῦμα τό Ἅγιο ἐπιστατεῖ στήν Ἐκκλησία» καί συμπεραίνεται: «ἡ παροῦσα μελέτη στό Α' αὐτό μέρος της θέλησε κυρίως νά δείξη ὅτι ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐξασφαλίζεται, ὅταν ἐρμηνεύονται ὀρθά καί κοινῶς ἀποδεκτά οἱ ἱεροί Κανόνες πού ἀναφέρονται στό “πρωτεῖον” καί τό “ἐκκλητον”».

2.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΝ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗΝ

Τήν Πέμπτη 26/9-5-2019, τρεῖς ἡμέρες πρό τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων, ἐκοιμήθη ὁ Γέροντας Αἰμιλιανός, προηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας.

Ὁ μακαριστός π. Αἰμιλιανός μέ τήν λαμπρή παρουσία του στήν ἡγουμενεία τῆς Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας καί μέ τήν ἀγιαστική μακρά ἀσθένειά του, σημάδεψε ὄχι μόνο τήν ζωή τῆς Μονῆς του, ἀλλά καί τοῦ Ἁγίου Ὅρους καί τῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν ἄνθρωπος τῆς θυσίας, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀδιαλείπτου νοεράς προσευχῆς. Ἦταν μία νήφουσα μορφή, ἕνας ἀληθῆς μοναχός, «βία φύσεως διηνεκής».

Δημιούργησε ἤδη ἀπό τά Μετέωρα τήν ἐκλεκτή μοναστική του συνοδεία, ἡ ὁποία λαμπρύνει μέχρι

σήμερα τό Ἅγιον Ὅρος καί μέ τήν ὁποία μᾶς συνδέουν στενοί πνευματικοί δεσμοί.

Ὁ μακαριστός Καθηγούμενός μας, Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος, συνεδέετο στενά μέ τόν π. Αἰμιλιανό καί μέ τήν Μετεωρίτικη συνοδεία του ἀπό τότε πού ἦταν διδάκτωρ καί βοηθός στήν ἔδρα τῆς Ποιμαντικῆς στήν Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν. Ἐτρεφε βαθύ σεβασμό στόν ἡγούμενο Αἰμιλιανό. Ὁ σύνδεσμος τῶν δύο Γερόντων συνεχίσθηκε καί ὅταν ὁ π. Αἰμιλιανός μέ τήν συνοδεία του βρίσκονταν ἤδη στήν Ἱ. Μονή Σίμωνος Πέτρας, ὁ δέ π. Γεώργιος δημιούργησε τήν δική του συνοδεία στήν Ἱ. Μονή Ἁγίου Γεωργίου Ἀρμᾶ στήν Χαλκίδα, καί ὅταν ἐπίσης ἀπό τό 1974 μέ τήν συνοδεία του ὁ π. Γεώργιος ἔφθασε στό Ἅγιον Ὅρος, ἐνεγράφη στό δοκιμολόγιο τῆς Σιμωνόπετρας γιά δύο ἐβδομάδες, καί ἐγκαταστάθηκε κατόπιν στήν Ἱ. Μονή Γρηγορίου. Ὁ σύνδεσμος αὐτός κληροδότησε στίς συνοδεῖες μας μία ἀμοιβαία ἐκτίμηση, ἀγάπη καί ἐν Χριστῷ κοινωνία. Ὁ π. Αἰμιλιανός ὑπῆρξε ἀπό τούς πρωτοπόρους τῆς ἀναβιώσεως τοῦ ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ, ἀλλά καί ἕνας ἀπό τούς ἀναδιοργανωτάς τοῦ συγχρόνου γυναικεῖου μοναχισμοῦ μέ τήν ἴδρυση καί τήν πνευματική καθοδήγηση τοῦ Ἱεροῦ Κοινοβίου τῆς Ὁρμύλιας.

Ἡ πνευματική πεῖρα τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Αἰμιλιανοῦ περὶ τῆς βαθείας ἡσυχαστικῆς μοναχικῆς ζωῆς, ὅπως τήν ἐδίδαξαν οἱ πατέρες τῆς ἐρήμου καί

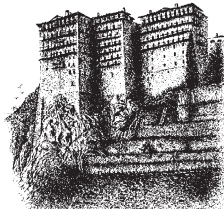
καταγράφεται στά βιβλία του πού ἤδη ἐκδίδονται, προσανατολίζει τήν βιοτή τῶν πνευματικῶν ἀγωνιστῶν.

Ἐπιστέγασμα τῆς ἀγιασμένης βιοτῆς του ἦταν ἡ πολυχρόνια καί πραγματικά ἀγιαστική ἀσθένειά του. Ἴσως δέν μπορέσαμε νά ἀκούσουμε ἀπό τά δικά του χεῖλη γιά τούς καρπούς τῆς πολυώδυνης ὑπομονῆς του, τήν ὁποία γνωρίζει πλήρως ὁ Ἅγιος Θεός, ἀλλά γι' αὐτούς εἶναι σέ θέση νά μᾶς ὁμιλήσουν οἱ ἀδελφές τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ὁρμύλιας πού μέ θυσία καί ἀγάπη τόν ὑπηρετήσαν καί σήκωσαν μαζί του τόν βαρύ σταυρό. Εὐχόμεθα νά ἔχουν τήν εὐχή του καί τήν ἀντιμισθία τῶν κόπων τους ἀπό τόν Ἅγιο Θεό.

Καθώς διανύουμε τήν εὐλογημένη ἀναστάσιμη περίοδο τοῦ Πεντηκοσταρίου, ὅποτε «τά πάντα πεπλήρωται φωτός» καί «θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν», ὁ Ἀναστάς Κύριος προσεκάλεσε τόν Γέροντα στά Οὐράνια Σκηνώματα, ὥστε νά συγχορεύη μετά τῶν Ἁγίων καί Δικαίων στήν ἀνέσπερη Βασιλεία Του.

Νά μᾶς συνοδεύη ἡ ἀγία εὐχή του.

Καλή ἀντάμωση στόν Παράδεισο, πολυσέβαστε Γέροντα!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὅσια Σοφία τῆς Κλεισούρας	5
Σεβ. Μητροπολίτου Καστορίας κ. Σεραφείμ	
Ἐγκώμιον εἰς τὴν ὄσιαν Σοφίαν τῆς Κλεισούρας.....	17
Ἀδελφῶν Ἱ. Κελλίου Ἀγ. Νικολάου Μπουραζέρη	
Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.....	26
Καθηγουμένου Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου	
Ἀρχιμ. Χριστοφόρου	
«Ὁ ποιῶν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τόν αἰῶνα»	34
Πορεία πρὸς τόν Χριστόν	39
Ἱερομ. Ἀρτεμίου Γρηγοριάτου	
Τό βιβλίον «Πνευματικά Γυμνάσματα» τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου.....	43
Ἱερομ. Λουκά Γρηγοριάτου	
Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς κατά τόν Γέροντα Γεώργιο Καφάνη.....	72
Νεοφύτου Μοναχοῦ Γρηγοριάτου	
Εἰς τόν ὄσιον Ἰάκωβον Τσαλίκην.....	87
Ἀνωύμου Ἀγιορείτου Μοναχοῦ	
Ἡ ἀπλότης, ἡ πτωχεία, τό ταπεινό φρόνημα καί τό πνευματικό πρόγραμμα προϋποθέσεις τῆς κατά Θεόν προόδου	89
Ἀδελφῶν Ἱ. Μονῆς Δοχειαρίου	
Γέροντας Γρηγόριος, Ἠγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Δοχειαρίου	111
Ἐπίκαιρα Γεγονότα καί Θέματα	
Τά δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν καί ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας	137
Ἐπικήδειος εἰς τόν Γέροντα Αἰμιλιανόν Σιμωνοπετρίτην.....	156

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ: «ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε.»

ΑΒΕΡΩΦ 2, Τ.Κ. 104 33 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210 5238305 ΦΑΞ: 210 5238959